

ISSN 0125-0957

รัฐสภา

ปีที่ ๗๒ ฉบับที่ ๕ เดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

รัฐสภา

วัตถุประสงค์

เป็นวารสารเพื่อเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อเสนอข่าวสารวิชาการในวงงานรัฐสภาและอื่นๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ

การส่งเรื่องลงรัฐสภาสาร

บรรณาธิการวารสารรัฐสภาสาร

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เลขที่ ๑๑๑๑ ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี

เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐ ๒๒๔๒ ๕๙๐๐ ต่อ ๕๔๘๐ - ๒

e-mail: sapasarn2019@gmail.com

rattasapasarn@yahoo.com

ที่ปรึกษา

ว่าที่ร้อยตรีจตุรวิทย์ อาพัทธ์ สุขะนันท์

นางจงดเดือน สุทธิรัตน

บรรณาธิการ

นายปกาสิต จำเริญ

ผู้จัดการ

นางสิวภาพร สุขเอียด

กองบรรณาธิการ

นางสาวอารีย์วรรณ พุสทรัพย์

นางสาวจุฬารัตน์ เต็มผล

นางสาวอรทัย แสนบุตร

นายก้องเกียรติ ผือโย

นางสาวนิธิตา ประเสริฐภักดิ์

นางสาวสทวรรณ เพ็ชรไทย

นายวีรพล ภูสุข

ฝ่ายศิลปกรรม

นายมานะ เรืองสอน

นายนิธิทัศน์ องค์กรวิชัย

นางสาวณัฐนันท์ วิชิตพงศ์เมธี

ฝ่ายธุรการ

นางสาวเสาวลักษณ์ วัฒนชัยอภิภัทร

นางสาวดลธิ์ จุลนานนท์

นางสาวจรรยาพร ดีกัลลา

นางสาวอาภรณ์ เนื่องเศรษฐ์

นางสาวสุรดา เข็นพานิช

พิมพ์ที่

สำนักการพิมพ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

การส่งบทความลงเผยแพร่ในวารสารรัฐสภาสาร จะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยลงพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน การพิจารณาอนุมัติบทความที่นำมาลงพิมพ์ดำเนินการโดยกองบรรณาธิการ ทั้งนี้ บทความ ข้อความ ความคิดเห็น หรือข้อเขียนใดที่ปรากฏในวารสารเล่มนี้เป็นความเห็นส่วนตัว ไม่ผูกพันกับทางราชการแต่ประการใด

រដ្ឋសភា

หน้าว่าง

บทบรรณาธิการ

เมื่อช่วงเดือนมิถุนายน ปี ๒๕๖๗ ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้จัดให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาชุดใหม่ขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐๗ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ ภายหลังจากที่วุฒิสภาไทยชุดเดิมซึ่งเป็นชุดเฉพาะกาลหมดวาระลงเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗ ซึ่งการเลือกสมาชิกวุฒิสภาของไทยในครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกที่ใช้วิธีการเลือกกันเองของประชาชนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในกลุ่มต่าง ๆ จำนวน ๒๐ กลุ่ม ใน ๓ ระดับ คือ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ขณะที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องและใช้สิทธิในการเลือกที่ซับซ้อนนี้แต่อย่างใด

เป็นที่น่าสังเกตว่า กระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาครั้งนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในสังคม นับตั้งแต่ขั้นตอนการรับสมัคร รวมไปถึงกระบวนการและขั้นตอนการเลือกที่ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีความยุ่งยากซับซ้อน ไม่เว้นแม้กระทั่งการประกาศผลรับรองการเลือกสมาชิกวุฒิสภาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ที่ผ่านมาด้วย ซึ่งล้วนตอกย้ำประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เกี่ยวกับความไม่ชอบมาพากลในการเลือกครั้งนี้ว่า มีการจัดตั้ง-บล็อกโหวต-ฮั้ว จริงหรือไม่ประการใด เนื่องจากผลการเลือกที่ออกมาแสดงให้เห็นว่า ผู้สมัครหลายคนเกาะกลุ่มกันคะแนนนำโด่ง อีกทั้งประวัติการทำงานไม่สัมพันธ์กับกลุ่มอาชีพที่สมัคร และมีสัญญาณความเกี่ยวข้องของกลุ่มการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ทั้ง ๆ ที่คุณสมบัติสำคัญของสมาชิกวุฒิสภาต้องเป็นอิสระทางการเมือง ไม่ฝักใฝ่หรืออยู่ภายใต้อำนาจนิติพรรคการเมืองใด ๆ ปრაการณที่ที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงกับกระบวนการและขั้นตอนการเลือกสมาชิกวุฒิสภาในแต่ละระดับอย่างไร และผลการเลือกครั้งนี้สะท้อนภาพปัญหาการเมืองไทยที่ควรนำมาพิจารณาทบทวนเพื่อแก้ไขอย่างจริงจังภายใต้กติการูปแบบใหม่ในประเด็นเรื่องใดบ้าง สามารถติดตามหาคำตอบเหล่านี้ได้อย่างเจาะลึกได้จาก

บทความ เรื่อง การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๗

บทความ เรื่อง ประชาธิปไตยสมบูรณ์กับมาตรฐานสากลของประชาธิปไตย: ข้อพิจารณาสู่ “อริยรัฐประชาธิปไตย” ของประเทศไทย ผู้เขียนได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับประชาธิปไตยสมบูรณ์ภายใต้หลักสากลนิยมและหลักการสากลของประชาธิปไตย อันเป็นประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ซึ่งประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างยึดถือร่วมกัน โดยมีดัชนีชี้วัดระดับความเป็นประชาธิปไตยที่ผูกโยงกับมุมมองเชิงคุณภาพประชาธิปไตยและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ รวมทั้งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนประกอบกัน อย่างไรก็ตามหากพิจารณาประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทยและการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันจะพบว่ายังมีปัญหาในเรื่องความไม่มีเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยและความไม่สมบูรณ์ของประชาธิปไตยมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การเสริมสร้างอริยรัฐประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นจริงในสังคม จึงนับเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาประชาธิปไตยไทยอันพึงประสงค์ที่สะท้อนคุณภาพประชาธิปไตยที่เป็นจริง ซึ่งมีความเหมาะสมกับบริบทที่แท้จริงของสังคมไทยและสอดคล้องกับสถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน

สำหรับบทความ เรื่อง บทวิเคราะห์ “อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐” ได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการควบคุม ตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยองค์กรตุลาการของต่างประเทศและประเทศไทย โดยยกตัวอย่าง เปรียบเทียบกรณีของสาธารณรัฐไอร์แลนด์หรือสาธารณรัฐตุรกี สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่ และขอบเขตของอำนาจนั้นมีมากน้อยเพียงใด ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มาตราดังกล่าว ของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบเฉพาะในทางเนื้อหาว่าร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีเนื้อหาเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐหรือไม่ และร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีเนื้อหาที่จะต้องนำไปให้ประชาชน ออกเสียงลงประชามติหรือไม่เท่านั้น ทั้งนี้ เมื่อรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบ กระบวนการและวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่อาจขยายขอบเขตอำนาจของตน ไปมากกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ได้

บทความส่งท้ายเล่มสำหรับรัฐสภาสภารับเดือนกันยายน - ตุลาคมนี้ ขอเสนอบทความ เรื่อง ปัญหาการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ กล่าวถึงการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ยังมีปัญหาในประเด็นข้อกฎหมาย ซึ่งยังมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนในบางเรื่อง อีกทั้งยังไม่มีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทำให้เกิดความลักลั่น ในการปฏิบัติ นอกจากนี้ ในบางกรณีการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นก็ไม่เป็นไปตามกรอบอำนาจของกฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากผู้ไกล่เกลี่ยหวังผลเพียงเพื่อให้ข้อพิพาทนั้นระงับไปหรือเพิ่มสถิติการไกล่เกลี่ยคดีแพ่ง ให้มากขึ้นเท่านั้น ส่งผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขาดประสิทธิภาพ และไม่สามารถจัดข้อพิพาทให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ทางกองบรรณาธิการรัฐสภาสภารหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่คัดสรรมาทั้งหมดนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์และสร้างเสริมอาวูทางภูมิปัญญาให้แก่ผู้อ่านได้บ้างไม่มากก็น้อย แล้วกลับมาพบกันได้อีกเช่นเคย ในฉบับหน้า

บรรณาธิการ

รัฐสภาสาร

ปีที่ ๗๒ ฉบับที่ ๕ เดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗
Vol. 72 No. 5 September - October 2024

การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๗
The Acquisition of Senators of Thailand 2024 **๖**
กานต์ วรรณิต

ประชาธิปไตยสมบูรณ์กับมาตรฐานสากลของประชาธิปไตย:
ข้อพิจารณาสู่ **“จริยรัฐประชาธิปไตย”** ของประเทศไทย **๔๖**
โชคชัย สุทธาวศ

บทวิเคราะห์ **“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ
ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙)
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐”** **๙๔**
คณาริพ ไทยชน

ปัญหาการใกล้เกลี่ยคุดีแพงที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
ตามพระราชบัญญัติการใกล้เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ **๑๑๔**
เทพวิสิทธิ์ โพธิ์กังฤกษ์
ชนิษฐา เลิศบรรณิจดวงศ์
จาร ลำเจียก

การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๗* The Acquisition of Senators of Thailand 2024

กานต์ วรจิตร์**

บทนำ

การเข้าสู่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ ๑๓ ของประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ นี้ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่มีกระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่ซับซ้อนที่สุดในโลก (The most complicated elections in the world) (Kenny, 2024) กระบวนการนี้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการแบ่งกลุ่มผู้สมัครออกเป็น ๒๐ กลุ่มตามความเชี่ยวชาญ (The 20 expertise groups) และให้ผู้สมัครต้องผ่านการเลือกตั้ง ๖ ครั้ง ใน ๓ ระดับ ตั้งแต่ระดับอำเภอ (District level) ระดับจังหวัด (Provincial level) และระดับประเทศ (National level) ซึ่งแต่ละระดับจะมีขั้นตอนการเลือกตั้งถึง ๒ ครั้ง ทั้งการเลือกผู้สมัครกลุ่มเดียวกัน (Intra-group) และการจับสลากแบ่งสาย เพื่อเลือกผู้สมัครกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน (Inter-group) โดยที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาได้โดยตรง (Watanasukh, 2024) กระบวนการนี้จึงถือเป็นเอกลักษณ์ของผู้สมัคร โดยเฉพาะที่ทำให้ดูเหมือนว่าเป็น “การเลือกกันเอง” (Selection) มากกว่าที่จะเป็น “การเลือกตั้ง” (Election) (Kenny, 2024)

* ข้อเขียนและความเห็นของผู้เขียนไม่ผูกพันกับคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

** อดีตผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด อดีตผู้ตรวจการเลือกตั้ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิระดับจังหวัด ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา

การเลือกสมาชิกวุฒิสภาครั้งนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) กำหนดให้มีการรับสมัครตั้งแต่วันที่ ๒๐ - ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ สถานที่ที่ผู้อำนวยการเลือกระดับอำเภอกำหนด และกำหนดวันเลือกระดับอำเภอในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗ วันเลือกระดับจังหวัดในวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗ วันเลือกระดับประเทศในวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ตามลำดับ ภายหลังจากการเลือกเสร็จสิ้นลงและรอไว้ไม่น้อยกว่า ๕ วัน คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศรายชื่อผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๒๐๐ คน และผู้ได้รับเลือกที่อยู่ในบัญชีสำรอง จำนวน ๙๙ คน เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๖๗)

แต่การประกาศผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภาครั้งนี้ เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในเรื่องการ “จัดตั้ง-บล็อกโหวต-ฮั้ว” (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, ๒๕๖๗) เพราะผลคะแนนที่ออกมาพบว่า มีคะแนนเกาะกลุ่มกันนำโด่ง อีกทั้งจำนวนที่ได้รับเลือกในแต่ละจังหวัดมีสัญญาณความเกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ (दनพร สุปัญญา, ๒๕๖๗) และยิ่งเป็นการตอกย้ำเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งพบว่า มีพฤติการณ์ความเคลื่อนไหวของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาในระดับประเทศ และความเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองที่หนุนหลังที่มีการนัดรวมตัวกันเพื่อนำจำนวนเสียงที่รวบรวมได้ไปต่อรองเรียกรับผลประโยชน์เพื่อแลกกับคะแนนให้เป็นผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ประเด็นข้อสงสัยว่ามีการ “จัดตั้ง-บล็อกโหวต-ฮั้ว” เพื่อเอาเปรียบผู้สมัครรายอื่นจริงหรือไม่

นอกจากนี้ ด้านคุณสมบัติ การศึกษาและประวัติการทำงานของผู้สมัครบางรายก็มีประเด็นที่น่าสงสัยหลายประการ ตลอดจนความไม่สัมพันธ์สอดคล้องกับกลุ่มความเชี่ยวชาญที่สมัคร อีกทั้งกระบวนการเลือกเกิดขึ้นท่ามกลางความคลุมเครือของประชาชนที่ยังคงมีความทรงจำทับซ้อนกับขั้นตอนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้เกิดความสับสนว่าตนเองจะมีส่วนร่วมอย่างไร ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการเลือกก็มองว่าเป็นการเลือกกันเองของผู้สมัคร ประชาชนไม่ได้เกี่ยวข้อง จึงทำให้ประชาชนเป็นจำนวนมากไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นและไม่อยากใส่ใจเพราะความยุ่งยากในการทำความเข้าใจกับระบบการเลือกที่ซับซ้อน

บทความนี้ผู้เขียนสนใจศึกษาประเด็นการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ ว่ามีกระบวนการ ขั้นตอนอย่างไร และวิเคราะห์จากข้อสังเกตที่พบ โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมจากเอกสาร (Documentary research) ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง บทความทางวิชาการ ผลงานวิจัย ข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ซึ่งเป็นคณะกรรมการการเลือกระดับอำเภอและระดับจังหวัด ผู้อำนวยการเลือกระดับอำเภอและระดับจังหวัด ผู้ตรวจการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้สมัคร และประสบการณ์ของผู้เขียนจากการได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการระดับจังหวัดในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ทำให้ทราบถึงกระบวนการและขั้นตอนการเลือก ตลอดจนสภาพรวมทุกแง่มุมที่สามารถสังเกตเห็นได้ แล้วนำข้อมูลที่ได้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแบบคนวงใน (Insider) แล้วนำเสนอในรูปบทความ

กระบวนการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ปี พ.ศ. ๒๕๖๗

๑. ผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการเลือก

๑.๑ คณะกรรมการและผู้อำนวยการการเลือก แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

(๑) ระดับอำเภอ

คณะกรรมการระดับอำเภอในแต่ละอำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอเป็นประธาน หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอซึ่งนายอำเภอแต่งตั้ง จำนวน ๓ คน เป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิในเขตอำเภอ จำนวน ๒ คน เป็นกรรมการ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดหรือข้าราชการประจำอำเภอซึ่งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแต่งตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ

สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้ผู้อำนวยการเขตเป็นประธาน ข้าราชการกรุงเทพมหานครในเขตนั้นซึ่งผู้อำนวยการเขตแต่งตั้ง จำนวน ๓ คน เป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒ คน เป็นกรรมการ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานครหรือข้าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานครแต่งตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ

ส่วนผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอ ให้กรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการระดับอำเภอเป็นผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอ

(๒) ระดับจังหวัด

คณะกรรมการระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดหรือบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในเขตจังหวัดซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง จำนวน ๓ คน เป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิในเขตจังหวัด จำนวน ๒ คน เป็นกรรมการ ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้ปลัดกรุงเทพมหานครเป็นประธาน ข้าราชการกรุงเทพมหานครหรือบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งปลัดกรุงเทพมหานครแต่งตั้ง จำนวน ๓ คน เป็นกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒ คน เป็นกรรมการ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานครเป็นกรรมการและเลขานุการ

ส่วนผู้อำนวยการการเลือกระดับจังหวัด ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเป็นผู้อำนวยการการเลือกระดับจังหวัด

(๓) ระดับประเทศ

คณะกรรมการระดับประเทศ ประกอบด้วย ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นประธาน กรรมการการเลือกตั้งเป็นกรรมการ เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นเลขานุการ

ส่วนผู้อำนวยการการเลือกระดับประเทศ ให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้อำนวยการการเลือกระดับประเทศ

คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่ละระดับจะมีหน้าที่และอำนาจช่วยเหลือการปฏิบัติงาน แนะนำอำนวยความสะดวก รายงานปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งและดำเนินการที่จำเป็นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ส่วนผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอมีหน้าที่และอำนาจในการรับสมัคร การตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร จัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัคร จัดทำเอกสารแนะนำตัวของผู้สมัคร ควบคุมการเลือก การนับคะแนน การรายงานผล ประกาศรายชื่อผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอ ตลอดจนบันทึกภาพและเสียงกระบวนการเลือกไว้เป็นหลักฐาน

ขณะที่ผู้อำนวยการการเลือกระดับจังหวัดและผู้อำนวยการการเลือกระดับประเทศมีหน้าที่จัดสถานที่เลือก จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือก จัดทำเอกสารแนะนำตัวของผู้ได้รับเลือก ควบคุมการเลือก การนับคะแนน การรายงานผล ตลอดจนบันทึกภาพและเสียงกระบวนการเลือกไว้เป็นหลักฐาน

๑.๒ พนักงานเจ้าหน้าที่

(๑) ผู้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการการเลือก โดยคณะกรรมการระดับอำเภอหรือคณะกรรมการระดับจังหวัดแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอหรือจังหวัด เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด ในการตรวจสอบเอกสารหลักฐาน จัดทำเอกสาร จัดเตรียมสถานที่ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการลงคะแนนและนับคะแนน และหน้าที่เกี่ยวกับระบบบริหารจัดการการเลือก

ส่วนระดับประเทศ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการการเลือกระดับประเทศ จำนวนไม่น้อยกว่า ๔๕ คน โดยมีเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นบุคลากรจากศูนย์บริหารการทะเบียนภาคหรือสำนักบริหารการทะเบียนไม่น้อยกว่า ๕ คน

(๒) คณะกรรมการประจำสถานที่เลือก ให้คณะกรรมการระดับอำเภอ คณะกรรมการระดับจังหวัด คณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่งตั้งบุคคลเป็นคณะกรรมการประจำสถานที่เลือกก่อนวันเลือกตั้งแต่ละระดับไม่น้อยกว่า ๕ วัน ประกอบด้วย ประธานกรรมการ ๑ คน และกรรมการแต่ละกลุ่มที่มีผู้สมัครกลุ่มละ ๓ คนสำหรับระดับอำเภอ ส่วนระดับจังหวัด แต่งตั้งกรรมการได้ ๓ - ๗ คน ขึ้นอยู่กับจำนวนอำเภอสำหรับระดับประเทศ แต่งตั้งกรรมการได้กลุ่มละ ๗ คน โดยมีหน้าที่และอำนาจรับรายงานตัวของผู้สมัคร เก็บเครื่องมือสื่อสารของผู้สมัคร ดำเนินการลงคะแนน และนับคะแนนทั้งในการเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกันและการเลือกผู้สมัครในกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน และทำหน้าที่ช่วยเหลือในการจับสลากแบ่งสาย

(๓) เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำสถานที่เลือก ระดับอำเภอไม่เกิน ๗ คน ระดับจังหวัดไม่เกิน ๑๐ คน ระดับประเทศไม่เกิน ๒๐ คน แจ้งรายชื่อให้คณะกรรมการระดับอำเภอ คณะกรรมการระดับจังหวัด และคณะกรรมการระดับประเทศแต่งตั้ง เพื่อให้มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยภายในบริเวณสถานที่เลือก รักษาความปลอดภัยบัตรลงคะแนน หีบบัตร เอกสาร วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือสื่อสารของผู้สมัคร

(๔) เจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย โดยให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณโดยรอบสถานที่เลือกระดับอำเภอ จำนวน ๕ คน ระดับจังหวัด จำนวน ๑๐ คน ระดับประเทศ จำนวน ๔๐ คน โดยแจ้งรายชื่อให้คณะกรรมการระดับอำเภอ คณะกรรมการระดับจังหวัด และคณะกรรมการระดับประเทศแต่งตั้ง เพื่อให้มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยบริเวณโดยรอบสถานที่เลือก อำนวยความสะดวกและจัดระเบียบการจราจรโดยรอบสถานที่เลือก

๒. การสมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภา

๒.๑ การแบ่งกลุ่มความเชี่ยวชาญของผู้สมัคร

การแบ่งกลุ่มผู้สมัครนั้น แบ่งตามความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะหรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงาน หรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยแบ่งเป็น ๒๐ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มการบริหารราชการแผ่นดินและความมั่นคง (Government administration and security) กลุ่มกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (Law and Justice procedures) กลุ่มการศึกษา (Education) กลุ่มการสาธารณสุข (Public Health) กลุ่มอาชีพทำนา ปลูกพืชล้มลุก (Agricultural and crop cultivation) กลุ่มอาชีพทำสวน ป่าไม้ ปศุสัตว์ ประมง (Gardening, forestry, fisheries) กลุ่มพนักงานหรือลูกจ้างของบุคคลซึ่งมิใช่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ผู้ใช้แรงงาน (Employees in the private sector) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านสิ่งแวดล้อม ผังเมือง อสังหาริมทรัพย์ สาธารณูปโภค ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน (Environment, urban planning, real estate, public utilities, natural resources and energy) กลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Business owners) กลุ่มผู้ประกอบการอื่นนอกจากกิจการตาม ๙ (Other enterprises that do not fall into category 9) กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจหรืออาชีพด้านการท่องเที่ยว (Tourism related professions) กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม (Industry Operators) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร การพัฒนานวัตกรรม (Science, technology, communication, innovation development) กลุ่มสตรี (Women) กลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ ทูพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มอัตลักษณ์ (Elderly, disabled or impaired individuals and ethnic) กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี การแสดงและบันเทิง นักกีฬา (Arts, cultures, music, performing arts, entertainment, sports) กลุ่มประชาสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์ (Civil society, non-governmental organizations) กลุ่มสื่อสารมวลชน ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม (Mass communication, authors of literary works) กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ (Freelance workers) และกลุ่มอื่น ๆ (Other groups)

นอกจากนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งยังได้ขยายความการมีลักษณะอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันของกลุ่มต่าง ๆ ตามมาตรา ๑๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้ผู้สมัครเข้าใจชัดเจนและสามารถเลือกสมัครในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๖๓)

๒.๒ คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร

บุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ กล่าวคือ

ผู้สมัครต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่า ๔๐ ปีในวันสมัคร มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ หรือทำงานด้านที่สมัครไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี (เว้นแต่เป็นสตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือทุพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มอัตลักษณ์อื่น ๆ ซึ่งสมัครในกลุ่มสตรี หรือกลุ่มผู้สูงอายุ) นอกจากนี้ยังต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งด้วย ได้แก่ เกิดในอำเภอที่สมัคร หรือมีชื่อในทะเบียนบ้านในอำเภอที่สมัครไม่น้อยกว่า ๒ ปี หรือทำงานในอำเภอที่สมัครไม่น้อยกว่า ๒ ปี หรือเคยทำงานหรือเคยมีชื่อในทะเบียนบ้านในอำเภอที่สมัครไม่น้อยกว่า ๒ ปี หรือเคยศึกษาในสถานศึกษาในอำเภอที่สมัครไม่น้อยกว่า ๒ ปีการศึกษา

ส่วนลักษณะต้องห้าม ผู้สมัครต้องไม่ติดยาเสพติดให้โทษ เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง วิกฤตจิต จิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ อยู่ระหว่างถูกระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล เคยได้รับโทษจำคุกโดยพ้นโทษยังไม่ถึง ๑๐ ปี เคยถูกสั่งให้พ้นจากราชการเพราะทุจริตต่อหน้าที่ เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ เคยต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ เคยต้องคำพิพากษาว่ากระทำการทุจริตในการเลือกตั้ง อยู่ระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นพนักงาน ลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

ลักษณะต้องห้ามยังรวมถึงผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งเพราะศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีการกระทำที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมการมีส่วนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่าย เคยพ้นจากตำแหน่งเพราะศาลฎีกาพิพากษาว่ามีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เป็นข้าราชการ เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่พ้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมือง เว้นแต่พ้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี เป็นหรือเคยเป็นรัฐมนตรี เว้นแต่พ้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เว้นแต่พ้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี เป็นบุพการี คู่สมรส หรือบุตรของผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาในคราวเดียวกัน หรือผู้ดำรงตำแหน่งในศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระ หรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ ยังต้องไม่เป็นบุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง อันเนื่องมาจากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วแต่เหตุนั้นมีไขเหตุอันสมควร และถูกจำกัดสิทธิในการสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒

๒.๓ การสมัครรับเลือก

ก่อนการสมัคร ผู้ประสงค์สมัครต้องนำบัตรประจำตัวประชาชนไปติดต่อขอรับเอกสารการสมัครจากนายทะเบียนอำเภอ/ท้องถิ่น ณ สำนักทะเบียนอำเภอ/ท้องถิ่น แล้วนำไปสมัครพร้อมเอกสาร หลักฐาน ไปยื่นด้วยตนเองต่อผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอ ณ สถานที่ที่ผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอกำหนด พร้อมชำระค่าธรรมเนียมการสมัคร ๒,๕๐๐ บาท โดยผู้สมัครแต่ละคนมีสิทธิสมัครเพื่อเข้ารับเลือกในกลุ่มได้เพียงกลุ่มเดียวและอำเภอเดียว และเมื่อยื่นใบสมัครแล้วจะถอนการสมัครไม่ได้ โดยในระหว่างการสมัครห้ามคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือพนักงานเจ้าหน้าที่เปิดเผยให้บุคคลอื่นซึ่งไม่มีหน้าที่ล่วงรู้รายชื่อและจำนวนผู้สมัครแต่ละกลุ่มจนกว่าจะพ้นระยะเวลารับสมัคร

จำนวนผู้ที่ยื่นใบสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาในแต่ละกลุ่มทั้ง ๗๗ จังหวัด ทั่วประเทศปรากฏดังนี้

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภา (จำแนกตามกลุ่ม)

กลุ่มที่	กลุ่มความเชี่ยวชาญ	จำนวนผู้สมัคร (คน)	คิดเป็นร้อยละ
๑	กลุ่มการบริหารราชการแผ่นดินและความมั่นคง	๒,๔๗๘	๕.๑๕
๒	กลุ่มกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม	๑,๘๖๙	๓.๘๘
๓	กลุ่มการศึกษา	๔,๔๗๗	๙.๓๐
๔	กลุ่มการสาธารณสุข	๑,๖๒๘	๓.๓๘
๕	กลุ่มอาชีพทำนา ปศุสัตว์ประมง	๓,๔๒๒	๗.๑๑
๖	กลุ่มอาชีพทำสวน ป่าไม้ ปศุสัตว์ ประมง	๓,๖๒๘	๗.๕๔
๗	กลุ่มพนักงานหรือลูกจ้างของบุคคล	๒,๔๔๐	๕.๐๗
๘	กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านสิ่งแวดลอม ผังเมือง	๑,๑๘๐	๒.๔๕
๙	กลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม	๑,๘๔๔	๓.๘๓
๑๐	กลุ่มผู้ประกอบการอื่นนอกจากกลุ่มที่ ๙	๑,๒๐๐	๒.๔๙
๑๑	กลุ่มผู้ประกอบการหรืออาชีพการท่องเที่ยว	๑,๑๗๗	๒.๔๕

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

กลุ่มที่	กลุ่มความเชี่ยวชาญ	จำนวนผู้สมัคร (คน)	คิดเป็นร้อยละ
๑๒	กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม	๖๐๙	๑.๒๗
๑๓	กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	๑,๐๓๙	๒.๑๖
๑๔	กลุ่มสตรี	๔,๕๘๙	๙.๕๔
๑๕	กลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ ทูพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์	๕,๒๑๑	๑๐.๘๓
๑๖	กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี การแสดง	๑,๘๑๙	๓.๗๘
๑๗	กลุ่มประชาสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์	๒,๑๖๘	๔.๕๑
๑๘	กลุ่มสื่อสารมวลชน ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม	๘๖๗	๑.๘๐
๑๙	กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ	๓,๘๑๖	๗.๙๓
๒๐	กลุ่มอื่น ๆ	๒,๖๕๖	๕.๕๒
	รวม	๔๘,๑๑๗	๑๐๐.๐๐

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง: Application SMART VOTE

จากตารางที่ ๑ พบว่า ส่วนใหญ่ผู้สนใจสมัครในกลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ ทูพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มอัตลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๘๓ รองลงมาคือ กลุ่มสตรี คิดเป็นร้อยละ ๙.๕๔ ขณะที่กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม มีผู้สนใจสมัครน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๗

หลังจากสิ้นสุดระยะเวลารับสมัคร ผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอจะทำการตรวจสอบเอกสารและหลักฐานการสมัครเกี่ยวกับคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม การถูกจำกัดสิทธิ การสมัครมากกว่า ๑ กลุ่ม หรือ ๑ อำเภอ หรือแสดงข้อมูลในใบสมัครหรือเอกสารหรือหลักฐานประกอบการสมัครอันเป็นเท็จ ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้การสมัครของผู้สมัครนั้นเป็นโมฆะ ให้เสร็จสิ้นภายใน ๕ วัน หากพบเหตุดังกล่าวจะสั่งไม่รับสมัคร แต่ถ้าความปรากฏภายหลังประกาศบัญชีรายชื่อผู้สมัครแล้ว จะสั่งลบชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอ แต่ถ้าความปรากฏเมื่อผ่านเข้าสู่ก่อนการเลือกระดับประเทศ ผู้อำนวยการการเลือกระดับประเทศ จะสั่งลบชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกจากการเลือกระดับจังหวัด โดยผู้ที่ถูกลบชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครดังกล่าว ไม่มีสิทธิเลือกและไม่มีสิทธิได้รับเลือก แต่ไม่มีผลกระทบต่อกรรับสมัครหรือการเลือกที่ดำเนินการไปแล้ว

๓. ขั้นตอนการเลือกระดับอำเภอ

ผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอแต่ละอำเภอประกาศกำหนดสถานที่เลือกก่อนวันเลือกไม่น้อยกว่า ๗ วัน เมื่อถึงวันเลือกระดับอำเภอ (วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๗) ผู้สมัครต้องมาถึงสถานที่เลือกและ

แสดงตนตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา และเมื่อพ้นเวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกา ผู้ใดไม่มาหรือมาไม่ทัน ให้หมดสิทธิที่จะเลือกและได้รับเลือก กลุ่มใดมีผู้สมัครไม่เกิน ๕ คน หรือมารายงานตัวไม่เกิน ๕ คน ผู้สมัครกลุ่มนั้นไม่ต้องดำเนินการเลือกกันเอง ถือว่าผู้สมัครทุกคนซึ่งมารายงานตัวในกลุ่มนั้น เป็นผู้ได้รับเลือกขั้นต้น กรณีกลุ่มใดไม่มีผู้สมัคร ให้งดการดำเนินการเลือกสำหรับกลุ่มนั้น แต่ถ้ากลุ่มใดมีผู้สมัครเกิน ๕ คน ให้จัดให้มีการดำเนินการเลือก

ขั้นตอนการเลือกมี ๒ รอบ โดยรอบแรก เป็นการเลือกผู้สมัครในกลุ่มเดียวกันที่มีผู้สมัครเกิน ๕ คน ให้ลงคะแนนเลือกให้เหลือ ๕ คน โดยการลงคะแนนให้เขียนหมายเลขผู้สมัครที่ต้องการเลือกในกลุ่มเดียวกันด้วยตัวเลขอารบิกช่องละ ๑ หมายเลข และเลือกได้ไม่เกิน ๒ คน จะเลือกตนเองก็ได้ แต่จะลงคะแนนให้บุคคลใดเกิน ๑ คะแนนไม่ได้ ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด ๕ คนแรกเป็นผู้ได้รับเลือกขั้นต้น กรณีคะแนนเท่ากันให้จับสลาก

ส่วนการเลือกในรอบที่สอง ผู้ได้รับเลือกขั้นต้นต้องอยู่ในสถานที่เลือก หากไม่อยู่ในระหว่างการเลือกขั้นต่อไป ให้หมดสิทธิที่จะเลือกและได้รับเลือก และถ้าว่ามีผู้ได้รับเลือกขั้นต้นเพียงเท่าที่มีอยู่ การเลือกรอบนี้ ผู้ได้รับเลือกขั้นต้นของแต่ละกลุ่มตกลงกันว่าจะให้ผู้ใดเป็นผู้จับสลากแบ่งสายว่ากลุ่มของตนจะอยู่ในสายใด โดยแบ่งสายไม่เกิน ๔ สาย แต่ละสายมีจำนวนกลุ่มเท่ากันหรือใกล้เคียงกัน

การลงคะแนนเลือก ให้เลือกผู้ได้รับเลือกขั้นต้นในกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน โดยเขียนหมายเลขผู้สมัครเป็นตัวเลขอารบิกในช่องเขียนหมายเลขบนบัตรลงคะแนน แต่ละคนมีสิทธิเลือกผู้ได้รับเลือกขั้นต้นในกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกันได้กลุ่มละ ๑ คน แต่จะเลือกกันเองในกลุ่มเดียวกันหรือเลือกตนเองไม่ได้ ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด ๓ ลำดับแรกของแต่ละกลุ่มเป็นผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอสำหรับกลุ่มนั้น แต่หากคะแนนเท่ากันจนเป็นเหตุให้มีผู้ได้คะแนนสูงสุดเกิน ๓ คน ให้ผู้ได้คะแนนเท่ากันจับสลากว่าผู้ใดจะได้รับการเลือก แต่ถ้ามีผู้ได้คะแนนไม่ถึง ๓ คน ให้เฉพาะผู้ซึ่งได้คะแนนเป็นผู้ได้รับเลือก

ระหว่างการเลือก ผู้สมัครต้องมอบเครื่องมือสื่อสารต่อกรรมการประจำสถานที่เลือก เนื่องจากกฎหมายห้ามมิให้ผู้สมัครนำเข้าไปหรือใช้เครื่องมือเพื่อติดต่อสื่อสารหรือบันทึกภาพหรือเสียงในสถานที่เลือก

การเลือกระดับอำเภอ/เขต จำนวน ๙๒๘ แห่ง ทั่วประเทศ มีผู้สมัครมารายงานตัว จำนวน ๔๓,๘๑๘ คน แยกเป็น ชาย จำนวน ๒๕,๔๕๙ คน หญิง จำนวน ๑๘,๓๕๙ คน ผู้ที่ผ่านการเลือกรอบแรก การเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกัน ถือว่าเป็นผู้ได้รับเลือกขั้นต้นระดับอำเภอ จำนวน ๓๒,๑๙๐ คน แยกเป็น ชาย จำนวน ๑๙,๗๕๔ คน หญิง จำนวน ๑๒,๔๓๖ คน และผ่านการเลือกรอบที่สอง การเลือกบุคคลในกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน ถือว่าเป็นผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอ จำนวน ๒๓,๖๔๕ คน แยกเป็น ชาย จำนวน ๑๕,๐๗๗ คน หญิง จำนวน ๘,๕๖๘ คน (ไทยพีบีเอส, ๒๕๖๗) แยกรายกลุ่มได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ที่ผ่านการเลือกระดับอำเภอ (จำแนกตามกลุ่ม)

กลุ่มที่	กลุ่มความเชี่ยวชาญ	ผู้ผ่านการเลือกระดับอำเภอ	คิดเป็นร้อยละ
๑	กลุ่มการบริหารราชการแผ่นดินและความมั่นคง	๑,๓๓๒	๕.๖๓
๒	กลุ่มกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม	๑,๑๗๑	๔.๙๕
๓	กลุ่มการศึกษา	๑,๙๗๕	๘.๓๕
๔	กลุ่มการสาธารณสุข	๑,๐๒๔	๔.๓๓
๕	กลุ่มอาชีพทำนา ปลุกพืชล้มลุก	๑,๔๖๐	๖.๑๗
๖	กลุ่มอาชีพทำสวน ป่าไม้ ปศุสัตว์ ประมง	๑,๕๖๕	๖.๖๒
๗	กลุ่มพนักงานหรือลูกจ้างของบุคคล	๑,๒๖๑	๕.๓๓
๘	กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านสิ่งแวดล้อม ผังเมือง	๗๖๕	๓.๒๔
๙	กลุ่มผู้ประกอบการกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม	๑,๐๕๗	๔.๔๗
๑๐	กลุ่มผู้ประกอบการอื่นนอกจากกลุ่มที่ ๙	๘๐๘	๓.๔๒
๑๑	กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจหรืออาชีพการท่องเที่ยว	๗๐๗	๒.๙๙
๑๒	กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม	๔๔๓	๑.๘๗
๑๓	กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	๖๗๑	๒.๘๔
๑๔	กลุ่มสตรี	๑,๘๐๐	๗.๖๑
๑๕	กลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ ทูพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์	๑,๙๘๔	๘.๓๙
๑๖	กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี การแสดง	๑,๑๐๓	๔.๖๖
๑๗	กลุ่มประชาสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์	๑,๑๖๓	๔.๙๒
๑๘	กลุ่มสื่อมวลชน ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม	๖๑๖	๒.๖๑
๑๙	กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพ ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ	๑,๔๖๕	๖.๒๐
๒๐	กลุ่มอื่น ๆ	๑,๒๗๕	๕.๓๙
	รวม	๒๓,๖๔๕	๑๐๐.๐๐

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง: Application SMART VOTE

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอมีจำนวนทั้งสิ้น ๒๓,๖๔๕ คน ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ ทูพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๙ รองลงมาคือ กลุ่มการศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๕ ขณะที่กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม มีผู้ได้รับเลือกน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑.๘๗

๔. ขั้นตอนการเลือกระดับจังหวัด

ในวันเลือกระดับจังหวัด (วันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๗) ผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอต้องมาถึงสถานที่เลือกระดับจังหวัด และแสดงตนรายงานตัวพร้อมมอบเครื่องมือสื่อสารต่อกรรมการประจำสถานที่เลือกตั้งตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา และเมื่อพ้นเวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกา ผู้ใดไม่มาหรือมาไม่ทัน ให้หมดสิทธิที่จะเลือกและได้รับเลือก

ขั้นตอนการเลือกจะมี ๒ รอบเช่นเดียวกัน โดยการเลือกรอบแรก ให้บุคคลตามบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอของแต่ละกลุ่มเป็นผู้มีสิทธิเลือกระดับจังหวัด กลุ่มใดที่รวมกันทุกอำเภอแล้ว มีผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอไม่เกิน ๕ คน หรือมารายงานตัวไม่เกิน ๕ คน กลุ่มนั้นไม่ต้องดำเนินการเลือกกันเอง และให้ถือว่าผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอทุกคนในกลุ่มนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกขั้นต้น กรณีกลุ่มใดไม่มีผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอ ให้งดการเลือกสำหรับกลุ่มนั้น ส่วนกลุ่มที่มีผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอรวมกันทุกอำเภอเกิน ๕ คน หรือมารายงานตัวเกิน ๕ คน ให้ดำเนินการเลือกระดับจังหวัด

การลงคะแนน ผู้มีสิทธิเลือกระดับจังหวัดแต่ละกลุ่มมีสิทธิลงคะแนนเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกันได้ไม่เกิน ๒ คน ลงคะแนนเลือกตนเองก็ได้ แต่จะลงคะแนนให้บุคคลใดเกิน ๑ คะแนนมิได้ โดยเขียนหมายเลขผู้มีสิทธิเลือกระดับจังหวัดที่ต้องการเป็น “เลขอารบิก” ลงในช่องทำเครื่องหมายบนบัตรลงคะแนน ผู้ซึ่งได้คะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับ ๕ คนแรกเป็นผู้ได้รับเลือกขั้นต้นของแต่ละกลุ่ม ถ้าคะแนนเท่ากันจนทำให้มีผู้ได้คะแนนสูงสุดเกิน ๕ คน ให้ผู้ได้คะแนนเท่ากันจับสลากว่าผู้ใดจะได้รับเลือก กรณีมีผู้ได้คะแนนไม่ถึง ๕ คน ให้เฉพาะผู้ซึ่งได้คะแนนเป็นผู้ได้รับเลือก

สำหรับการเลือกในรอบที่ ๒ การเลือกผู้สมัครในกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน หากผู้ได้รับเลือกขั้นต้นไม่อยู่ในสถานที่เลือกระหว่างดำเนินการเลือกขั้นต่อไป ให้ผู้นั้นหมดสิทธิที่จะเลือกและได้รับเลือก และถือว่าผู้ได้รับเลือกขั้นต้นมีเพียงเท่าที่มีอยู่

การเลือกรอบที่สองนี้ ผู้ได้รับเลือกขั้นต้นของแต่ละกลุ่มจะตกลงกันว่าจะให้ผู้ใดเป็นผู้จับสลากแบ่งสายว่ากลุ่มของตนจะอยู่ในสายใด โดยจัดให้มีการแบ่งสายไม่เกิน ๔ สาย แต่ละสายจำนวนกลุ่มเท่ากันหรือใกล้เคียงกัน

ผู้ได้รับเลือกขั้นต้นของแต่ละกลุ่มจะเลือกผู้สมัครในกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน โดยแต่ละคนมีสิทธิเลือกได้กลุ่มละ ๑ คน แต่จะเลือกกันเองในกลุ่มเดียวกันหรือเลือกตนเองไม่ได้ ผู้ได้รับคะแนนสูงสุด ๒ ลำดับแรกของแต่ละกลุ่ม เป็นผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัดสำหรับกลุ่มนั้น เพื่อไปดำเนินการเลือกในระดับประเทศต่อไป กรณีคะแนนเท่ากันจนเป็นเหตุให้มีผู้ได้คะแนนสูงสุดเกิน ๒ คน ให้ผู้ได้คะแนนเท่ากันจับสลากว่าผู้ใดจะได้รับเลือก แต่หากมีกรณีที่ผู้ได้คะแนนไม่ถึง ๒ คน ให้เฉพาะผู้ซึ่งได้คะแนนเป็นผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัด

ก่อนการเลือกระดับจังหวัด ผู้อำนวยการการเลือกระดับจังหวัดได้ตรวจสอบผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอทั้งหมด ๒๓,๖๔๕ คน พบว่า มีผู้ขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามเพิ่มเติม จึงสั่งลบชื่ออีก ๘๗ คน ขณะที่ผู้มีมารายงานตัวในการเลือกระดับจังหวัด จำนวน ๒๓,๐๖๔ คน แยกเป็น ชาย จำนวน ๑๔,๗๔๓ คน หญิง จำนวน ๘,๓๒๑ คน ผู้มีสิทธิเลือกที่ได้รับเลือกขั้นต้นระดับจังหวัด (ผ่านการเลือกรอบแรก การเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกัน) จำนวน ๗,๐๐๐ ราย แยกเป็น ชาย จำนวน ๔,๘๖๑ คน หญิง จำนวน ๒,๑๓๙ คน และเป็นผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัด (ผ่านการเลือกรอบที่สอง การเลือกกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน) จำนวน ๓,๐๐๐ คน แยกเป็น ชาย จำนวน ๒,๑๖๔ คน หญิง จำนวน ๘๓๖ คน (ผู้จัดการออนไลน์, ๒๕๖๗) แต่ก่อนถึงวันเลือกระดับประเทศ พบว่า มีผู้ขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามอีก ๕ คน ผู้อำนวยการการเลือกระดับประเทศจึงสั่งลบชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัด และประกาศรายชื่อผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัด (ผู้มีสิทธิเลือกระดับประเทศ) จำนวน ๒,๙๙๕ คน แยกรายกลุ่มได้ ดังนี้

ตารางที่ ๓ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัด (จำแนกตามกลุ่ม)

กลุ่มที่	กลุ่มความเชี่ยวชาญ	ผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัด	คิดเป็นร้อยละ
๑	กลุ่มการบริหารราชการแผ่นดินและความมั่นคง	๑๕๔	๕.๑๔
๒	กลุ่มกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม	๑๕๔	๕.๑๔
๓	กลุ่มการศึกษา	๑๕๔	๕.๑๔
๔	กลุ่มการสาธารณสุข	๑๕๓	๕.๑๑
๕	กลุ่มอาชีพทำนา ปศุสัตว์ ชลประทาน	๑๕๒	๕.๐๘
๖	กลุ่มอาชีพทำสวน ป่าไม้ ปศุสัตว์ ประมง	๑๕๔	๕.๑๔
๗	กลุ่มพนักงานหรือลูกจ้างของบุคคล	๑๕๒	๕.๐๘
๘	กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านสิ่งแวดล้อม พังเมือง	๑๔๙	๔.๙๗
๙	กลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม	๑๔๘	๔.๙๔
๑๐	กลุ่มผู้ประกอบการอื่นนอกจากกลุ่มที่ ๙	๑๓๗	๔.๕๗
๑๑	กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจหรืออาชีพการท่องเที่ยว	๑๔๖	๔.๘๗
๑๒	กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม	๑๒๙	๔.๓๑
๑๓	กลุ่มผู้ประกอบการด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	๑๔๗	๔.๙๑
๑๔	กลุ่มสตรี	๑๕๓	๕.๑๑
๑๕	กลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ ทูพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์	๑๕๓	๕.๑๑
๑๖	กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี การแสดง	๑๕๔	๕.๑๔
๑๗	กลุ่มประชาสังคม องค์กรสาธารณประโยชน์	๑๕๒	๕.๐๘

ตารางที่ ๓ (ต่อ)

กลุ่มที่	กลุ่มความเชี่ยวชาญ	ผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัด	คิดเป็นร้อยละ
๑๘	กลุ่มสื่อสารมวลชน ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม	๑๔๗	๔.๙๑
๑๙	กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ	๑๕๔	๕.๑๔
๒๐	กลุ่มอื่น ๆ	๑๕๓	๕.๑๑
	รวม	๒,๙๙๕	๑๐๐.๐๐

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง: Application SMART VOTE

จากตารางที่ ๓ พบว่า กลุ่มที่มีผู้ผ่านการเลือกระดับจังหวัดมากที่สุด มี ๖ กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มการบริหารราชการแผ่นดินและความมั่นคง กลุ่มกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม กลุ่มการศึกษา กลุ่มอาชีพทำสวน ป่าไม้ ปศุสัตว์ ประมง กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี การแสดง และกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ คิดเป็นร้อยละ ๕.๑๔ ส่วนกลุ่มที่มีผู้ผ่านการเลือกระดับจังหวัดน้อยที่สุด คือ กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม คิดเป็นร้อยละ ๔.๓๑

๕. ขั้นตอนการเลือกระดับประเทศ

ในวันเลือกระดับประเทศ (วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๗) ผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัดต้องมาถึง สถานที่เลือกระดับประเทศ ณ อาคารศูนย์การประชุมอิมแพ็ค ฟอรั่ม อาคาร ๔ เมืองทองธานี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และแสดงตนรายงานตัวพร้อมมอบเครื่องมือสื่อสารต่อกรรมการประจำสถานที่เลือก ตั้งแต่ เวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา และเมื่อพ้นเวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกา ผู้ใดไม่มาหรือมาไม่ทัน ให้หมดสิทธิ์ที่จะเลือกและ ได้รับเลือก

ภายหลังการปิดรับรายงานตัว พบว่า มีผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัดมารายงานตัวเพียง ๒,๙๘๙ คน ไม่มารายงานตัว จำนวน ๖ คน จาก ๕ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๕ (๑ คน) กลุ่มที่ ๗ (๑ คน) กลุ่มที่ ๑๒ (๑ คน) กลุ่มที่ ๑๘ (๑ คน) และกลุ่มที่ ๙ (๒ คน) (มติชนออนไลน์, ๒๕๖๗)

ขั้นตอนการเลือกระดับประเทศมี ๒ รอบเช่นเดียวกับระดับอำเภอและระดับจังหวัด โดยการเลือกรอบแรก ผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัดแต่ละกลุ่มลงคะแนนเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกันได้ไม่เกิน ๑๐ คน โดยจะลงคะแนนเลือกตนเองก็ได้ แต่จะลงคะแนนให้บุคคลใดเกิน ๑ คะแนนไม่ได้ ซึ่งผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด ๔๐ คนแรกของแต่ละกลุ่ม เป็นผู้ได้รับเลือกขั้นต้นสำหรับกลุ่มนั้น หลังจากนั้นทำการจับสลากแบ่งสาย จำนวน ไม่เกิน ๔ สาย แล้วทำการเลือกรอบที่สอง โดยผู้ได้รับเลือกขั้นต้นของแต่ละกลุ่ม เลือกผู้ได้รับเลือกขั้นต้น ในกลุ่มอื่นในสายเดียวกันได้กลุ่มละไม่เกิน ๕ คน แต่จะเลือกกันเองในกลุ่มเดียวกันหรือเลือกตนเองมิได้ เมื่อดำเนินการเลือกแล้ว ให้มีการนับคะแนนโดยเปิดเผย

บรรยากาศการเลือกสมาชิกวุฒิสภาระดับประเทศ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๗ ณ อาคารศูนย์การประชุมอิมแพ็ค ฟอรั่ม อาคาร ๔ เมืองทองธานี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ภายหลังจากคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับรายงานผลการนับคะแนนแล้ว ก่อนประกาศผลการเลือก คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องรอไว้ไม่น้อยกว่า ๕ วัน เพื่อพิจารณาว่าการเลือกสมาชิกวุฒิสภาเป็นไปโดยถูกต้อง สุจริตและเที่ยงธรรมหรือไม่ แล้วจึงประกาศผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภาทั้ง ๒๐ กลุ่ม ในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ โดยผู้ได้คะแนนสูงสุด ๑๐ ลำดับแรกของแต่ละกลุ่ม เป็นผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาของกลุ่มนั้น ส่วนผู้ได้คะแนนลำดับที่ ๑๑ - ๑๕ ของแต่ละกลุ่ม จะอยู่ในบัญชีสำรองของกลุ่มนั้น ยกเว้นกลุ่มที่ ๑๘ กลุ่มสื่อสารมวลชน ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม ซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความรู้พื้นฐานอันควรเชื่อว่าผู้สมัคร ๑ ราย ที่มีชื่ออยู่ใน ๑๐ ลำดับแรกของกลุ่ม กระทำการอันทำให้การเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม จึงสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวระยะเวลาไม่เกิน ๑ ปี (ใบส้ม) คำสั่งคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เป็นที่สุด แล้วยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และเลื่อนผู้ที่ได้คะแนนในลำดับที่ ๑๑ ขึ้นมาแทน ทำให้กลุ่มที่ ๑๘ กลุ่มสื่อสารมวลชน ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม เหลือผู้อยู่ในบัญชีสำรองเพียง ๔ คน (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๖๗)

สมาชิกวุฒิสภาเดินทางมาแสดงตนต่อสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาเป็นวันแรก ณ อาคารรัฐสภา ในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗ ภายหลังจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ประกาศผลรับรองการเลือกสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ที่ผ่านมา

๖. สรุปข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ปี พ.ศ. ๒๕๖๗

๖.๑ ข้อมูลจังหวัดที่มีผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจังหวัดที่มีผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ปราบกฏดังนี้
ตารางที่ ๔ แสดงข้อมูลจังหวัดที่มีผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ลำดับที่	จำนวน สว.	จำนวนจังหวัด	รายชื่อจังหวัด
๑	๑๔ คน	๑ จังหวัด	บุรีรัมย์
๒	๙ คน	๑ จังหวัด	กรุงเทพมหานคร
๓	๗ คน	๒ จังหวัด	พระนครศรีอยุธยา สุรินทร์
๔	๖ คน	๒ จังหวัด	สงขลา สตูล
๕	๕ คน	๖ จังหวัด	อ่างทอง ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ เลย อุทัยธานี นครศรีธรรมราช
๖	๔ คน	๕ จังหวัด	สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี กระบี่ สุราษฎร์ธานี
๗	๓ คน	๑๕ จังหวัด	นนทบุรี สิงห์บุรี ตราด ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี นครนายก พิจิตร สุพรรณบุรี ชัยภูมิ นครพนม ราชบุรี กาญจนบุรี พังงา ยะลา ระยอง
๘	๒ คน	๒๔ จังหวัด	สมุทรปราการ ปทุมธานี ชัยนาท ชลบุรี จันทบุรี นครราชสีมา ลำพูน พัทลุง อุบลราชธานี ยโสธร บึงกาฬหนองบัวลำภู น่าน ขอนแก่น มุกดาหาร เชียงใหม่ เชียงราย ภูเก็ต นครสวรรค์ สุโขทัย นครปฐม ระนอง ประจวบคีรีขันธ์ ปัตตานี
๙	๑ คน	๘ จังหวัด	สระบุรี หนองคาย ลำปาง แพร่ พะเยา พิษณุโลก ชุมพร ตรัง
๑๐	ไม่ได้รับเลือก	๑๓ จังหวัด	กาฬสินธุ์ กำแพงเพชร ตาก นราธิวาส เพชรบูรณ์ มหาสารคาม ลพบุรี แม่ฮ่องสอน ร้อยเอ็ด สกลนคร สระแก้ว อุดรธานี อุดรดิตถ์

ที่มา: ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภา: Application SMART VOTE

จากตารางที่ ๔ พบว่า จังหวัดที่มีผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภามากที่สุด มี ๑ จังหวัด คือ จังหวัดบุรีรัมย์ มีผู้ได้รับเลือกถึง ๑๔ คน รองลงมาคือ กรุงเทพมหานคร มีผู้ได้รับเลือก จำนวน ๙ คน ส่วนจังหวัดที่มีผู้ได้รับเลือกน้อยที่สุดเพียง ๑ คน มี ๘ จังหวัด ขณะที่จังหวัดที่ไม่มีผู้ได้รับเลือกเลยมีถึง ๑๓ จังหวัด

๖.๒ ข้อมูลช่วงคะแนนของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลช่วงคะแนนที่ได้รับของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ปรากฏดังนี้ ตารางที่ ๕ แสดงข้อมูลช่วงคะแนนของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ช่วงคะแนนที่ได้รับ	จำนวนผู้ที่ได้รับเลือก (คน)	คิดเป็นร้อยละ	หมายเหตุ
๑๐ - ๑๙ คะแนน	๖	๓.๐๐	คะแนนต่ำสุด ๑๖ คะแนน
๒๐ - ๒๙ คะแนน	๖๖	๓๓.๐๐	
๓๐ - ๓๙ คะแนน	๙	๔.๕๐	
๔๐ - ๔๙ คะแนน	๗	๓.๕๐	
๕๐ - ๕๙ คะแนน	๕๑	๒๕.๕๐	
๖๐ - ๖๙ คะแนน	๕๒	๒๖.๐๐	
๗๐ - ๗๙ คะแนน	๙	๔.๕๐	คะแนนสูงสุด ๗๙ คะแนน
รวม	๒๐๐	๑๐๐.๐๐	

ที่มา: ประกาศผู้อำนวยการการเลือกตั้งระดับประเทศ เรื่อง ผลการนับคะแนน (สว.ป. ๔๑). (๒๕๖๗).

จากตารางที่ ๕ พบว่า ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่ ได้รับคะแนนช่วงระหว่าง ๖๐ - ๖๙ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๐๐ รองลงมา ได้รับคะแนนช่วงระหว่าง ๕๐ - ๕๙ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๕๐ และน้อยที่สุด ได้รับคะแนนช่วงระหว่าง ๑๐ - ๑๙ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๐ โดยคะแนนต่ำสุดคือ ๑๖ คะแนน ส่วนคะแนนสูงสุดคือ ๗๙ คะแนน

๖.๓ ข้อมูลด้านเพศของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเพศของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ปรากฏดังนี้

ตารางที่ ๖ แสดงข้อมูลด้านเพศของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

เพศของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ชาย	๑๕๕	๗๗.๕๐
หญิง	๔๕	๒๒.๕๐
รวม	๒๐๐	๑๐๐.๐๐

ที่มา: ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภา: Application SMART VOTE

จากตารางที่ ๖ พบว่า ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๕๐ ที่เหลือได้แก่ เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕๐

๖.๔ ข้อมูลด้านอายุของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านอายุของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ปรากฏดังนี้

ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลด้านอายุของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

อายุของผู้ได้รับเลือก	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ	หมายเหตุ
๔๐ - ๔๙ ปี	๔๐	๒๐.๐๐	อายุน้อยที่สุด ๔๐ ปี จำนวน ๕ คน
๕๐ - ๕๙ ปี	๔๔	๒๒.๐๐	
๖๐ - ๖๙ ปี	๑๐๒	๕๑.๐๐	
๗๐ - ๗๙ ปี	๑๔	๗.๐๐	อายุสูงสุด ๗๘ ปี จำนวน ๑ คน
รวม	๒๐๐	๑๐๐.๐๐	

ที่มา: ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภา: Application SMART VOTE

จากตารางที่ ๗ พบว่า ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่อายุระหว่าง ๖๐ - ๖๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๑ รองลงมาได้แก่ อายุระหว่าง ๕๐ - ๕๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๐๐ น้อยที่สุดได้แก่ อายุระหว่าง ๗๐ - ๗๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๗ โดยมีอายุน้อยที่สุด ๔๐ ปี และอายุสูงสุด ๗๘ ปี

๖.๕ ข้อมูลด้านระดับการศึกษาของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

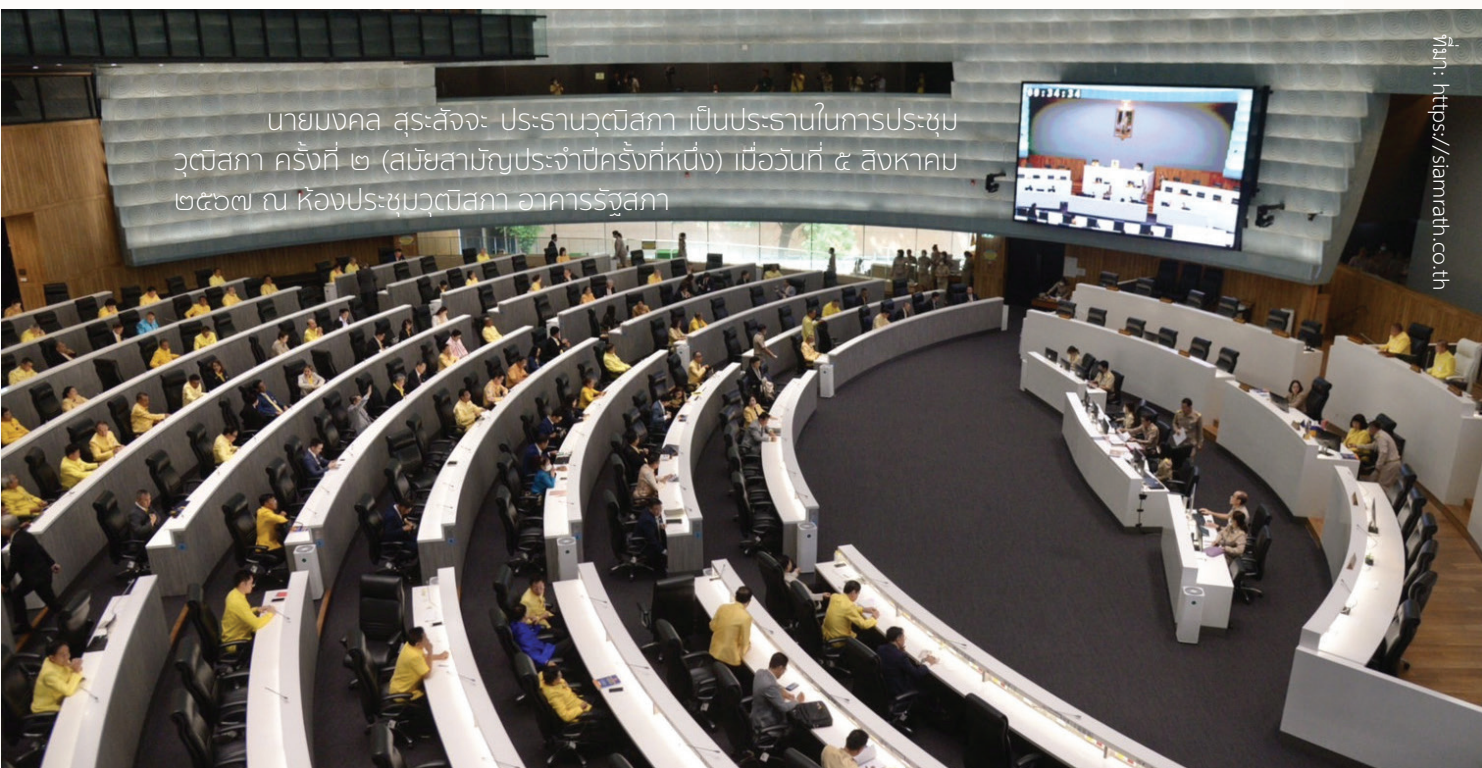
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านระดับการศึกษาของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ปรากฏดังนี้

ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลด้านระดับการศึกษาของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	คิดเป็นร้อยละ	หมายเหตุ
ต่ำกว่าประถมศึกษา	๒	๑.๐๐	จบต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ ๖ - ๗
ประถมศึกษา	๒	๑.๐๐	จบประถมศึกษาปีที่ ๖ - ๗
มัธยมศึกษาตอนต้น	๓	๑.๕๐	ม.๓ ม.๓.๓ หรือ ม.๖ (เดิม)
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๒	๖.๐๐	ม.๖ ม.๓.๕ หรือ ม.๘ (เดิม) ปวช.
ปวท. ปวส. อนุปริญญา	๖	๓.๐๐	
ปริญญาตรี	๕๖	๒๘.๐๐	
ปริญญาโท	๘๙	๔๔.๕๐	
ปริญญาเอก	๓๐	๑๕.๐๐	
รวม	๒๐๐	๑๐๐.๐๐	

ที่มา: ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภา: Application SMART VOTE

จากตารางที่ ๘ พบว่า ผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๕๐ รองลงมา คือ มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐ น้อยที่สุด คือ มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๐

นายมงคล สุระสัจจะ ประธานวุฒิสภา เป็นประธานในการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุมวุฒิสภา อาคารรัฐสภา

๖.๖ ข้อมูลด้านอาชีพหลักของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านอาชีพหลักของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ปรากฏดังนี้ ตารางที่ ๙ แสดงข้อมูลด้านอาชีพหลักของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา (เรียงจากมากไปหาน้อย)

ลำดับที่	อาชีพหลัก	จำนวนสมาชิกวุฒิสภา (คน)	คิดเป็นร้อยละ
๑	ข้าราชการบำนาญ	๕๖	๒๘.๐๐
๒	เจ้าของกิจการ	๔๔	๒๒.๐๐
๓	อื่น ๆ	๑๘	๙.๐๐
๔	เกษตรกร	๑๓	๖.๕๐
๕	ค้าขาย	๘	๔.๐๐
๖	พนักงานเอกชน	๗	๓.๕๐
๗	นักข่าว	๖	๓.๐๐
๘	วิศวกร	๕	๒.๕๐
๙	รับจ้าง	๕	๒.๕๐
๑๐	แพทย์	๔	๒.๐๐
๑๑	อาจารย์มหาวิทยาลัย	๔	๒.๐๐
๑๒	ผู้ปฏิบัติงานหน่วยงานรัฐอื่น ๆ	๔	๒.๐๐
๑๓	ช่างต่าง ๆ	๓	๑.๕๐
๑๔	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๓	๑.๕๐
๑๕	ทำนา	๓	๑.๕๐
๑๖	ผู้ปฏิบัติงานหน่วยงานเอกชน	๒	๑.๐๐
๑๗	ลูกจ้างชั่วคราว	๒	๑.๐๐
๑๘	สถาปนิก	๒	๑.๐๐
๑๙	ทนายความ	๒	๑.๐๐
๒๐	ประมง	๒	๑.๐๐
๒๑	ปศุสัตว์	๒	๑.๐๐
๒๒	ผู้ปฏิบัติงานวิชาการอื่นๆ	๒	๑.๐๐

ตารางที่ ๙ (ต่อ)

ลำดับที่	อาชีพหลัก	จำนวนสมาชิกวุฒิสภา (คน)	คิดเป็นร้อยละ
๒๓	สัตวแพทย์	๑	๐.๕๐
๒๔	พยาบาล	๑	๐.๕๐
๒๕	พนักงานช่วยเหลือแพทย์	๑	๐.๕๐
	รวม	๒๐๐	๑๐๐.๐๐

ที่มา: ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภา: Application SMART VOTE

จากตารางที่ ๙ พบว่า ผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเป็นข้าราชการบำนาญ คิดเป็นร้อยละ ๒๘ รองลงมา มีอาชีพหลักเป็นเจ้าของกิจการ คิดเป็นร้อยละ ๒๒ ส่วนน้อยที่สุด ได้แก่ อาชีพสัตวแพทย์ พยาบาล และพนักงานช่วยเหลือแพทย์ คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๐

ข้อสังเกตที่พบในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ปี พ.ศ. ๒๕๖๗

ภายหลังการเลือกสมาชิกวุฒิสภาระดับประเทศเสร็จสิ้นลงเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๗ ท่ามกลางกระแสวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางเรื่องการ “จัดตั้ง-บล็อกโหวต-ฮั้ว” พบว่า มีการร้องเรียนจำนวน ๖๑๔ เรื่อง เป็นคำร้องในการเลือกระดับอำเภอที่เกี่ยวกับการขาดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมากกว่า ๔๐๐ เรื่อง หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๕ รองลงมาเป็นเรื่องการทุจริต ให้เงิน ให้ทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ ๑๔ (มากกว่า ๘๐ เรื่อง) นอกนั้นเป็นเรื่องการจ้างลงสมัคร การจ้างลงคะแนน คิดเป็นร้อยละ ๒๑ (มากกว่า ๑๐๐ เรื่อง) ส่วนการเลือกระดับจังหวัดมีเรื่องร้องเรียน จำนวน ๑๗๕ เรื่อง (สำนักข่าวอินโฟเควสท์, ๒๕๖๗)

ต่อมาได้มีการประกาศผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภาเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ มีการสรุปเรื่องร้องเรียนทั้งหมดมากกว่า ๘๐๐ เรื่อง ส่วนวนคำร้องเรียนที่เกี่ยวกับการขาดคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้ามพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว ส่วนสำนวนที่ผู้สมัครเห็นว่า การเลือกนั้นเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและยื่นร้องคัดค้านต่อศาลฎีกา จำนวน ๑๘ คดี ศาลฎีกายกคำร้องทุกกรณี ส่วนการร้องเรียนประเด็นการเลือกเป็นไปโดยไม่สุจริตเที่ยงธรรมเกี่ยวกับการ “จัดตั้ง-บล็อกโหวต-ฮั้ว” นั้น อยู่ระหว่างการดำเนินการ จำนวน ๔๗ เรื่อง ซึ่งได้ประสานขอความร่วมมือจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ และสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมาช่วยตรวจสอบหาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ (ไทยรัฐออนไลน์, ๒๕๖๗) หลังจากนั้นมีการร้องเรียนเพิ่มกรณีการระบุข้อความในเอกสารข้อมูลแนะนำตัวของผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภา (สว.๓) ที่อาจเข้าข่ายเป็นการกระทำที่หลอกลวง หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถ หรือชื่อเสียงเกียรติคุณของผู้สมัคร เพื่อให้ผู้สมัครหรือผู้มีสิทธิเลือกลงคะแนนให้ ๑ ราย (ไทยพีบีเอส, ๒๕๖๗) และตรวจสอบเพิ่มเติมกรณีลักษณะต้องห้ามของผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาอีก ๑ ราย (ผู้จัดการออนไลน์, ๒๕๖๗)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้เขียนมองเห็นฉากทัศน์ (Scenario) ที่เกิดขึ้นในการเลือกสมาชิกวุฒิสภาปี พ.ศ. ๒๕๖๗ และพบข้อสังเกตที่สามารถสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

๑. สัมผัสไม่ตรงกับกลุ่มอาชีพที่แท้จริงของตนเอง

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลด้านอาชีพหลักของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา พบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเป็นข้าราชการบำนาญ รองลงมาคือ เจ้าของกิจการ ส่วนที่เหลือมีความหลากหลายอาชีพแตกต่างกันไป แต่เมื่อพิจารณาลงลึกไปถึงอาชีพหลักของผู้สมัคร สังเกตเห็นได้ว่า ผู้สมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภาในจังหวัดต่าง ๆ เป็นจำนวนมากมีประวัติการทำงานที่ไม่สัมพันธ์กับกลุ่มอาชีพที่สมัคร กล่าวคือ มีอาชีพซึ่งเป็นที่ประจักษ์ของประชาชนทั่วไป แต่สมัครไม่ตรงกลุ่มอาชีพนั้นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นความไม่ชอบมาพากล (ไทยโพสต์, ๒๕๖๗) อาจเป็นเพราะการแบ่งกลุ่มอาชีพมีความคลุมเครือ ไม่สมเหตุสมผล ปะปนกันระหว่าง “อาชีพ” กับ “คุณลักษณะส่วนบุคคล” เช่น กลุ่มอาชีพทำนา กับกลุ่มสตรี หรือกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น บางกลุ่มก็ไม่สามารถสะท้อนความเป็นตัวแทนที่ครอบคลุมทั้งประเทศได้อย่างทั่วถึง เช่น การจัดกลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการหรือทุพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มอัตลักษณ์ ไว้ในกลุ่มเดียวกัน ขณะที่สังคมไทยมีหลายภาคส่วนที่ไม่สามารถนับเป็นกลุ่มอาชีพได้ ทำให้ติดกับดักของอาชีพ ซึ่งไม่สามารถเป็นตัวแทนของคนทั้งสังคมได้อย่างแท้จริง (दनพร สุปัญญา, ๒๕๖๗)

นอกจากนี้ ความคลุมเครือในคำอธิบายแต่ละกลุ่มและการขยายความการมีลักษณะอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน และเพิ่มข้อความต่อท้าย “หรือตำแหน่งหรืออาชีพอื่นที่ผู้สมัครยืนยันและมีผู้รับรอง” เปิดช่องให้ผู้สมัครสามารถสมัครเข้าไปไม่ตรงกับอาชีพของตนเองได้ บางกลุ่มก็เปิดกว้างสำหรับทุกคน เช่น กลุ่มสตรี และกลุ่มผู้สูงอายุ ขณะที่กลุ่มนอกเหนือจากนั้น ต้องมีหนังสือรับรองความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ต้องมีผู้รับรองและพยานลงลายมือชื่อยืนยันว่าผู้สมัครมีคุณลักษณะเช่นนั้นจริง ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่แต่ละคนจะสามารถเลือกสมัครได้ในหลายกลุ่มอาชีพ (สมชัย ศรีสุทธิยากร, ๒๕๖๗) เช่น ข้าราชการบำนาญ อาจเลือกสมัครได้ในกลุ่มบริหารราชการแผ่นดินและความมั่นคง และกลุ่มผู้สูงอายุ หากเป็นสตรีก็สมัครในกลุ่มสตรีได้อีกด้วย และถ้าเปิดร้านค้าขาย ก็สามารถเลือกสมัครในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระได้อีกด้วย

การที่ผู้สมัครมีอาชีพหลักอาชีพหนึ่ง ไม่ได้ใช้สิทธิสมัครเข้าตามกลุ่มอาชีพความเชี่ยวชาญนั้น แต่สมัครในกลุ่มที่ไม่ได้มีความรู้มากนักหรือไม่ได้มีความเชี่ยวชาญพอในกลุ่มนั้น เมื่อพิจารณาจากการเลือกในระดับอำเภอและระดับจังหวัด พบว่า การเลือกกลุ่มที่สมัคร ผู้สมัครจะไม่เลือกสมัครในกลุ่มที่ประกอบอาชีพนั้นเป็นหลัก หรือเพราะมีความเชี่ยวชาญ แต่จะเลือกกลุ่มอาชีพที่คาดว่าจะมีการแข่งขันน้อยที่สุด หรือกลุ่มที่มีแนวโน้มว่าตนจะได้รับเลือกมากที่สุด อีกทั้งการเลือกอำเภอที่สมัคร ก็ไม่ได้เลือกเพราะความสะดวกในการเดินทาง แต่เลือกอำเภอที่คาดว่าจะมีการแข่งขันน้อย และเลือกจังหวัดที่มีอำเภอน้อย เพราะจังหวัดที่มีอำเภอมากการแข่งขันจะสูงมากกว่าจังหวัดที่มีอำเภอน้อย และเสี่ยงต่อการถูกรอบแรก ดังนั้น หากหวังผลในการแข่งขันต้องไม่สมัครในกลุ่มที่คาดว่าจะมีผู้สมัครจำนวนมาก แต่จะเลือกสมัครในกลุ่มที่คาดว่าจะมีการแข่งขันน้อย

และเลือกสมัครในจังหวัดที่มีอำเภอน้อย และอำเภอที่มีการแข่งขันน้อย (สมชาย ศรีสุทธิยากร, ๒๕๖๗) ซึ่งมีสิทธิผ่านเข้ารอบได้ง่ายกว่า โดยเฉพาะหากมีผู้สมัครไม่เกิน ๕ คน ก็จะได้รับเลือกขั้นต้นโดยปริยาย ประเด็นดังกล่าวจึงเปิดโอกาสให้กลุ่มการเมืองสามารถส่งคนเข้ามาทำความเข้าใจความตกลงกันภายในกลุ่ม หรือจัดตั้งตัวแทนสมัครเข้ามาในกลุ่ม อันเป็นการแทรกแซงจนเกิดความไม่ยุติธรรมในการเลือก (สมชาย แสวงการ, ๒๕๖๕) และกลายเป็นต้นเหตุของปัญหาที่ทำให้ผู้สมัครที่มีอาชีพและมีความเชี่ยวชาญที่แท้จริงและสมัครตรงกับกลุ่มอาชีพนั้นจริงจรงครอบ (ไทยโพสต์, ๒๕๖๗) หรือมีโอกาสน้อยมากที่จะได้รับการเลือกจนถึงในระดับประเทศ

หากพิจารณาจากแนวความคิดของผู้ร่างรัฐธรรมนูญจะเห็นได้ว่า ที่มาของสมาชิกวุฒิสภาตามแนวทางนี้มาจากแนวความคิดที่ว่าประชาธิปไตยที่แท้จริงต้องทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ แต่ที่ผ่านมาไม่เคยปรากฏว่ามีกรบัญญัติให้การมีส่วนร่วมนั้น ต้องดำเนินการอย่างไร วิธีใด ที่จะให้การมีส่วนร่วมของประชาชนบังเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริงและมีนัยสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้ ดังนั้น การแบ่งกลุ่มให้มีความหลากหลาย มีลักษณะที่ต่างกันให้มากที่สุด ก็เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนที่มีคุณสมบัติทุกคนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพที่แตกต่างหลากหลายของทุกภาคส่วนของสังคม สามารถสมัครเข้ามารับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ และเพื่อเป็นหลักประกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่จะสามารถสมัครได้โดยเสรี จึงกำหนดคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “ในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้” (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒) โดยเน้นให้ความสำคัญกับประชาชนทั่วไปให้สามารถเข้ามาสมัครได้โดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายที่เกินกำลังของบุคคลทั่ว ๆ ไป

ส่วนคำว่า “ความรู้” ที่กำหนดไว้นั้น ไม่ได้หมายถึง ความรู้ที่ต้องวัดกันด้วยประกาศนียบัตรหรือปริญญา แต่หมายถึงความรู้ ความเชี่ยวชาญที่บุคคลนั้นมีอยู่จริงในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ในการทำ ความรู้ในการประมง ความรู้ในการสาธารณสุข ความรู้ในธุรกิจท่องเที่ยว ความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนที่มีประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ในวิถีชีวิตที่หลากหลายสามารถสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้อย่างกว้างขวาง และเป็นตัวแทนของประชาชนได้ในทุกมิติ (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒)

การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จึงต้องการสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากกลุ่มคนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่หลากหลาย “การแบ่งกลุ่มจึงไม่ได้เป็นการแบ่งกลุ่มอาชีพ แต่เป็นการแบ่งกลุ่มความเชี่ยวชาญ” (สมชาย แสวงการ, ๒๕๖๕) ที่กระจายไปในสาขาความเชี่ยวชาญต่าง ๆ โดยไม่กระจุกอยู่ที่กลุ่มใดหรืออาชีพใดอาชีพหนึ่งมากเกินไป เพราะสังคมในปัจจุบันต้องการความเชี่ยวชาญที่หลากหลายซึ่งแตกต่างจากในอดีต การได้ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์มาช่วยในการพิจารณากฎหมายย่อมมีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ความเห็นที่สร้างความกระจ่างในประเด็นต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนจากการร่างกฎหมาย เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภาเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและความต้องการที่แตกต่างกันของกลุ่มบุคคลที่หลากหลายเหล่านั้น โดยไม่เกี่ยวข้องยึดติดกับนโยบายของพรรคการเมือง หรือตกอยู่ภายใต้อำนาจนิติของพรรคการเมือง ซึ่งจะตรงกับความจำเป็นในการพัฒนาประเทศและสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

๒. คุณสมบัติด้านอายุที่ไม่เอื้อต่อคนรุ่นใหม่

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลด้านอายุของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา พบว่า ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๖๐ - ๖๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๑ รองลงมาได้แก่ อายุระหว่าง ๕๐ - ๕๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๐๐ ส่วนผู้ที่มีอายุระหว่าง ๔๐ - ๔๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๐ โดยผู้ที่มีอายุต่ำสุด ๔๐ ปี มีจำนวน ๕ คน จึงมีข้อสังเกตได้ว่า การกำหนดคุณสมบัติด้านอายุของผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่กำหนดให้ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๔๐ ปีในวันสมัคร และมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นกติกาที่ไม่เปิดกว้างให้กับคนรุ่นใหม่ที่สังคมคาดหวังให้เข้ามาสู่แวดวงการเมือง ทั้ง ๆ ที่ควรเข้ามามีส่วนในกระบวนการประชาธิปไตยมากที่สุด (ประทีป คงสิบ, ๒๕๖๗) แตกต่างจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาท้องถิ่นที่กำหนดอายุผู้สมัครขั้นต่ำเพียง ๒๕ ปี แสดงให้เห็นว่ากติกาการเลือกสมาชิกวุฒิสภาเป็น “กติกาที่ล้าล้าอนาคต” พยายามกีดกันไม่ให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา (ปราปต์ บุนปาน, ๒๕๖๗)

ประเด็นดังกล่าว เมื่อพิจารณาตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญที่มีจุดมุ่งหมายในการแบ่งกลุ่มผู้สมัครตามความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะหรือประโยชน์ร่วมกันหรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของทุกภาคส่วนของสังคม ให้สามารถสมัครเข้ามารับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ ดังนั้น การกำหนดให้ผู้สมัครต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๔๐ ปีในวันสมัคร ก็เพราะการจะมีประสบการณ์และวุฒิภาวะในการทำงานให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญได้นั้น เป็นประเด็นที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่บ่มเพาะสร้างสมประสบการณ์จนเกิดความเชี่ยวชาญขึ้น (สมชาย แสงวงการ, ๒๕๖๕) และเมื่อพบว่า อายุของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๖๐ - ๖๙ ปี จึงนับได้ว่า เป็นผู้ที่ผ่านการทำงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ ที่หลากหลาย จนมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์อันเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งประเด็นนี้แตกต่างจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาท้องถิ่น

๓. เหตุที่ทำให้การสมัครของผู้นั้นเป็นโมฆะ

การที่คนที่มีคุณสมบัติไม่ถูกต้องหรือมีลักษณะต้องห้ามได้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นตามมา เมื่อบุคคลดังกล่าวผ่านการเลือกในแต่ละรอบไม่ว่าจะเป็นการเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกันในรอบแรก หรือการเลือกผู้สมัครในกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน ซึ่งเป็นการเลือกไขว้ ทั้งระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับประเทศ ทำให้ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติครบถ้วนถูกต้องและไม่มีลักษณะต้องห้ามให้ตกรอบไป คนที่ตกรอบไปในแต่ละรอบแต่ละระดับ จึงเสียสิทธิที่ควรจะได้ เช่น การลบชื่อผู้ที่ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามออกจากบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัดเพื่อมิให้เป็นผู้มีสิทธิเลือกระดับประเทศ แต่ทว่าการเลือกก่อนหน้านั้นถึง ๔ ครั้ง ในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ผู้ที่ถูกลบชื่อนั้นเสียใคร่ทั้งระหว่างทาง ทำให้ผู้สมัครซึ่งควรจะมีโอกาสเข้าสู่รอบต่อไปตกรอบก่อน (दनพร สุปัญญา, ๒๕๖๗)

เมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้ที่ยื่นใบสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาทั่วประเทศ พบว่ามีจำนวนผู้สมัครถึง ๔๘,๑๑๗ คน ซึ่งผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอแต่ละอำเภอจะต้องตรวจสอบเอกสารและหลักฐานการสมัคร และต้องประกาศบัญชีรายชื่อผู้สมัครซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามแยกรายกลุ่มให้ประชาชนทราบภายใน ๕ วันนับแต่วันสิ้นสุดระยะเวลารับสมัคร ซึ่งการตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน อาทิเช่น กรมบังคับคดี สำนักงานศาลยุติธรรม กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กรมพัฒนาธุรกิจการค้า สำนักงานพาณิชย์จังหวัด กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นต้น หากตรวจสอบอย่างละเอียดคงไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จทันภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด กฎหมายจึงได้กำหนดให้ผู้สมัครลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องและเป็นจริงของเอกสารและหลักฐานทุกฉบับและทุกหน้าด้วย

ดังนั้น หากต่อมาตรวจพบเหตุที่ทำให้การสมัครของผู้นั้นเป็นโมฆะ อันได้แก่ การขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม หรือถูกจำกัดสิทธิ หรือสมัครมากกว่า ๑ กลุ่มหรือ ๑ อำเภอ หรือแสดงข้อมูลในใบสมัครหรือเอกสารหรือหลักฐานประกอบการสมัครอันเป็นเท็จ ถ้าตรวจพบก่อนประกาศบัญชีรายชื่อผู้สมัคร ผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอจะสั่งไม่รับสมัคร แต่ถ้าความปรากฏภายหลังประกาศบัญชีรายชื่อผู้สมัครแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในระหว่างการดำเนินการเลือกระดับใด ให้ผู้อำนวยการการเลือกลบชื่อผู้นั้นออกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครหรือบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอหรือบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัด โดยผู้ถูกลบชื่อไม่มีสิทธิเลือกและไม่มีสิทธิได้รับเลือก แต่ไม่มีผลกระทบต่อการรับสมัครหรือการเลือกที่ได้ดำเนินการไปแล้ว และถือว่าผู้สมัครผู้นั้นกระทำการเพื่อให้การเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวเป็นเวลาไม่เกิน ๑ ปี คำสั่งของคณะกรรมการเลือกตั้งให้เป็นที่สุด และให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น ซึ่งกรณีดังกล่าวหากผู้สมัครรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกไม่ว่าเพราะเหตุใด แต่ได้สมัครรับเลือก มีโทษจำคุกและปรับและให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ๒๐ ปี และหากเป็นผู้ซึ่งได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้นั้นคืนเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่ได้รับมาเนื่องจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าวให้แก่สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาด้วย ส่วนผู้ที่รับรองหรือเป็นพยานซึ่งลงชื่อรับรองเอกสารหรือหลักฐานการสมัครเป็นเท็จ มีโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ และศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนด ๕ ปี

จากการตรวจสอบเอกสารและหลักฐานการสมัครในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ปี พ.ศ. ๒๕๖๗ ผู้อำนวยการการเลือกระดับอำเภอพบว่า มีผู้ขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามถึง ๑,๙๑๗ คน จึงสั่งไม่รับสมัคร ต่อมาภายหลังการประกาศบัญชีรายชื่อผู้สมัครแล้ว ได้มีการตรวจสอบก่อนถึงวันเลือกระดับจังหวัดพบว่า มีผู้ขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามเพิ่มเติมอีก ๘๗ คน จึงสั่งลบชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกจากการเลือกระดับอำเภอ และเมื่อผ่านเข้าสู่ระดับประเทศ ได้มีการตรวจสอบก่อนถึงวันเลือกระดับประเทศพบว่า มีผู้ขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามอีก ๕ คน ผู้อำนวยการการเลือกระดับประเทศจึงได้

สิ่งลบชื่อออกจากบัญชีรายชื่อผู้ได้รับเลือกจากการเลือกระดับจังหวัด ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกของผู้สมัครไว้เป็นการชั่วคราวเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปี และยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น โดยแยกเป็น ความปรากฏขึ้นในระหว่างการดำเนินการเลือกจำนวน ๘๘ กรณี และก่อนประกาศผลการเลือก จำนวน ๑ กรณี (พัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, ๒๕๖๗)

เมื่อพิจารณาถึงการขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม พบว่า ผู้สมัครส่วนใหญ่มีลักษณะต้องห้ามในประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ

(๑) การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ตามมาตรา ๑๔ (๒๑)

(๒) การเป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมือง เว้นแต่ได้พ้นจากการดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีนับถึงวันสมัครรับเลือก ตามมาตรา ๑๔ (๒๒)

(๓) การเป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปีนับถึงวันสมัครรับเลือก ตามมาตรา ๑๔ (๒๔)

(๔) การเป็นบุพการี คู่สมรส หรือบุตรของผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ในคราวเดียวกันหรือผู้ดำรงตำแหน่งใดในศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระ ตามมาตรา ๑๔ (๒๕)

การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามดังกล่าว เจตนารมณ์ของกฎหมายมีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกวุฒิสภามีความเป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน อีกทั้งยังได้คำนึงถึงความผูกพันที่ผู้สมัครเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ตนจะลงสมัคร เพื่อให้ผู้สมัครมีอิสระทางการเมือง ไม่ฝักใฝ่หรือไม่ถูกครอบงำหรือถูกแทรกแซงจากอิทธิพลของนักการเมือง หมดความผูกพันกับพรรคการเมืองอย่างแท้จริง ส่วนลักษณะต้องห้ามที่เกี่ยวกับคนในครอบครัว ก็เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่ไม่ต้องการให้เป็น “สภาฟัวเมีย” หรือ “สภาครอบครัว” (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒)

สภาฟัวเมีย หรือสภาครอบครัว คือ ลักษณะของสภาที่ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาที่ถูกครอบงำโดยตระกูลการเมือง (Political dynasty) โดยด้านหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎรอาจมีสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งเป็นบุคคลในตระกูลการเมือง ขณะที่วุฒิสภาก็มีบุคคลในตระกูลเดียวกันที่ได้รับเลือกตั้งด้วยเช่นกัน อาจเป็นสามี ภรรยา หรือเครือญาติ (ฐิติกร สังข์แก้ว และ อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, ๒๕๖๗)

การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาล้วนเป็นคนในครอบครัว เครือญาติเดียวกันหรือไม่ก็มีความสัมพันธ์เครือญาติกับนักการเมืองท้องถิ่นอันเป็นฐานเสียงของพรรคการเมือง การถูกครอบงำนี้ทำให้สมาชิกวุฒิสภาไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเป็นอิสระ ส่งผลให้กระบวนการตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเป็นสภากลับกรองและตรวจสอบ ขาดความไว้วางใจจากสังคม เนื่องจากไม่เชื่อว่าคนในครอบครัวหรือตระกูลเดียวกันหรือความเป็นเครือญาติจะทำการตรวจสอบและตัดสินกันได้อย่างจริง ทำให้การถ่วงดุลอำนาจการบริหารหมดสภาพ ไม่สามารถถ่วงดุลได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

“

การเปลี่ยนแปลงที่มาของสมาชิกวุฒิสภาตามแนวคิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่ไม่ได้ให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงดังเช่นรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ทั้งนี้ เพราะมุ่งหวังไม่ให้สมาชิกวุฒิสภาตกอยู่ภายใต้อำนาจของนักการเมืองหรือพรรคการเมือง

”

เพราะมีการจัดตั้งฐานเสียงของบุคคลที่เป็นตัวแทนของนักการเมืองหรือพรรคการเมืองเข้ามา เมื่อบุคคลกลุ่มนี้ได้เข้ามาอยู่ในวุฒิสภาย่อมต้องปฏิบัติตามความต้องการของกลุ่มการเมือง จนกลายสภาพเป็น “สภาตรายาง” ที่รองรับความชอบธรรมของฝ่ายบริหาร (สมชาย แสวงการ, ๒๕๖๕)

๔. “การเลือก” ไม่ใช่ “การเลือกตั้ง”

การเปลี่ยนแปลงที่มาของสมาชิกวุฒิสภาตามแนวคิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่ไม่ได้ให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงดังเช่นรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ทั้งนี้ เพราะมุ่งหวังไม่ให้สมาชิกวุฒิสภาตกอยู่ภายใต้อำนาจของนักการเมืองหรือพรรคการเมือง การให้ประชาชนเลือกตั้งโดยตรง แม้ว่าในหลักการจะสอดคล้องกับทฤษฎีและหลักประชาธิปไตยซึ่งอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน แต่ในทางปฏิบัติผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภาหลักไม่พ้นที่จะต้องอิงหรือพึ่งพาวงศ์วานคະແນນเสียงของนักการเมืองและพรรคการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้ง ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมเฉพาะในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและรับรู้ผลของการเลือกตั้ง การที่จะสมัครเข้ารับเลือกตั้งด้วยตนเองมีข้อจำกัดต่าง ๆ มากมาย ทั้งในแง่ค่าใช้จ่ายและการดำเนินการเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง อีกทั้งผู้สมัครก็ไม่ได้มีความหลากหลายในความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ และมีความเป็นไปได้สูงที่ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญจะแพ้แก่นักเลือกตั้งมืออาชีพซึ่งเป็นฝ่ายการเมือง (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒) และประสบปัญหาเช่นเดียวกับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่สมาชิกวุฒิสภาไม่ได้มีความแตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งเพื่อให้ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญจริง ๆ เข้ามาทำงานจึงทำได้ยาก

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้กำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาขึ้นใหม่ โดยเน้นให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาสมัครได้โดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายเกินกำลังของบุคคลทั่วไป ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการหาเสียง และเพื่อเป็นหลักประกันการเข้ามามีส่วนร่วม

ทางการเมืองโดยไม่ถูกกีดกันหรือถูกคัดกรองจากนักการเมืองหรือพรรคการเมือง และเพื่อให้กระบวนการเลือกอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงให้ผู้สมัครเลือกกันเองโดยตรง ตั้งแต่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ประชาชนแต่ละอำเภอสามารถเข้าสมัครในกลุ่มที่ต้องการ และร่วมกันคัดเลือกบุคคลแต่ละกลุ่มที่เหมาะสมได้ ทั้งในการเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกัน (รอบแรก) และการเลือกผู้สมัครในกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน (การเลือกไขว้ในรอบที่สอง) ส่วนประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้เข้ามาสมัครก็อยู่ในฐานะที่จะสามารถตรวจสอบผู้สมัครได้ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ในอำเภอเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒)

“การเลือก” สมาชิกวุฒิสภาที่ไม่ใช่ “การเลือกตั้ง” จึงเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกระดับสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างจริงจัง และเกิดผลสัมฤทธิ์ได้มากกว่าการมีเพียงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ระบบการเลือกสมาชิกวุฒิสภาแบบใหม่นี้ทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถลงสมัครรับเลือกได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่มีภาระและค่าใช้จ่ายจนเกินกำลังที่ประชาชนทั่วไปจะรับได้ และไม่จำเป็นต้องอาศัยฐานเสียงของนักการเมืองหรือพรรคการเมือง ซึ่งจะทำให้เป็นอิสระจากพรรคการเมืองอย่างแท้จริง อีกทั้งยังคำนึงถึงความผูกพันที่ผู้สมัครจะต้องมีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับประชาชนในเขตพื้นที่ที่จะลงสมัคร ไม่ว่าจะเกิดในอำเภอที่สมัคร หรือมีชื่อในทะเบียนบ้านในอำเภอที่สมัคร หรือทำงานในอำเภอที่สมัคร หรือเคยทำงานหรือเคยมีชื่อในทะเบียนบ้านอยู่ในอำเภอที่สมัคร หรือเคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในอำเภอที่สมัคร การกำหนดเช่นนี้เพื่อให้ผู้สมัครมีความคุ้นเคยกับปัญหาและประชาชนในพื้นที่ในทางใดทางหนึ่ง การที่กำหนดไว้หลายทางก็เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สมัครมีทางเลือกได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้เปิดกว้างให้สามารถไปสมัครที่ใดก็ได้โดยไม่มี ความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่จะสมัคร ซึ่งจะทำให้ได้ผู้สมัครที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่หลากหลาย และมีความเชื่อมโยงกับประชาชนในพื้นที่ สามารถรับเลือกเป็นตัวแทนของประชาชนได้อย่างกว้างขวางและในทุกมิติ โดยไม่ต้องถูกกีดกันจากนักเลือกตั้งอาชีพ (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒)

๕. “แนะนำตัว” ไม่ใช่ “หาเสียง”

ข้อสังเกตที่พบประการหนึ่งคือ คนจำนวนมากเกิดความสงสัยว่า ทำไมไม่เปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภาหาเสียง แต่ไปกำหนดข้อจำกัดในการแนะนำตัวของผู้สมัครให้แนะนำตัวได้เฉพาะสิ่งที่ับประสบการณ์ในอดีต แต่ไม่สามารถพูดถึงแนวคิดหรือวิสัยทัศน์ในสิ่งที่ตั้งใจจะทำ กลายเป็นกติกากที่กลัวอนาคต (ปราปต์ บุนปาน, ๒๕๖๓) ดังนั้น จึงต้องทำความเข้าใจ “การหาเสียงในการเลือกตั้ง” กับ “การแนะนำตัวในการเลือก” เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

การหาเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นเป็นการแสวงหาคะแนนนิยมจากประชาชนหรือสมาชิกจากชุมชน เพื่อให้ได้คะแนนโหวตให้แก่ตนเอง ผู้สมัครอื่นหรือพรรคการเมืองด้วยการโฆษณาหาเสียง เผยแพร่ข้อความ รูปภาพ เสียงของผู้สมัครหรือพรรคการเมือง ให้แก่ประชาชนเพื่อให้ได้คะแนนเสียง พร้อมกับการนำเสนอนโยบายหรือวิสัยทัศน์ในสิ่งที่ตั้งใจจะทำในอนาคต

ส่วนการแนะนำตัวในการเลือก (ไม่ใช่การเลือกตั้ง) สมาชิกวุฒิสภา ผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ออกแบบให้การเลือกสมาชิกวุฒิสภา ผู้สมัครทำได้เพียงแนะนำตัวตามวิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เท่ากับว่าเป็นการห้ามหาเสียงโดยปริยาย เพราะเชื่อว่าผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเองที่สมัครรับเลือกทุกคนล้วนมีความเชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่มีความเด่นและดังในกลุ่มความเชี่ยวชาญอาชีพของตนเอง จนเป็นที่ประจักษ์และทราบกันในแวดวงกลุ่มความเชี่ยวชาญนั้นอยู่แล้ว การแนะนำตัวจึงเป็นการบอกตัวเองว่าเป็นใคร มีประสบการณ์ในกลุ่มความเชี่ยวชาญนั้นอย่างไร แค่นี้ก็เพียงพอที่จะทำให้ผู้สมัครซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเองมีข้อมูลในการเลือก ไม่ว่าจะเป็นการเลือกในกลุ่มเดียวกันหรือการเลือกไขว้ข้ามกลุ่ม ดังนั้น การแนะนำตัวจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ของผู้สมัคร ซึ่งในการเลือกทุกระดับ ผู้สมัครทุกคนจะได้รับเอกสารข้อมูลแนะนำตัวของผู้สมัคร (สว.๓) ที่มีทั้งประวัติการศึกษา และประวัติการทำงานหรือประสบการณ์ในการทำงานในกลุ่มที่สมัคร และถือเป็นเอกสารหลักฐานประกอบการสมัครที่ผู้สมัครต้องรับรองว่าข้อมูลที่ปรากฏถูกต้องตามความเป็นจริงและใช้ยืนยันในชั้นศาลได้

ขณะเดียวกันคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการแนะนำตัวในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๗ จำนวน ๒ ฉบับ กำหนดแนวทางการแนะนำตัว เพื่อให้ผู้สมัครอื่นรู้จัก แต่ต่อมาศาลปกครองกลางมีคำพิพากษาเพิกถอนบางข้อในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งสองฉบับดังกล่าว โดยเพิกถอนบทนิยามของคำว่า “การแนะนำตัว” ที่เป็นการให้ความหมายซึ่งมีผลทำให้การแนะนำตัวจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้สมัครด้วยตนเอง ทั้งที่การแนะนำตัวดังกล่าวประชาชนสามารถมีส่วนร่วมรับรู้ได้ จึงมีลักษณะเป็นบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ และได้เพิกถอนการกำหนดเนื้อหาที่ระบุในเอกสารแนะนำตัวว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาของผู้ประสงค์จะสมัคร ผู้สมัคร และผู้ช่วยเหลือผู้สมัคร รวมถึงประชาชนทั่วไปเกินสมควรแก่เหตุและไม่ใช่เพื่อการรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แม้จะมีการแก้ไขในฉบับที่ ๒ ก็ยังคงมีสาระสำคัญในการกำหนดการแนะนำตัวในทำนองเดียวกับฉบับเดิม จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน รวมทั้งเพิกถอนการกำหนดให้ผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภาแนะนำตัวได้เฉพาะแก่ผู้สมัครอื่นในการเลือกเท่านั้น ว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา เกินสมควรแก่เหตุ (สำนักงานศาลปกครอง, ๒๕๖๗)

นอกจากนี้ ยังได้เพิกถอนการห้ามผู้ประกอบอาชีพทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อมวลชน หรือสื่อโฆษณา เช่น นักแสดง นักร้อง นักดนตรี พิธีกร เป็นต้น ใช้ความสามารถหรือวิชาชีพดังกล่าว เพื่อเอื้อประโยชน์ในการแนะนำตัว ทั้งที่ผู้สมัครกลุ่มอื่นอาจมีความสามารถในการแนะนำตัวได้เท่าเทียมหรือมากกว่า การจำกัดเฉพาะผู้สมัครที่ประกอบอาชีพดังกล่าว จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และขัดต่อหลักความเสมอภาค และเพิกถอนการห้ามแจกเอกสารแนะนำตัวโดยการวาง โปรย หรือติดประกาศว่ามีผลกระทบต่อเสรีภาพในการแนะนำตัวของผู้สมัคร ทำให้ผู้สมัครที่ไม่สามารถใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์

ไม่อาจใช้วิธีการดังกล่าวได้ เป็นการจำกัดการแนะนำตัวผู้สมัครให้ไม่เสมอภาคกัน เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้สมัครเกินความจำเป็นแก่การดำเนินการตามเจตนารมณ์ของการแนะนำตัวเพื่อให้เกิดการเลือกเป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม (สำนักงานศาลปกครอง, ๒๕๖๗)

คำพิพากษาของศาลปกครองดังกล่าวได้ผ่อนคลายหลักเกณฑ์การแนะนำตัวในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา เปิดโอกาสให้ผู้สมัครสามารถพบปะและแนะนำตัวได้มากขึ้น อีกทั้งพุดคุยให้มีการเลือกหมายเลขนั้น หมายเลขนี้ได้ トラบเท่าที่ไม่มีกรให้หรือสัญญาว่าจะให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดที่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เพื่อจูงใจให้ผู้สมัครหรือผู้มีสิทธิเลือกลงคะแนนหรือไม่ลงคะแนนให้ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ผู้สมัครสามารถแนะนำตัวผ่านทางช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ไม่ว่าแพลตฟอร์ม tiktok youtube Instagram หรือ facebook อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งยังได้จัดทำแอปพลิเคชัน Smart Vote เพื่อเปิดเผยรายชื่อและประวัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับเลือกระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาในระดับประเทศทุกคน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มีส่วนรับรู้ เข้าถึงข้อมูลได้ และร่วมกันตรวจสอบประวัติ คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม และข้อมูลในเอกสารการสมัครว่าเป็นเท็จหรือไม่

๖. จัดตั้ง-บล็อกโหวต-ฮั้ว

สาเหตุสำคัญที่ทำให้การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันต้องโหวตเลือกกันเองแทนการเลือกตั้ง ก็เพราะต้องการให้สมาชิกวุฒิสภามีความเป็นอิสระ ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมืองและพรรคการเมืองเหมือนในอดีต ซึ่งรูปแบบนี้มีแค่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่ก็พบข้อสังเกตในวิธีการได้มา ซึ่งอาจเป็นวิธีการที่มีข้อขัดแย้งการเอาเปรียบผู้สมัครรายอื่น และทำให้ผู้ที่ผ่านการเลือกไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญหวังไว้

กล่าวคือ พบความไม่ชอบมาพากลตั้งแต่ช่วงรับสมัครที่มีกระแสข่าวการรวมกลุ่มของผู้ประสงค์จะสมัครพบปะพูดคุยตกลงกันก่อนวันรับสมัคร และเมื่อถึงวันรับสมัครพบว่าบรรยากาศในสถานที่รับสมัครเหมือนกับที่มีการ “จัดตั้ง” กลุ่มคนเพื่อลงสมัครเพื่อเป็นผู้ออกเสียงลงคะแนน (Voter) ให้กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง เป็นการคิดในลักษณะเชิงโครงสร้างตั้งแต่การวางตัวผู้สมัคร การเลือกกลุ่มที่สมัครดูว่าจะต้องทำอะไรจึงจะได้เปรียบมากที่สุด (ปรเมศวร์ เหล็กเพชร, ๒๕๖๗) และคาดคะเนว่าควรต้องได้คะแนนเท่าใดจากการเลือกในแต่ละรอบ เพื่อเป็นตัวบ่งชี้ว่าจะต้องมีการเกณฑ์คนมาสมัครเพื่อให้ได้คะแนนเพียงพอที่สามารถผ่านการเลือกในแต่ละรอบแต่ละระดับได้ แต่ก็ต้องลงทุนค่าสมัครให้แก่ผู้สมัครที่มาช่วยออกเสียงลงคะแนน (สมชัย ศรีสุทธิยากร, ๒๕๖๗) เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มการเมืองส่งคนเข้ามาทำความตกลงกันภายในกลุ่มหรือจัดตั้งตัวแทนเข้ามาสมัครในกลุ่ม อันเป็นการแทรกแซงจนเกิดความไม่ยุติธรรมในการเลือก (สมชาย แสวงการ, ๒๕๖๕) ลักษณะเป็น “การฮั้วกัน” ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาจีนหมายถึง การรวมหัวกัน แต่ในภาษากฎหมายเรียกว่า การสมยอม (Collusion) ซึ่งเป็นการตกลงกันระหว่างสองฝ่ายหรือมากกว่านั้น โดยวิธีฉ้อฉลเพื่ออาศัยความได้เปรียบในการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม (วิกิพีเดีย, ๒๕๖๕) ซึ่งนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการแข่งขันที่ผู้สมัครเกาะกลุ่มกันมาสมัครหลายคน ทำให้มีโอกาสผ่านรอบแรกเลือกกันเองได้ง่าย ๆ และหากมีพวก

ในกลุ่มอื่น ๆ อีก การจับสลากแบ่งสายเลือกไขว้ ก็ล้วนมีพวกของตนเองที่พร้อมจะลงคะแนนให้ (दनพร
สุปัญญา, ๒๕๖๗)

ประเด็นดังกล่าว สังเกตเห็นได้ชัดในการเลือกรอบแรกซึ่งเป็นการลงคะแนนเลือกบุคคล
ในกลุ่มเดียวกันในระดับอำเภอและระดับจังหวัดซึ่งผู้สมัครแต่ละกลุ่มลงคะแนนเลือกผู้สมัครในกลุ่มเดียวกัน
ได้ไม่เกิน ๒ คน โดยจะลงคะแนนเลือกตนเองก็ได้ แต่จะลงคะแนนให้บุคคลใดเกิน ๑ คะแนนไม่ได้ แต่ผลการนับ
คะแนนพบว่า คนที่ไม่มีคะแนนเลยมีเป็นจำนวนมากกลายเป็นพวกพลีชีพที่มาสมัครแล้วไม่มีคะแนนเลย
ซึ่งไม่น่าเป็นไปได้ เพราะในรอบนี้อย่างน้อยก็ควรมี ๑ คะแนนที่เลือกตนเอง นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่า
เป็นนักศึกษาที่สู้กันด้วยคะแนนเพียง ๒ คะแนน ที่ต้องเลือกว่า จะเลือกตนเองและเลือกคนที่มีคุณสมบัติโดดเด่น
หรือคนที่มีคุณสมบัติด้อยกว่า ซึ่งปรากฏว่าคนที่มีความคุณสมบัติโดดเด่นจำนวนมากถูกรอบแรก เพราะผู้สมัคร
ตัดสินใจไม่เลือกคนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุด เพื่อต้องการกำจัดคู่แข่งให้ถูกรอบแรกไป และตนเองจะได้ไปต่อได้
(พีพีทีวี เอชดี ๓๖, ๒๕๖๗)

เหตุการณ์ทำนองเดียวกันนี้ยังสังเกตได้ชัดในการเลือกระดับประเทศ รอบการเลือกบุคคล
ในกลุ่มเดียวกันไม่เกิน ๑๐ คน โดยเลือกตนเองก็ได้ แต่จะลงคะแนนให้บุคคลใดเกิน ๑ คะแนนไม่ได้ ซึ่งพบว่า
มีการลงคะแนนในบัตรลงคะแนนทั้ง ๑๐ หมายเลขมีลักษณะเป็นเลขชุดที่ซ้ำ ๆ กันหลายใบ เหมือนกับ
มีใจตรงกันเป็นจำนวนมากทั้ง ๑๐ หมายเลข ทำให้ได้คะแนนสูงน่าโด่ง เกาะกลุ่มกันติดอยู่ในอันดับต้น ๆ

ส่วนการเลือกในรอบที่สอง ซึ่งเป็นการเลือกไขว้หรือเลือกข้ามกลุ่มผู้สมัครอื่นที่อยู่ใน
สายเดียวกัน ซึ่งผู้ร่างกฎหมายมุ่งที่จะป้องกันการสมยอมกัน แต่ในความเป็นจริงไม่บังเกิดผลในทางปฏิบัติ
สังเกตได้จากผลการนับคะแนนไม่ว่าจะในระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับประเทศ จะมีคะแนนเกาะกลุ่มกัน
อย่างผิดสังเกตในลักษณะ “บล็อกโหวต” (Block Vote) หมายถึง การที่ผู้สมัครแต่ละคนลงคะแนนเหมือนกัน
ตามที่ได้ตกลงกันไว้ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ๒๕๕๐) เป็นการลงคะแนนในลักษณะที่เหมือน ๆ กัน
เห็นได้ชัดที่สุดในการเลือกระดับประเทศที่พบว่า มีเลขเป็นชุดซ้ำ ๆ กันในบัตรลงคะแนนแต่ละใบ คะแนน
พุ่งสูงถึงห่างน่าโด่ง และเกาะกลุ่มกันและคะแนนอยู่ในอันดับต้น ๆ ทำให้อดสงสัยกันไม่ได้ว่าบุคคลเหล่านี้เป็นใคร
เพราะหลายคนเป็นบุคคลที่แทบไม่รู้จักกันเลยในแวดวงกลุ่มความเชี่ยวชาญนั้น แต่ทำไมถึงได้รับคะแนน
สูงมากขนาดนั้น ซึ่งถ้าเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงระดับชาติ ใครเห็นใครได้ยินชื่อเสียงก็เป็นที่รู้จักกันทั่วไป แล้วแห่แห่นกัน
ไปลงคะแนน ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ แต่ในทางตรงข้าม บุคคลที่ได้รับคะแนนสูงโด่ง เกาะกลุ่มกัน บางคนไม่ได้
เป็นที่รู้จักของคนในสังคมเลย แล้วทำไมคะแนนถึงได้สูงขนาดนั้น ทำให้เกิดประเด็นวิพากษ์วิจารณ์สงสัยว่า
มีการบล็อกโหวตกันหรือไม่ และยิ่งพบว่าผู้สมัครบางคนลื้ม เพราะมุ่งแต่จะจำเลขชุดนี้ แต่เมื่อมีการจับสลาก
แบ่งสาย และไม่ใช้สายที่คาดการณ์ไว้ ได้นำเลขชุดนี้ไปลงคะแนนในอีกกลุ่มหนึ่ง จนทำให้กลายเป็นบัตรเสีย
อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่ามีพโยกันมาแล้วว่าจะเลือกใครเป็นชุด จึงทำให้มีบัตรเสียในลักษณะที่เหมือน ๆ กัน
เหมือนอยากจะโหวตให้คนนี้มากและจัดเลขเป็นชุดไว้ แต่เอามาลงคะแนนผิดกลุ่ม (พีพีทีวี เอชดี ๓๖, ๒๕๖๗)

ขณะเดียวกันยังเป็นการตอกย้ำเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งพบความเคลื่อนไหวของการกระทำที่เข้าข่ายการทุจริตในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา โดยผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัดมีการต่อรองขอตำแหน่งหรือเรียกรับผลประโยชน์หลักแสน แลกกับคะแนนเลือกให้เป็นผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาระดับประเทศ และมีการเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองที่หนุนหลังผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัด พยายามเก็บตกผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัดรายอื่นในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มของตนเองมีผู้มีสิทธิเลือกมากที่สุด อีกทั้งยังมีผู้ดำรงตำแหน่งการเมืองติดต่อไปยังผู้ได้รับเลือกระดับจังหวัดในพื้นที่ เพื่อให้มาอยู่กลุ่มตนโดยอ้างว่าจะสนับสนุนให้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา และมีคนกลางจองห้องพักโรงแรมบริเวณใกล้เคียงสถานที่เลือก แล้วนัดรวมตัวกันก่อนวันเลือก เพื่อเช็คคะแนนเสียง หรือล็อบบี้ (Lobby) ซึ่งหมายถึงการพยายามโน้มน้าวให้ช่วยสนับสนุนความต้องการของตน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ๒๕๕๐) โดยนำจำนวนเสียงที่รวบรวมได้ไปเรียกรับผลประโยชน์หลักล้านเพื่อแลกกับคะแนนสนับสนุน (ไทยพีบีเอส, ๒๕๖๗)

นอกจากนี้ ยังมีกระแสข่าวกลุ่มการเมืองเข้าหาผู้สมัครที่ผ่านเข้ารอบที่ลึกขึ้นในระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ แต่ไม่มีผู้หนุนหลังและไม่ได้มีเจตจำนงหรืออุดมการณ์ทางการเมือง หรือมีเป้าหมายในการเข้าไปเป็นสมาชิกวุฒิสภา เพื่อชักชวนเข้ากลุ่ม หรือขอซื้อคะแนนเพื่อให้สนับสนุนคนในกลุ่ม หรือแลกกับตำแหน่งที่จะได้รับการแต่งตั้งเมื่อสนับสนุนคนในกลุ่ม ก็จะทำให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นตามลำดับในลักษณะที่เรียกว่า “ซื้อง้อ” เป็นการคืนทุนให้ ซึ่งมักเกิดขึ้นในคืนก่อนวันเลือก ทำให้คะแนนที่ไหลตออกเสียงเกาะกลุ่มเป็นแนวเดียวกัน (दनพร สุปัญญา, ๒๕๖๗)

เมื่อนำข้อสังเกตดังกล่าวมาพิจารณาประกอบกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลช่วงคะแนนของผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่มีคะแนนระหว่าง ๕๐ - ๖๙ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๕๐ เป็นคะแนนที่เกาะกลุ่มนำโด่งถึง ๑๐๓ คน ทิ้งห่างผู้สมัครรายอื่นจำนวนมาก และเมื่อพิจารณาจากข้อมูลจังหวัดที่มีผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาจำนวนมาก ทำให้มีข้อสังเกตถึงความเกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

๗. ความเป็นตัวแทน

เมื่อพิจารณาจากจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับเลือกในแต่ละจังหวัด พบว่า บางจังหวัดได้รับเลือกเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันก็มีถึง ๑๓ จังหวัดที่ไม่ได้รับเลือกเลยแม้แต่คนเดียว จึงต้องพิจารณาตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๐๗ ให้สมาชิกวุฒิสภามีฐานะเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยในระดับประเทศ มิใช่ผู้แทนของแต่ละกลุ่มหรือแต่ละจังหวัด ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุตามหลักการสำคัญที่กำหนดไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดที่มีผลกระทบต่อประชาชน การปฏิรูปประเทศ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมตลอดถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิรัฐ (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒)

การกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยในระดับประเทศ ก็เพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเมื่อสมาชิกแต่ละคนมาจากการสมัครในแต่ละอำเภอ แต่ละจังหวัดและคัดเลือกจากแต่ละกลุ่มแล้ว สมาชิกเหล่านี้จะต้องปกป้องรักษาแต่เฉพาะประโยชน์ของอำเภอ หรือจังหวัด หรือกลุ่มของตน

“

เจตนาารมณ์ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๐๗ ให้สมาชิก
วุฒิสภามีฐานะเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย
ในระดับประเทศ มิใช่ผู้แทนของแต่ละกลุ่มหรือ
แต่ละจังหวัด ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุตามหลักการสำคัญ
ที่กำหนดไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐที่มุ่งส่งเสริม
ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง
และการอื่นใดที่มีผลกระทบต่อประชาชน
การปฏิรูปประเทศ ให้ประชาชนมีส่วนร่วม
ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมตลอดถึง
การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

”

ความมุ่งหมายที่แท้จริงประสงค์จะให้สมาชิกวุฒิสภาทุกคนใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อันหลากหลายจากแต่ละกลุ่มมาหลอมรวมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศและประชาชนเป็นส่วนรวม โดยประชาชนจากแต่ละกลุ่มจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในแง่มุมของบุคคลในกลุ่มของตนและไม่ถูกเพิกเฉยหรือละเลย ซึ่งแตกต่างจากการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งถูกผูกมัดด้วยพันธะที่เกี่ยวกับประโยชน์ของประชาชนในจังหวัดหรือเขตเลือกตั้งที่ตนได้รับเลือกตั้ง เพื่อสร้างความนิยมให้เกิดขึ้นกับประชาชนในเขตหรือจังหวัดนั้น และพันธะอันเกี่ยวกับการดำเนินการตามแนวทางของพรรคการเมืองที่สังกัด จึงทำให้ประชาชนบางกลุ่มหรือบางพื้นที่ถูกละเลยไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒)

บทสรุป

การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ เน้นความสำคัญของการให้ประชาชนมีช่องทางเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจังและเกิดผลสัมฤทธิ์ได้มากกว่าการมีแต่เพียงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และมุ่งหมายให้วุฒิสภาเป็นองค์กรที่ประสานความคิดเห็นจากบุคคลหลากหลายอาชีพ วิถีชีวิตที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์จากประชาชนโดยตรง แล้วนำมาสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้น โดยไม่อยู่ใต้อาณัติของพรรคการเมืองใด ๆ การให้ผู้สมัครเลือกกันเองโดยตรงแทนการเลือกตั้งก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนจะต้องไม่ถูกกีดกันจากพรรคการเมืองที่ต้องพึ่งพาฐานคะแนนเสียง เพราะหากใช้การเลือกตั้งมีความเป็นไปได้สูงที่ประชาชนจะต้องพ่ายแพ้แก่นักเลือกตั้งอาชีพ ส่วนความไม่ชอบมาพากลที่ถูกแทรกแซงจากการเมือง “จัดตั้ง-ปลือกโหวต-ฮั้ว” ก็เป็นเรื่องที่จะต้องถูกนำมาพิจารณา ทบทวนหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เพื่อมิให้การเมืองไทยพวยเรืออยู่ในอ่างและติดอยู่กับ “กับดักทางการเมือง” ที่ไม่มีทางออกเหมือนเช่นที่ผ่านมา แนวทางการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่เหมาะสมจึงต้องคำนึงถึงบริบทที่แท้จริงของสังคมไทยที่แตกต่างด้านประวัติศาสตร์ การเมืองและพัฒนาการทางกฎหมาย ซึ่งจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับบทบาทของสมาชิกวุฒิสภาในบริบทสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันที่ต้องทำหน้าที่ให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธา พร้อมทั้งจะเป็นตัวแทนปวงชนชาวไทยในการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติ เพราะหากประชาชนไม่ไว้วางใจแล้ว ไม่ว่าจะทำอะไร ทำดีหรือไม่ดี ก็จะไปหมดในสายตาประชาชน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (๒๕๖๒). *ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบประมวลร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ฐิติกร สังข์แก้ว และ อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (๒๕๖๗). *สภาผู้เฒ่า*. สถาบันพระปกเกล้า. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title>
- दनพร สุปัญญา. (๔ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *เลือก สว. ๖๗: เรื่องผิดปกติระหว่างทางกับความหวังในการแก้รัฐธรรมนูญ*. ข่าวการเมืองออนไลน์ The 101.World. สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.the101.world/thai-senate-race-2024/>
- ไทยพีบีเอส. (๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๗). *เปิดยอดผู้สมัคร สว.ผ่านเข้าสู่ระดับจังหวัด ๒๓,๖๔๕ คน*. ข่าวการเมืองออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/340854>
- _____. (๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๗). *กต.จับตา ๔ รูปแบบทุจริต ฮั้วเลือก สว.ระดับประเทศ*. ข่าวการเมืองออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/341317>
- _____. (๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *๒ คำร้องยื่น กต.สอบ “สว.เกษตรกรรม” ปมวุฒิการศึกษา*. ข่าวการเมืองออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/342115>
- ไทยโพสต์. (๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *วุฒิสภาระอุ เสรีค้านตั้ง กมธ.สอบเลือก สว. ชี้แทรกแซง กต. ระวังพันเก้าอี้จะมีคดีอาญาติดตัว*. ข่าวการเมืองออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.thaipost.net/politics-news/617155/>
- _____. (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *นับหนึ่ง กมธ.สอบเลือก สว. ๓๐ วัน เขย่า ๒๐๐ ว่าที่สภาสูง*. ข่าวการเมืองออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.thaipost.net/dominate-the-situation-news/617702/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *ปล่อยผี ๒๐๐ สว. สำรอง ๙๙ กต.เคาะรับรองแล้ว ถูกตัดสิทธิ ๑ ที่ปรึกษา อบจ.*. ข่าวการเมืองไทยรัฐออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/2799778>
- ปรเมศวร์ เหล็กเพชร. (๔ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *เส้นทางฮั้ว บล็อกโหวต เลือก สว.สูตรพิสดาร*. สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๗ จาก <https://tja.or.th/view/activities/radio-tja/1451656>

- ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การมีลักษณะอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน ตามมาตรา ๑๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑. (๒๕ เมษายน ๒๕๖๗). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๔๑ ตอนที่ ๒๓ ก หน้า ๒๗-๓๒.
- ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กำหนดวันเลือกตั้งและวันรับสมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภา. (๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๔๑ ตอนที่ ๒๙ ก หน้า ๑-๓.
- ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภา. (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๔๑ ตอนที่ ๔๓ ก หน้า ๗-๑๖.
- ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกสมาชิกวุฒิสภา (บัญชีสำรอง). (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๔๑ ตอนที่ ๔๓ ก หน้า ๑๗-๒๓.
- ประทีป คงสิป. (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *เลือกตั้ง สว.๖๗ : มองอนาคตไทยในความซับซ้อนกับประทีป คงสิป*. ข่าวการเมืองออนไลน์ The 101.World. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.the101.world/one-on-one-prateep/>
- ปราปต์ บุนปาน. (๓ พฤษภาคม ๒๕๖๗). เริ่มต้นการต่อสู้ สู้สังเวียน “เลือก ส.ว.”. *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_765732
- ผู้จัดการออนไลน์. (๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๗). *เลือก ส.ว.ได้ไปต่อระดับประเทศรอบแรก ๓,๐๐๐ ราย*. ข่าวออนไลน์ MGR online. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://mgronline.com/politics/detail/9670000051654>
- _____. (๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *กต.สั่งสอบ “กรพต” ส.ว.กลุ่ม ๑๘ เข้าข่ายขาดคุณสมบัติ*. ข่าวออนไลน์ MGR online. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://mgronline.com/politics/detail/9670000062218>
- พีพีทีวี เอชดี ๓๖. (๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๗). *แฉ! กลเกมเลือก สว. จัดตั้ง-บล็อกโหวต? เทียงทันข่าว*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.youtube.com/watch?v=ibaGOYGkn58>
- มติชน ออนไลน์. (๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๗). *เริ่มแล้ว เลือก สว.ระดับประเทศ แสง แจงขั้นตอนละเอียดยิบ ผู้สมัครไม่มารายงานตัว ๖ เหลือ ๒,๙๘๙ คน*. ข่าว MATICHON ONLINE. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_4648271
- วิกิพีเดีย. (๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕). *การฮั้ว*. วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๗ จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/การฮั้ว>
- สมชัย ศรีสุทธิยากร. (๒๕๖๗). *คู่มือ สวอว แบบ โกง โกง คำชี้แจง. มติชนสุดสัปดาห์*, ฉบับวันที่ ๒๒-๒๘ มีนาคม ๒๕๖๗. สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_755706

- สมชาย แสวงการ. (๒๕๖๕). *รูปแบบและวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย*.
ดุชนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก
<https://www.senate.go.th/ebook/flipbook/2414/1/185>
- สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๗). *กต.ยับยั้งประกาศผลเลือก สว.เป็น ๓ ก.ค.พบร้องเรียนแล้ว
๖๑๔ เรื่อง*. ข่าวทั่วไปออนไลน์ Infoquest. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก
<https://www.infoquest.co.th/2024/409598>
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๗). *ประกาศผู้อำนวยการการเลือกตั้งระดับประเทศ
เรื่อง ผลการนับคะแนนในการลงคะแนนเลือกผู้สมัครในกลุ่มอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน (สว.ป.๔๑)*.
สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๗ จาก https://www.ect.go.th/ect_th/th/senator67
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (๒๕๕๐). *บล็อกโหวต*. บทวิทยุรายการ “รู้ รัก ภาษาไทย” ออกอากาศทาง
สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๐ สืบค้นเมื่อวันที่ ๑
สิงหาคม ๒๕๖๗ จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=บล็อกโหวต>
- _____. (๒๕๕๐). *ล๊อบบี้*. บทวิทยุรายการ “รู้ รัก ภาษาไทย” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง
แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๐ สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๗ จาก
<http://legacy.orst.go.th/?knowledges=ล๊อบบี้>
- สำนักงานศาลปกครอง. (๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๗). *ศาลปกครองกลางมีคำพิพากษาเพิกถอนระเบียบ
คณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการแนะนำตัวในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา*. *ข่าวศาลปกครอง
ครั้งที่ ๓๖/๒๕๖๗*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๗ จาก [https://admincourt.go.th/
admincourt/site/08doc_detail.php?ids=25986](https://admincourt.go.th/admincourt/site/08doc_detail.php?ids=25986)
- หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ. (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *คุยกับ ๓ สว.จากบุรีรัมย์ เมื่อเขาหาว่า “สินน้ำเงิน”
ยึดวุฒิสภา*. ข่าวการเมืองออนไลน์ บีบีซีไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก
<https://www.bbc.com/thai/articles/c725r1k30ddo>
- _____. (๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗). *เปิดภูมิหลังของวุฒิสภาชุดใหม่หลัง กต.ประกาศรับรอง ๒๐๐ สว.-
สำรวจ ๙๙ คน*. ข่าวการเมืองออนไลน์ บีบีซีไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก
<https://www.bbc.com/thai/articles/c1rw304vwego>

ภาษาอังกฤษ

Kenny, Emma. (2024). *Explainer: How Thailand's Senate Elections Work*. (May 08, 2024)

International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). Retrieved June 13, 2024, from <https://www.idea.int/blog/explainer-how-thailands-senate-elections-work>

Watanasukh, Purawich. (2024). *Thai Senate Selection: What you need to know*. Asia Media

Centre. Asia New Zealand Foundation. Retrieved June 13, 2024, from <https://www.asiamediacentre.org.nz/opinion-and-analysis/2024-thai-senate-selection-what-you-need-to-know>

สถานที่เลือก
สมาชิกวุฒิสภาระดับประเทศ

26 มิถุนายน 2567 อาคารศูนย์การประชุม อิมแพ็ค ฟอรั่ม อาคาร 4

ประชาธิปไตยสมบูรณ์ กับมาตรฐานสากลของ ประชาธิปไตย: ข้อพิจารณา สู่“อริยรัฐประชาธิปไตย” ของประเทศไทย

โชคชัย สุภราเวศ*

บทนำ

การแสวงหาประชาธิปไตยอันพึงประสงค์ ที่เป็นอุดมคติ และการเกี่ยวข้องกับมาตรฐานสากลของประชาธิปไตย น่าจะช่วยให้การถกเถียงว่าด้วยประชาธิปไตยสมบูรณ์หรือประชาธิปไตยที่แท้จริง หรือประชาธิปไตยดีมีใบ มีมุมมองต่าง ๆ หรืออื่น ๆ ที่อาจจะช่วยให้การสร้างสรรค์การเมืองไทยเป็นไปในทิศทางที่ควรจะเป็นหรือเหมาะสมมากขึ้น และควรก้าวไปสู่สิ่งใดอันสูงสุด

ประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องที่ต้องตอบ สำหรับการพิจารณาประชาธิปไตยสมบูรณ์ และมาตรฐานสากลของประชาธิปไตย ก็คือ **“สิ่งที่สมบูรณ์ในโลกนี้มีหรือไม่?”** สากลนิยม และหลักการสากลของประชาธิปไตยคืออะไร?

* ดร., อาจารย์ และประธานหลักสูตรดุซมิบัณฑิต สาขาการบริหารสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิทางการวิจัย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ รวมทั้งที่ปรึกษาของหน่วยงานราชการด้านแรงงานและมาตรฐานสากลด้านแรงงาน ฯลฯ

อุดมคติและเป้าหมายของประชาธิปไตยคืออะไร? มุมมองเกี่ยวกับประชาธิปไตยมีแบบใดบ้าง? องค์ประกอบของประชาธิปไตยได้แก่อะไรบ้าง? และมาตรฐานสากลของประชาธิปไตยกำหนดไว้ในเรื่องใดบ้างและอย่างไร? ประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ หรือประชาธิปไตยสมบูรณ์พิจารณาได้ในแง่มุมใดบ้าง? เป้าหมายและวิธีการของประชาธิปไตยควรเป็นเช่นใด? การรุ่งเรืองและการเสื่อมลงของประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้อย่างไร? ประสบการณ์เกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศที่ลงหลักปักฐานเป็นอย่างไร? ประเทศไทยมีประสบการณ์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสมบูรณ์และมาตรฐานสากลของประชาธิปไตยอย่างไร อนาคตประชาธิปไตยที่พึงประสงค์และมาตรฐานสากลของประชาธิปไตยไทยควรเป็นอย่างไร คำถามเหล่านี้ย่อมต้องการคำตอบที่เกี่ยวข้องต่อกัน

ที่มา: <https://www.ekathimerini.com>

“ประชาธิปไตยเป็นกิจการงานที่มักจะไม่แล้วเสร็จอยู่เสมอ
มันไม่ใช่สูตรปรุงอาหารเพื่อสวรรค์บนดิน”
(จอห์น คีน ศาสตราจารย์ทางรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย)

“Democracy is always unfinished business.
It is not a recipe for Paradise on Earth.”
(John Keane, Professor of political science at the University of Sydney, Australia)

นอกจากนี้ สมมติฐานในการเขียนบทความชิ้นนี้ที่ข้าพเจ้าต้องการตรวจสอบและพิสูจน์ก็คือ “การวัดประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ จะต้องวัดทั้งตรงตัวระบบประชาธิปไตยและผลของการทำหน้าที่ของระบบประชาธิปไตย เมื่อผลดังกล่าวนำไปสู่การเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ประชาธิปไตยจึงจะสมบูรณ์ เมื่อพิจารณาเช่นนี้ ประชาธิปไตยจึงมิใช่เป็นเพียงเป้าหมาย แต่เป็นเครื่องมือที่ไปไกลกว่าการมีและทำตามกติกาประชาธิปไตยของตัวมันเองเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศย่อมอาศัยประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือของมันเอง แต่ทว่าโศกนาฏกรรมในเรื่องประชาธิปไตยสมบูรณ์โดยส่วนใหญ่ที่ผ่านมาในอดีตและยังคงอยู่ในปัจจุบันกลับเป็นการให้คำอธิบายคุณลักษณะของประชาธิปไตยสมบูรณ์ในความหมายและกติกากำหนด”

ความสมบูรณ์แบบของสรรพสิ่ง (Perfection of things)

ความคิดเกี่ยวกับความสมบูรณ์แบบมีมุมมองในเชิงปรัชญา ศาสนา และโลกทัศน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับบุคคลถึงระดับทั่วทั้งสังคมอยู่มีใช้น้อย เช่น

๑) พุทธศาสนาแนะนำการไปสู่ชีวิตอันประเสริฐว่า ให้ปฏิบัติตามหลักทางสายกลางโดยอาศัยอริยมรรคแปดที่บุคคลแต่ละคนพึงยึดถือ อันได้แก่ (๑) สัมมาทิฐิ (๒) สัมมาสังกัปปะ (๓) สัมมาวาจา (๔) สัมมากัมมันตะ (๕) สัมมาอาชีวะ (๖) สัมมาวายามะ (๗) สัมมาสติ และ (๘) สัมมาสมาธิ ผลของการกระทำของแต่ละบุคคลจะช่วยส่งเสริมการเกิดขึ้นของสังคมที่ประเสริฐร่วมกัน

๒) อริสโตเติลนักปรัชญากรีกเสนอเรื่องชีวิตที่ดี (Good life) ของคนในรัฐ และเพลโตเป็นลูกศิษย์โสเครตีส แต่เป็นอาจารย์ของอริสโตเติลเสนอเรื่องปรัชญาความคิดและการเมืองที่จำแนกได้เป็นแบบ ๆ ในงานชื่อ Republic (สาธารณรัฐ หรือบางท่านแปลว่าอุดมรัฐ) (๓๗๕ ปีก่อนคริสต์ศักราช) ที่การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นหนึ่งในนั้น แต่เพลโตไม่ให้เครดิตเท่ากับการปกครองที่กษัตริย์เป็นนักปราชญ์ผู้มีความฉลาด รอบรู้ และพึงยึดความดีงามในการปกครองผู้คน แต่เพลโตเองก็พยายามค้นหาความสมบูรณ์แบบตามอุดมคติ (The Internet Archive, 2018; Caille, 2004: p. 56)

๓) Thomas Hurka (1993) นักปรัชญาชาวแคนาดา กล่าวถึงความสมบูรณ์แบบว่ามีมุมมองในทางศีลธรรมว่า “เริ่มต้นจากเรื่องราวของชีวิตที่ดีหรือชีวิตที่พึงปรารถนาจากภายใน แสดงถึงลักษณะพิเศษของชีวิตที่โดดเด่น มีคุณสมบัติต่าง ๆ อันเป็นธรรมชาติของมนุษย์หรือนิยามความเป็นมนุษย์ อันทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ ชีวิตที่ดี โดยจะพัฒนาคุณสมบัติเหล่านี้สู่ระดับสูงหรือตระหนักถึงสิ่งที่เป็นศูนย์กลางของธรรมชาติของมนุษย์ และมนุษย์แบ่งปันแนวคิดพื้นฐานที่ว่าในที่สุดแล้วสิ่งที่ดีก็คือการพัฒนาธรรมชาติของมนุษย์” (Hurka, 1993: p. 3)

ระบอบการปกครองของแต่ละรัฐมีวิวัฒนาการไปสู่สังคมที่มีอารยธรรมสูงขึ้น ๆ แต่ไม่พร้อมกัน ประเทศที่ใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมีระดับความเจริญรุ่งเรือง ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม สูงกว่าประเทศที่ปกครองในระบอบเผด็จการ แต่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในแต่ละสังคม ก็มีระดับพัฒนาการที่แท้จริงและเป็นจริงแตกต่างกันด้วย แต่การมีประชาธิปไตยในอุดมคติร่วมกัน ดังเช่น ประชาธิปไตยสมบูรณ์ ก็จะสามารถทำให้แต่ละประเทศไปถึงเป้าหมายสูงสุดของประชาธิปไตย ได้ใกล้เคียงกัน

ประชาธิปไตยสมบูรณ์คืออะไร

ประชาธิปไตยอันควรเป็นประชาธิปไตยในอุดมคติ ดังที่มีการเรียกชื่อประชาธิปไตยอันควรว่า ประชาธิปไตยสมบูรณ์ ประชาธิปไตยที่แท้จริง และประชาธิปไตยเต็มใบ เป็นต้น การจะมีสาระเช่นไร ของประชาธิปไตยดังกล่าว ย่อมต้องการนิยามคำศัพท์ให้สะท้อนถึงแก่นอันเป็นฐานหรือหัวใจของการเข้าถึง ความกระจ่างที่อธิบายให้เข้าใจได้ของคำศัพท์นั้น ๆ ทั้งนี้ เพราะในทางทฤษฎีหรือวิชาการและในการปรับใช้มัน ในทางปฏิบัติ ประชาธิปไตยจะเป็นเช่นใดก็ขึ้นอยู่กับการให้นิยามคำ ๆ นี้ ซึ่งมีนัยทั้งในเชิงอุดมคติ อุดมการณ์ หรือค่านิยม และความเป็นจริง ดังนั้น ความสมบูรณ์ก็ต้องมีใช่มีเพียงในทางทฤษฎีเท่านั้น แต่ต้องมี ในทางปฏิบัติด้วย มิเช่นนั้นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ในอุดมคติ เมื่อปฏิบัติแล้วไม่ปฏิบัติตามทฤษฎีหรือหลักการแล้ว ก็จะเป็นเพียงประชาธิปไตยที่พิกลพิการ

คำศัพท์ “ประชาธิปไตยสมบูรณ์” มีการเพียรหากันอยู่เนื่อง ๆ จากบางฝ่าย จึงเป็นคำศัพท์ ที่ควรให้นิยาม คำ ๆ นี้ในอุดมคดีย่อมหมายถึงประชาธิปไตยที่ดีที่สุดหรือประชาธิปไตยอันประเสริฐ ก็ใกล้เคียง กับคำว่า “Full democracy” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลว่าประชาธิปไตยที่ครบถ้วน(บริบูรณ์) ประชาธิปไตย สมบูรณ์แบบ หรือประชาธิปไตยเต็มร้อย หรือประชาธิปไตยเต็มใบ รวมถึงประชาธิปไตยในอุดมคติที่เป็น ประชาธิปไตยที่ดี (Good democracy) และยังมีคำอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกับคำว่าประชาธิปไตยที่ดีที่สุด เช่น ประชาธิปไตยที่แท้จริง (True democracy) และประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ (Quality democracy) ประชาธิปไตยที่มีสุขภาพดี (Healthy democracy) ประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง (Strong democracy) ตรงข้าม กับคำว่า “เผด็จการ” (Autocracy) และอยู่เหนือกว่าประชาธิปไตยจอมปลอม (Fake democracy) หรือ “Flawed democracy” ที่แปลว่าประชาธิปไตยที่บกพร่องหรือประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์ ยังรวมถึง ประชาธิปไตยที่อ่อนแอ (Weak democracy) ประชาธิปไตยที่เปราะบาง (Fragile democracy) ประชาธิปไตย ที่เลว (Bad democracy) ประชาธิปไตยที่เจ็บป่วยหรือสุขภาพไม่ดี (Ill democracy)^๑ ประชาธิปไตย

^๑ดูตัวอย่างการพิจารณาว่า “ธุรกิจการเมือง” คือ โรคของประเทศไทย โดยนายชวน หลีกภัย ใน ไทยโพสต์. (๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๗). *เหลียวหลังแลหน้า ๙๒ ปี ปชต. กริดดีลล์อันตราย! รัฐบาล มีโอกาสอยู่ครบเทอม.* สัมภาษณ์พิเศษ นายชวน หลีกภัย อดีตนายกรัฐมนตรื อดีตประธานรัฐสภา และอดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ รายการ “ไทยโพสต์ อีสราภาพแห่งความคิด”. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.thaipost.net/articles-news/612579/>

“

ประชาธิปไตยจึงมิใช่สวรรค์ (ที่สร้างขึ้นได้แบบมีสูตรปรุงอาหารให้อาไปทำ) แต่ผู้คนในสังคมต้องตื่นตัวช่วยกันดูแล ตรวจสอบ และสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นตามประสงค์

”

ที่หลอกลวง (Sham democracy) และประชาธิปไตยภายใต้การชี้นำหรือที่ถูกกำกับ (Guided democracy/directed democracy) หรือประชาธิปไตยแบบบังคับ (Compulsory democracy) ที่ไม่มีเสรีภาพของประชาชนที่แท้จริง เช่น ประชาธิปไตยครึ่งใบ (Semi-democracy) ประชาธิปไตยที่อำมาตย์เป็นใหญ่ (Autocracy) และอภิชนาธิปไตยที่เหล่าอภิชนเป็นใหญ่ (Aristocracy) โดยมีระบบราชการเป็นใหญ่ปกครองประชาชน (Bureaucratic polity) เป็นต้น

การใช้คำศัพท์ที่สะท้อนอุดมคติของประชาธิปไตยยังมีคำอื่น ๆ อีก และชุดความคิดของ (กลุ่ม) คำดังกล่าวนี้มีจุดเน้นและรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกแขนงออกไป (Taxonomy) ของคำศัพท์ตามประเภทของประชาธิปไตยด้วย เช่น ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal democracy) ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง (Electoral democracy) หรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) และประชาธิปไตยแบบถกแถลง (Deliberative democracy)

แต่กระนั้นก็มีข้อคิดสะกิดใจเมื่อกว่า ๑๐ - ๑๕ ปี มานี้ว่า อุดมคติที่จะเพรียกหาและพยายามไปสู่ประชาธิปไตยเต็มใบนั้นแตกต่างจากความเป็นจริงและเสื่อมถอยได้ ประชาธิปไตยมิใช่เพียงสักแต่ว่ามีการเลือกตั้งให้ได้มาซึ่งผู้แทนราษฎรและประชาชนมอบอำนาจให้เหล่าผู้แทนราษฎรไปและใช้อำนาจตามอำเภอใจอันเป็นลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งในที่สุดปัญหาของประชาชนก็ได้แก้ไขโดยรัฐบาลและผู้แทนราษฎรได้จริง ประชาธิปไตยจึงมิใช่สวรรค์ (ที่สร้างขึ้นได้แบบมีสูตรปรุงอาหารให้อาไปทำ) แต่ผู้คน

“

ประชาธิปไตยควรเป็นประชาธิปไตยที่ตรวจสอบและติดตามได้ (Monitory democracy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจของรัฐบาลผ่านการทำหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ และสื่อสารมวลชนที่จะทำให้สาธารณชนทราบความเป็นไปของประชาธิปไตยและเข้าร่วมปรับปรุงแก้ไข

”

ในสังคมต้องตื่นตัว ช่วยกันดูแล ตรวจสอบ และสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นตามประสงค์^๒ (Keane, 2009b) ประเด็นสำคัญคือ ประชาธิปไตยควรเป็นประชาธิปไตยที่ตรวจสอบและติดตามได้ (Monitory democracy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อำนาจของรัฐบาลผ่านการทำหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ และสื่อสารมวลชนที่จะทำให้สาธารณชนทราบความเป็นไปของประชาธิปไตยและเข้าร่วมปรับปรุงแก้ไข^๓ (Keane, 2009a) รวมทั้งการมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนประชาธิปไตยตามหลักความคิด “หนึ่งคน หนึ่งเสียง หนึ่งตัวแทน” เป็นหลักการ “หนึ่งคนหลายผลประโยชน์ หลายเสียงเรียกร้อง หลายการลงคะแนนเสียง หลายผู้แทน” เข้ามาแทนที่^๔ (Keane, 2018) แต่ถึงกระนั้นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหรือการปรับปรุงกระบวนการประชาธิปไตยก็ไม่ควรนำไปสู่การลดทอนความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงด้วย

ในโลกประชาธิปไตยปัจจุบัน การวัดความเป็นประชาธิปไตยที่เป็นจริง (True democracy) เพื่อเชื่อมต่อกับรัฐอันพึงประสงค์หรือรัฐในอุดมคติ จึงสำคัญมากขึ้น ๆ ที่จะสะท้อนว่าในขณะนั้น ๆ หรือเป็นรายปี ๆ ไป ประเทศหนึ่ง ๆ กำลังอยู่ตรงไหนของประชาธิปไตยและพึงจะปรับปรุงตรงส่วนใดต่อไป และอย่างไรในอนาคต ท่ามกลางสังคมข้อมูลข่าวสารที่ผิดแผกจาก ๕๐ - ๑๐๐ ปี ในอดีต ด้วยข้อมูลที่ทันสมัยเพียงพอและแม่นยำ อันเกี่ยวข้องด้วยเช่นกันกับประวัติศาสตร์ สภาพของประเทศ ระบบสังคม และโครงสร้างและองค์ประกอบของประชาธิปไตยตามหลักการสากลที่ประเทศนั้น ๆ ประยุกต์ในทางที่เป็นจริง

^๒ดูเพิ่มการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์จอห์น คีน ใน Athanasios Katsikidis. (2024, April 7). *INTERVIEWS JOHN KEANE 'There is no and can be no 'ideal' democracy'*. Retrieved June 24, 2024, from <https://www.ekathimerini.com/politics/1235701/there-is-no-and-can-be-no-ideal-democracy/>

^๓ดูเพิ่มเติมใน https://www.johnkeane.net/wp-content/uploads/2009/01/Keane_griffith_review_ed24_monitory_democracy_media_saturised.pdf

^๔ดูเพิ่มเติมใน Keane, John. (2018). *Power and Humility: The Future of Monitory Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

หลากทัศนะว่าด้วยประชาธิปไตยสมบูรณ์: ประชาธิปไตยที่พึงประสงค์

ทัศนะว่าด้วยประชาธิปไตยที่พึงประสงค์จากต่างประเทศ: มุมมองที่สำคัญ

เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๖๓ (พ.ศ. ๒๔๐๖) ณ เมืองเก็ตตีเบอร์ก มลรัฐเพนซิลวาเนีย (Gettysburg, Pennsylvania) อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา นำเสนอสุนทรพจน์ก้องโลกเพื่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยว่าคือ *การมีรัฐบาลของประชาชน, โดยประชาชน, เพื่อประชาชน (government of the people, by the people, for the people)* (บางแห่งสรุปความว่า “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน”)^๕ ในปัจจุบันสุนทรพจน์นี้ ยังคงเป็นที่นิยมทั่วโลก ข้าพเจ้าขอเรียกทัศนะดังกล่าวว่า “ไตรลักษณ์ประชาธิปไตย” ที่สะท้อนกติกาดيمقراطيةที่ระบุทั้งเป้าหมาย (ของประชาชนและเพื่อประชาชน) และวิธีการ (โดยประชาชน)

แต่ประชาธิปไตยไม่ได้มีเพียงแค่สามลักษณะดังกล่าวเท่านั้น จึงจะเรียกว่าประชาธิปไตยสมบูรณ์ พัฒนาการของประชาธิปไตยของโลกที่ได้รับการพิจารณาอย่างครบถ้วนในมิติต่าง ๆ มากขึ้นโดยเหล่านักประชาธิปไตยที่เป็นนักทฤษฎีและนักปฏิบัติหรือนักการเมืองทั้งหลายในระยะเวลาต่อ ๆ มา เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างให้ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุดหรือเลวร้ายที่สุดในหลากหลายองค์ประกอบและการมีดัชนีวัดระดับความเป็นประชาธิปไตย อันทำให้ประชาธิปไตยวัดได้และจับต้องได้มากขึ้น ดังที่มีการพัฒนาหลักการสากลของประชาธิปไตยเพื่อที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจะได้ยึดถือร่วมกัน

ประชาธิปไตยที่ดีย่อมต้องการรัฐธรรมนูญที่ดี โรเบิร์ต เอ. ดาห์ล (Robert A. Dahl) นักรัฐศาสตร์คนดังของสหรัฐอเมริกา เสนออุดมคติของรัฐธรรมนูญไว้ ๕ ประการ คือ ๑) การรักษาประชาธิปไตย ๒) การปกป้องสิทธิของประชาชน ๓) การให้หลักประกันความเป็นธรรม ๔) การกระตุ้นฉันทามติ และ ๕) การนำไปสู่รัฐบาลที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา^๖ การแสวงหาประชาธิปไตยในอุดมคติ จึงจำเป็นต้องกระทำควบคู่กับการมีรัฐธรรมนูญในอุดมคติด้วย

นอกจากนี้ ยังมีองค์การสำคัญอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่สร้างสรรค์ประชาธิปไตยระหว่างประเทศดังกล่าว คือ สหภาพรัฐสภา (Inter-Parliamentary Union: IPU) รัฐสภาสหรัฐอเมริกา (Congress of the United States of America) และรวมถึงการพัฒนาดัชนีวัดประชาธิปไตยขององค์การและโครงการระหว่างประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรป ดังจะกล่าวถึงต่อไป

^๕ ดู Abraham Lincoln Online. *The Gettysburg Address*. Gettysburg, Pennsylvania, November 19, 1863. Retrieved June 20, 2024, from <https://www.abrahamlincolnonline.org/lincoln/speeches/gettysburg.htm>

^๖ ดู Robert A. Dahl. (2018, November 18). *The roots of America's democracy problem*. Retrieved June 22, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=0ySL82WbcvU>

ประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ในทัศนะผู้ปกครองและนักการเมืองไทย: ปรากฏการณ์สำคัญ

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาที่นายแพทย์แดน บีช แบรดลีย์ มิซซันนารีชาวอเมริกันที่เผยแพร่ศาสนาคริสต์ในสยามเอามาแปลและเผยแพร่เป็นภาษาไทยในหนังสือพิมพ์ “บางกอกเรคคอร์ดเดอร์” (The Bangkok Recorder) หัวข้อ “กระษัตริย์เมืองยูนิคิเทศ” ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ (ประจำวันที่ ๑๙ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๖๕ หรือแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๒๗)^๕ อันมีใจความสำคัญอย่างน่าฉงนเป็นอย่างยิ่งสำหรับชาวสยามสมัยประมาณ ๑๖๐ ปีที่แล้วนั้น ที่ว่าสหรัฐอเมริกาไม่มีกษัตริย์ แต่มีประธานาธิบดีและผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้ง^๖ การเผยแพร่เรื่องรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกานี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นอันสำคัญของการเรียนรู้ประชาธิปไตยจากตะวันตก โดยพระมหากษัตริย์^๗ ชนชั้นปกครอง ข้าราชการระดับสูง และประชาชนผู้มีการศึกษาในสยาม และมีความเป็นไปได้ที่การเรียนรู้ประชาธิปไตยในแบบอย่างสหรัฐอเมริกาของบุคคลเหล่านี้จะค่อย ๆ มีอิทธิพลต่อสยามให้ตระหนักว่าอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุด ในรัฐเป็นของประชาชน และควรหาทางปรับปรุงระบบการเมืองและการบริหารบ้านเมืองไปในทิศทางเช่นนั้นท่ามกลางการเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ จากสหรัฐอเมริกาและยุโรปในระยะเวลาต่อ ๆ มา

รัชกาลที่ ๕ ทรงเห็นว่าการมีประชาธิปไตยแบบคอนสตีทิวชัน โมนาเกี (Constitution monarchy) คือราชาธิปไตยตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ หรือกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยมีสภาปาลิเมนต์ (สภาผู้แทนราษฎร) ที่ราษฎรเลือกตั้ง ดังที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการสถานทูตถวายความเห็นเมื่อ ร.ศ. ๑๐๓ (พ.ศ. ๒๔๒๘) ยังไม่สมควรที่จะเกิดขึ้นได้ในขณะนั้น ด้วยความไม่พร้อมของประชาชน แต่การปฏิรูปรัฐบาลหรือการปฏิรูประบบราชการ (คอเวนเนนตรีฟอर्म: Government reform) เพื่อแก้ปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนสำคัญกว่า และอำนาจทางการบริหารแผ่นดินของพระองค์มิใช่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด

^๕ดูเพิ่มเติม วิกีซอร์ซ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก [https://th.wikisource.org/wiki/หนังสือจดหมายเหตุ/เล่มที่_๑_\(หลัง\)/ใบที่_๑๖/ส่วนที่_๑](https://th.wikisource.org/wiki/หนังสือจดหมายเหตุ/เล่มที่_๑_(หลัง)/ใบที่_๑๖/ส่วนที่_๑)

^๖หมอแดน แบรดลีย์ เกริ่นนำการตีพิมพ์ในครั้งนั้นว่า “คนที่ดูในหัวข้อนี้ก็คงจะถามว่า, เมืองยูนิคิเทศ มีกระษัตริย์ฤ. ได้ยินข่าวเปนความประราว่ามาว่า, ไม่มีกระษัตริย์, มีแต่เปรคซิเดนต์ที่ผู้ราษฎรจัดเลือกตั้งขึ้นไว้, ให้เปนเจ้าเมืองสี่ปี, เมื่อครบแล้วก็จัดเลือกใหม่. ที่เข้าใจตั้งนั้นก็ถูกบ้างผิดบ้าง. แต่เมืองยูนิคิเทศไม่มีคนเปนกระษัตริย์ก็จริง, มีแต่กอนสตีทิวชันคือกตหมายอย่างหนึ่งสั้น ๆ เปนแบบอย่างสำหรับจะให้เจ้าเมืองรักษาตัวแลรักษาเมืองตามกตหมายนั้น. เมื่อตั้งขึ้นเปนเจ้าเมืองก็ต้องชวาบาลตัวว่าจะรักษาบทกอนสตีทิวชันให้ถ้ถ้วนตามสติปัญญาแลกำลังอันครบบริบูรณ์ของตัว. แลหัวเมืองยูนิคิเทศทั้งปวงก็ได้ปฏิญาณตัวไว้, เปนใจความว่า, จะให้บทกอนสตีทิวชันตั้งไว้เปนต่างกระษัตริย์. ถ้าแม้เปรคซิเดนต์จะหักทำลายกอนสตีทิวชันเมื่อใดก็คงจะเปนโทษใหญ่เมื่อนั้น. ถ้าหัวเมืองใด ๆ เอาใจออกหากจากกอนสตีทิวชันนั้นก็จัดได้ชื่อว่าเปนขบถ. ผู้ราษฎรหัวเมืองทั้งปวงนั้นเป็นผู้จัดเลือกตั้งบทกอนสตีทิวชันขึ้นเปนใหญ่แทนกระษัตริย์. แลราษฎรทั้งปวงได้เลือกคนตั้งเปนเปรคซิเดนต์, ล้ำรับจะป้องกันรักษาบทกอนสตีทิวชันให้มั่นคง.” อ้างจาก หนังสือพิมพ์ “บางกอกเรคคอร์ดเดอร์” (The Bangkok Recorder). กระษัตริย์เมืองยูนิคิเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก [https://th.wikisource.org/wiki/หนังสือจดหมายเหตุ/เล่มที่_๑_\(หลัง\)/ใบที่_๑๖/ส่วนที่_๑](https://th.wikisource.org/wiki/หนังสือจดหมายเหตุ/เล่มที่_๑_(หลัง)/ใบที่_๑๖/ส่วนที่_๑)

^๗รัชกาลที่ ๔ ทรงซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ด้วย

แต่มีอย่างจำกัด (Batson, 1977) และท่ามกลางความกดดันจากลัทธิอาณานิคม การจัดการรัฐสมัยใหม่ และการสร้างความเจริญให้กับประเทศ ทรงเสนอการจัดการประเทศเพื่อความสัมพันธ์ร่วมกันในแนว “*เดินทางกลาง*”^{๑๐} ระหว่างความคิดแบบประเทศตะวันตกที่มีระบบรัฐสภาและพรรคการเมืองกับการปกครองแบบประเพณีเดิมโดยกษัตริย์ในสมัยนั้น^{๑๑} (คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.), ๒๕๓๗, น. ๖๕-๘๕) รัชกาลที่ ๕ ทรงให้มีคณะที่ปรึกษาส่วนพระองค์และที่ปรึกษาราชการที่สามารถขัดขวางพระราชอำนาจได้ หากพระราชดำริไม่ยุติธรรมและประชาชนเดือดร้อน นอกจากนี้ ก่อนสวรรคต รัชกาลที่ ๕ ทรงดำริที่จะให้รัชกาลที่ ๖ มอบปาไลเมนต์ (สภาผู้แทนราษฎร) และคอนสตีติวชัน (รัฐธรรมนูญ) แก่พลเมือง^{๑๒} (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๐, น. ๙-๑๒)

สมัยรัชกาลที่ ๖ หลังเกิดกบฏ ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๕) ที่เรียกว่ากบฏหมอบเหล็ง เพื่อเปลี่ยนแปลงสยามเป็นสาธารณรัฐ แต่ไม่สำเร็จเพราะความลับรั่วไหล รัฐบาลจับคณะทหารผู้ก่อการได้เสียก่อน (แต่ลดโทษให้) การเตรียมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงมีความชัดเจนมากขึ้น เช่น รัชกาลที่ ๖ ทรงให้มีการจัดทำเมือง “*ดุสิตธานี*” เพื่อทดลองเรียนรู้ประชาธิปไตย โดยมี “*ธรรมนูญลักษณะปกครองคณะนครภิบาล*” เป็นรัฐธรรมนูญในการปกครองเมืองนี้ และทรงขยายการศึกษาเพื่อให้ประชาชนจบประถมศึกษาพร้อมต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ความล้มเหลวของเมืองดุสิตธานีทำให้ความพยายามให้มีประชาธิปไตยต้องชะงักลงไป

ในรัชกาลที่ ๗ คณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ปรีดี พนมยงค์ แกนนำฝ่ายข้าราชการพลเรือนและมือกฎหมายของคณะราษฎรในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้น ได้ยืนยันว่าอำนาจอธิปไตยของประชาชนย่อมเป็นอำนาจสูงสุด จึงยอมเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตยสมบูรณ์ในมุมมองของเขา สอดคล้องกับการบัญญัติไว้ในมาตรา ๑ ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ที่เขาเป็นผู้ร่างที่บัญญัติว่า “*อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย*” และเสนอให้มีสภาผู้แทนราษฎรมีเพียงสภาเดียว แต่ก็ให้มีทั้งสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งและจากการแต่งตั้งตลอดสมัยอำนาจของคณะราษฎร หรือหากมีสองสภา สมาชิกวุฒิสภาก็ต้องมาจากการเลือกตั้ง นอกจากนี้ความเห็นที่ว่าประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ยังรวมถึงการที่ประชาชนมีประชาธิปไตยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม^{๑๓}

^{๑๐}ภาษาในสมัยปัจจุบันคือ เดินสายกลาง

^{๑๑}ดูเพิ่มเติม “พระบรมราชาธิบายว่าด้วยความสามัคคี แก่ความในกาลาที่มีในอามแผ่นดิน”. อ้างจาก *กรอบความคิดหลักในการเรียบเรียงบทบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญตามแนวรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)*.

^{๑๒}ตั้งพระราชดำริสตอนหนึ่งในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า

“ฉันจะให้ลูกกวาดชิมอบของขวัญให้แก่พลเมืองในทันทีที่ขึ้นสู่อำนาจบัลลังก์ในขณะสืบตำแหน่งกษัตริย์ กล่าวคือ ฉันจะให้เขาให้ปาไลเมนต์และคอนสตีติวชัน”

^{๑๓}ดูเพิ่มเติมใน วาณี พนมยงค์-สายประดิษฐ์ และ วิษณุ วัลย์บุญ. (๒๕๓๕). *แนวความคิดประชาธิปไตยของปรีดี พนมยงค์*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

รัชกาลที่ ๗ ทรงเห็นว่าประชาธิปไตยที่แท้จริง ราษฎรต้องมีเสรีภาพทางการเมืองอันแท้จริง หรือบริบูรณ์ รัฐบาลต้องฟังเสียงที่แท้จริงของราษฎร ราษฎรควรมีสติออกเสียงในหลักการและนโยบายสำคัญ ก่อนที่รัฐบาลจะดำเนินการ และประชาธิปไตยที่แท้จริงต้องไม่ใช่การเอาอำนาจที่มีอยู่แต่เดิมของพระมหากษัตริย์ไปใช้โดยผู้ใดหรือคณะใดโดยสิทธิขาดและไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร์^{๑๔}

อย่างไรก็ตาม ผู้มีอำนาจคู่ในแผ่นดินหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ รัชกาลที่ ๗ ในฐานะผู้แทนสถาบันกษัตริย์และคณะราษฎรผู้ยึดอำนาจ มีความเห็นสอดคล้องกันที่จะยังไม่ให้มีพรรคการเมืองเพื่อเป็นองค์การการเมืองของประชาชนอย่างเสรีในคราวนั้น ดังเช่นที่ในประเทศประชาธิปไตยเสรีนิยมทั้งหลายปฏิบัติกัน ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์หรือแท้จริงที่ทั้งสองฝ่ายอ้างถึงนั้น จึงปราศจากการมีพรรคการเมืองในสังคมสยามในสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๔๗๕ - พ.ศ. ๒๔๘๙) หากยังเป็นเช่นนั้นในสมัยปัจจุบันนี้ เช่น ประชาชนเลือกตั้งผู้แทนโดยไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง นานาชาติก็คงถือว่าประเทศไทยปกครองด้วย

ที่มา: facebook: สารคดี Thai PBS

ปวย อึ้งการณ

“

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะต้องได้มา
อย่างสันติวิธี หากได้มาด้วยความรุนแรง
หรือด้วยอาวุธแล้ว การรักษาอำนาจ
การปกครองไว้ต่อไปก็ต้องอาศัยอาวุธ
หรือการปกครองโดยใช้ความรุนแรง
ซึ่งไม่ใช่ประชาธิปไตยในอุดมคติ

”

^{๑๔}ดูเพิ่มเติมใน พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละพระราชสมบัติ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗. อ้างจาก เบนจามิน เอ. บัทสัน. (๒๕๕๕). (พิมพ์ครั้งที่ ๓). *อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, หน้า ๔๕๖-๔๕๗.

อำนาจพิเศษหรือระบบเผด็จการแบบหนึ่ง หรือของพรรคการเมืองพรรคเดียวที่มีอิทธิพลอยู่เหนือประชาชนทั่วไปอยู่นั่นเอง (เมื่อเทียบเคียงกับปัจจุบัน ความเป็นประชาธิปไตยที่ได้รับการเติมเต็มมากขึ้นในรอบ ๒๐ - ๓๐ ปีที่ผ่านมา ก็ปรากฏถึงการสนับสนุนพรรคการเมืองด้วยการให้มีบัตรเลือกตั้ง สส. สองใบ ใบหนึ่งเลือกคนที่รัก อีกใบเลือกพรรคที่ชอบ และนำคะแนนมาคิดคำนวณ สส. ตามระบบปาร์ตี้ลิสต์อันเป็นคะแนนที่แสดงถึงการส่งเสริมพรรคการเมืองให้เป็นองค์การที่สำคัญในสังคมประชาธิปไตย ดังปรากฏครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐)

จอมพล ป. พิบูลสงคราม หนึ่งในแกนนำคณะราษฎร ผู้ที่ต่อมาเป็นผู้นำพรรคเสรีมนังคศิลา^{๑๔} แม้ว่าชนะการเลือกตั้งในคราววันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ แต่ต้องเผชิญกับข้อหาทุจริตการเลือกตั้งจนต้องพ้นจากตำแหน่งและลี้ภัยในต่างประเทศ จากการทำรัฐประหารของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ กล่าวไว้ก่อนเสียชีวิต เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๐๔ ก็สนับสนุนประชาธิปไตยที่อำนาจประชาชนเป็นใหญ่ (สอดคล้องกับสุภาษิตของอับราฮัม ลินคอล์น ดังที่กล่าวแล้ว) โดยในคราวที่ลี้ภัยการเมืองในประเทศญี่ปุ่นว่า “...เพราะอย่างไรเสีย โลกมนุษย์จะต้องปกครองโดยมนุษย์ เพื่อมนุษย์อยู่เสมอ หรืออย่างที่ว่า *of the people, by the people, for the people* ซึ่งคนอเมริกันได้วางไว้ ...ไม่ว่าที่ใดในโลกนี้จะต้องเดินตามหลักการปกครองเป็นของคน โดยคน เพื่อคนเสมอ แม้ในเมืองคอมมิวนิสต์ หรืออเมริกาใต้ หรือในอาฟริกา เว้นแต่ *When?...*” (ประดาป พิบูลสงคราม, ๒๕๖๗, น. ๑๙๖) ข้อความที่อ่อนแอกลับสนับสนุนประชาธิปไตยสมบูรณ์ แม้ว่าในตอนหลังใช้กับการปกครองอื่น ๆ ด้วยก็ตาม

ป่วย อึ้งภากรณ์ นำเสนอสันติประชาธรรม (ป่วย อึ้งภากรณ์, ๒๕๑๖) ให้เป็นแกนกลางของความคิดในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ดี การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะต้องได้มาอย่างสันติวิธี หากได้มาโดยความรุนแรงหรือด้วยอาวุธแล้ว การรักษาอำนาจการปกครองไว้ต่อไปก็ต้องอาศัยอาวุธหรือการปกครองโดยใช้ความรุนแรง ซึ่งไม่ใช่ประชาธิปไตยในอุดมคติ

พุทธทาสภิกขุแนะนำเสนอว่า คำว่า “ประชาชนเป็นใหญ่” ก็ยังไม่เพียงพอ ยังไม่เท่ากับว่า “ธรรมเป็นใหญ่” ที่จะเชื่อมไปถึง “ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่” (พุทธทาส อินทปัญโญ, ๒๕๔๙; วันพัฒน์ ยังมีวิทยา, ๒๕๖๐) เพราะหากอ้างประชาชนเป็นใหญ่ ผลประโยชน์ในการจัดการการเมืองอาจไม่ตกแก่ประชาชนอย่างแท้จริงก็ได้ เพราะประชาชนอาจเห็นแก่ตัวได้ และนักการเมืองก็อาจไม่ได้ตั้งอยู่ในการกระทำที่ถูกต้องที่ยึดเอาธรรมะเป็นใหญ่ ประชาธิปไตยสมบูรณ์ในความหมายของพุทธทาสจึงปราศจากธรรมกำกับไม่ได้ เพราะเผด็จการโดยธรรมเป็นเรื่องกฎธรรมชาติและการปฏิบัติตามกฎธรรมชาติที่เป็นอนัตตา (ความไม่เป็นตัวกู-ของกู) นั่นเอง แต่การเมืองของมนุษย์ปุถุชนจะไปถึงขั้นนี้ได้หรือไม่ เพราะเป็นอุดมคติอย่างหนึ่ง

ขบวนการนักศึกษาและประชาชน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หนทางสู่ประชาธิปไตย (สมบูรณ์) คือการปกครองที่มีใจโดยรัฐบาลเผด็จการทหาร และการต้องมีรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ

^{๑๔}พรรคการเมืองพรรคแรกของประเทศไทย จดทะเบียนเมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๘

ขบวนการพฤษภาคม ๒๕๓๕ ชุมนุมเคลื่อนไหวต่อต้านเผด็จการทหาร อันมีความประสงค์ต่อประชาธิปไตยที่แท้จริง คือ การมีรัฐบาลที่ประชาชนเลือกตั้ง มิใช่การมีรัฐบาลจากผู้นำทหารที่ยึดอำนาจ อธิปไตยไปจากประชาชน และต่อมามีการพัฒนาประชาธิปไตยไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย และการมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่จัดทำขึ้นโดยการมีสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๕๒ เน้นข้อเสนอประชาธิปไตยคุณธรรมที่นายกรัฐมนตรีและรัฐบาลจะต้องไม่ทุจริต และเสนอให้มีการสร้างการเมืองใหม่ของประเทศ

แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๖๕ ยืนยันประชาธิปไตยที่รัฐบาลเสียงข้างมากบริหารประเทศ ถือเป็นความชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และปฏิเสธการรัฐประหารและเผด็จการทหาร

คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๗ เรียกร้องให้ประชาธิปไตยเสียงข้างมากไม่เป็นเผด็จการ แต่เคารพความเห็นต่างของเสียงข้างน้อย อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย คำนึงถึงประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไทยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเสนอให้มีการปฏิรูปการเมืองโดยสภาประชาชนในเรื่องสำคัญ ๆ ก่อนเลือกตั้ง

ขบวนการคณะราษฎร ๒๕๖๓ และขบวนการประชาธิปไตยแนวร่วมต่าง ๆ ในปัจจุบันนำเสนอประชาธิปไตยที่สนับสนุนประวัติศาสตร์และประชาธิปไตยแบบตะวันตก รวมถึงแนวการปฏิวัติฝรั่งเศส และการถวิลหาความพยายามของคณะราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕ เพื่อเป็นตัวแบบในการสร้างประชาธิปไตยไทยในอนาคต

นอกจากนี้แล้ว ประชาธิปไตยสมบูรณ์ในมุมมองอื่น ๆ ของนักประชาธิปไตยในไทย เท่าที่ข้าพเจ้าได้สัมผัสโดยตรง^{๑๖} ยังรวมถึงประชาธิปไตยคือ การยอมรับทัศนคติที่หลากหลาย มิใช่เพียงประชาธิปไตยที่เสียงข้างมากเป็นใหญ่ แบบผู้ชนะเอาทุกอย่างไปหมด (The winner takes all.) เป็นต้น

ทัศนคติในทางประชาธิปไตยต่าง ๆ เหล่านี้ สรุปได้ว่า แทบทั้งหมดพิจารณาประชาธิปไตยอันพึงประสงค์หรือประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ตรงที่ตัวระบบประชาธิปไตย แต่ข้อสังเกตของพุทธทาสภิกขุ แม้ว่าจะเน้นประชาธิปไตยที่ฟังขึ้นต่อธรรมาธิปไตย อันมองข้ามความเป็นเสียงส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ แต่ก็ได้มองประชาธิปไตยที่ฟังเอาประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่หรือเป็นที่ตั้ง ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอถือว่ามุมมองของพุทธทาสในประเด็นนี้ลึกซึ้งและให้ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากกว่าสุภาชิตรัฐบาลประชาธิปไตยของอับราฮัม ลินคอล์น โดยสอดคล้องกับการที่ประชาธิปไตยสากลควรจะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลแห่งการยกระดับ

^{๑๖} ผู้เขียนเคยมีประสบการณ์ในทางประชาธิปไตยของประเทศไทยในบทบาทนักวิชาการประจำคณะกรรมการการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมภาคกลางในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ และสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๒ และหัวหน้าพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๒

คุณภาพชีวิตของประชาชน อันเกิดจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ข้อ ๘ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยประชาธิปไตย) และยอมเป็นเป้าหมายที่อยู่ร่วมกับหรืออยู่ภายใต้ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ (National prosperity) นั่นเอง การพิจารณาประชาธิปไตยสมบูรณ์ที่ตอบสนองความเจริญรุ่งเรืองของประเทศจึงต้องการประชาธิปไตยที่มีคุณภาพที่จัดสามารถวัดได้อย่างชัดเจนที่เชื่อมโยงได้ระหว่างสาระแห่งประชาธิปไตยกับความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

ประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์สำหรับประสบการณ์แบบไทย

สำหรับประสบการณ์ในประเทศไทย ประชาธิปไตยไม่สมบูรณ์เกิดขึ้นในหลายวาระ ดังเช่นเผด็จการประชาธิปไตยของคณะราษฎรที่แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของราษฎร ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้พระมหากษัตริย์แต่งตั้ง แต่เป็นไปตามรายชื่อที่คณะราษฎรจัดทำขึ้น ประชาธิปไตยครึ่งใบ อันหมายถึงประชาธิปไตยที่อำนาจประชาชนไม่ได้เป็นใหญ่อย่างแท้จริง เช่นการมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเลือกตั้งควบคู่กับที่มาจากแต่งตั้ง ตลอดจนสมัยของคณะราษฎรสมาชิกวุฒิสภาที่ประชาชนไม่ได้เลือกตั้งมีอำนาจเหนือ ถ่วงรั้ง หรือขัดขวางการทำงานของสภาผู้แทนราษฎร การที่ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา ก็ถือว่าไม่ใช่ประชาธิปไตยเต็มใบ องค์การอิสระที่ไม่ยึดโยงกับประชาชน (เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ) แต่ทำหน้าที่ตรวจสอบสภาผู้แทนราษฎรและหรือรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง การที่ข้าราชการประจำเป็นข้าราชการการเมืองพร้อมในคราวเดียวกัน ดังที่เคยเกิดขึ้นสมัยคณะราษฎรและในภายหลัง

ประสบการณ์ตามมาตรา ๗ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่กำหนดว่า “ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” อาจให้อิทธิพลพระมหากษัตริย์ใช้อำนาจแทรกแซงการเมืองในภาวะวิกฤตที่อาจสอดคล้องหรือขัดต่อหลักการประชาธิปไตย เช่น การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีพระราชทาน ดังที่สมัยการประชุมของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เสนอให้ใช้มาตรานี้ให้พระมหากษัตริย์ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีพระราชทานได้ โดยมีคนจำนวนหนึ่งสนับสนุนและอีกจำนวนหนึ่งไม่เห็นด้วย (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, ๒๕๕๑, น. ๒๘๐-๒๘๑) แต่รัชกาลที่ ๙ ทรงไม่เห็นด้วยเพราะทรงวินิจฉัยว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ไม่ได้อนุญาตให้พระมหากษัตริย์ทำเช่นนั้นได้

ประชาธิปไตยในประเทศไทยจึงเป็นประชาธิปไตยในต่างมุมมอง ไม่ว่าจะเป็นมุมมอง (๑) ประชาธิปไตยในแนวตะวันตกนิยม ซึ่งยึดถือโดยคณะราษฎรในภาพรวม (๒) มุมมองประชาธิปไตยของกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่ถือว่าประชาธิปไตยที่แท้จริงคือประชาธิปไตยที่กษัตริย์พระราชทาน (๓) มุมมองประชาธิปไตยในแนวทหารนิยมที่ทหารควบคุมไม่ให้พัฒนาไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์ และ (๔) มุมมองประชาธิปไตยในแนวสังคมนิยมของมวลชนนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมา (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, ๒๕๕๑, น. ๑-๔) การไปสู่ประชาธิปไตยอันแท้จริงหรือประชาธิปไตยสมบูรณ์จึงต้องการความเป็นเอกภาพ และหลักการประชาธิปไตยสากลควรใช้ประโยชน์ตรงนี้ได้

ประชาธิปไตย: เป้าหมายหรือวิธีการ?

สุภาชิตก้องโลกที่อับราฮัม ลินคอล์น นำเสนอสาระสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือ การมีรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ดังที่กล่าวแล้วนั้น เราจึงควรพิจารณาว่าประชาธิปไตยเป็นวิธีการปกครองที่มีเป้าหมายเพื่อประชาชนนั้น ย่อมเป็นเป้าหมายทั่วไป แต่อะไรคือเป้าหมายสูงสุด ข้าพเจ้าเห็นว่ก็คือ คุณภาพชีวิตของประชาชนที่พึงได้รับการยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ๆ สอดคล้องกับที่พุทธทาสภิกขุเสนอว่าประชาธิปไตยไม่ควรถือเอาเพียงประชาชนเป็นใหญ่ แต่ควรถือเอาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ ฉะนั้นประชาธิปไตยสมบูรณ์อย่างน้อยจึงต้องพิจารณาทั้งเป้าหมายและวิธีการบรรลุเป้าหมายไปด้วยกัน

สหภาพรัฐสภา (IPU) เสนอหลักการของประชาธิปไตยในประเด็นเป้าหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า:

“ประชาธิปไตยเป็นทั้งอุดมคติและเป้าหมายในระดับสากล ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานค่านิยมร่วมกันของประชาชนทั่วชุมชนโลก โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความ เป็นพลเมืองที่จะใช้สิทธินั้น ภายใต้เงื่อนไขของเสรีภาพ ความเสมอภาค ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ ด้วยความเคารพต่อทัศนะที่หลากหลาย และในผลประโยชน์ ของประชาชนในระบบการเมือง”

“ประชาธิปไตยเป็นทั้งอุดมคติที่จะต้องยึดถือไว้ และเป็นวิถีแห่งการเป็น รัฐบาลที่พึงจะนำไปประยุกต์ตามแบบแผนที่สะท้อนถึงความหลากหลายของประสบการณ์ และลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม โดยต้องไม่ละทิ้งหลักการ บรรทัดฐาน และมาตรฐาน ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลเหล่านั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาทางทำให้มีสถานภาพ แห่งปัจจัยและเงื่อนไขที่สมบูรณ์ที่จะยังความก้าวหน้าแห่งประชาธิปไตยบนความหลากหลาย ของการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม”

และ

“ในฐานะที่เป็นอุดมคติ ประชาธิปไตยมีจุดมุ่งหมายอย่างสำคัญที่จะรักษา และส่งเสริมศักดิ์ศรีและสิทธิขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลเพื่อที่จะบรรลุความยุติธรรม ทางสังคม ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เสริมสร้าง ความแข็งแกร่งในความเป็นปึกแผ่นของสังคม และเสริมสร้างความสงบสุขในชาติ เช่นเดียวกับ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อความสงบสุขระหว่างประเทศและในการจัดตั้งรัฐบาล ประชาธิปไตยเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว; นอกจากนี้ ประชาธิปไตย ยังเป็นระบบการเมืองที่มีความสามารถในการปรับปรุงแก้ไขด้วยตนเองให้ถูกต้อง”

“

ประชาธิปไตย
ไม่ควรถือเอาเพียง
ประชาชนเป็นใหญ่
แต่ควรถือเอา
ผลประโยชน์ของ
ประชาชนเป็นใหญ่

”

หากยอมรับเป้าหมายคู่หรือสูงสุดสองประการสำคัญของประชาธิปไตยหรืออยู่ในสิ่งเดียวกัน คือ ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ และคุณภาพชีวิตที่ดีหรือมีมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น ๆ ของประชาชนในรัฐ และระหว่างรัฐที่ใช้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยร่วมกัน เราก็ต้องพิจารณาว่าประชาธิปไตยนำไปสู่หรือยังผลให้รัฐที่ด้อยอารยะกลายเป็นรัฐที่มีความศิวิไลซ์เช่นไร และประชาชนมีคุณภาพชีวิตสูงในหลายมิติอย่างไร อันจะครอบคลุมถึงการเสริมสร้างและรักษาสีทิมมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สังคมที่สันติสุข การบรรลุความยุติธรรมทางสังคม ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ฯลฯ นี่เป็นคำถามต่อเนื่องที่รัฐประชาธิปไตยจำเป็นต้องทำให้เกิดขึ้นผ่านวิธีการประชาธิปไตย

สากลนิยมประชาธิปไตยกับประชาธิปไตยสมบูรณ์: ความจำกัดและความกว้างไกล

การอธิบายประชาธิปไตยสมบูรณ์ในสมัยปัจจุบันจึงควรพิจารณาใหม่ในเชิงประชาธิปไตยตามหลักการที่เป็นมาตรฐานสากลที่ปรับปรุงได้ อันครอบคลุมแง่มุมต่าง ๆ ของความเป็นประชาธิปไตยที่ผ่านประสบการณ์และการวิพากษ์เพื่อการปฏิรูปหรือปรับปรุงแก้ไขระบบ กลไก และกระบวนการ รวมทั้งภารกิจของตัวกระทำต่าง ๆ ของระบบประชาธิปไตยให้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น ๆ ตามกาลสมัย กล่าวคือ

ประสบการณ์การสร้างสรรค์ประชาธิปไตยของโลกในประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยประชาธิปไตยในกรุงเอเธนส์เมื่อสองพันกว่าปีที่แล้ว รวมถึงการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยในยุคหลังในรอบเกือบ ๓๐๐ ปีที่ผ่านมา ทั้งในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ได้นำพลโลกให้เรียนรู้ไปสู่ประชาธิปไตยที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงมากขึ้น ๆ และประชาธิปไตยที่พึงประสงค์หรือที่เหมาะสมที่สุดเท่าที่จะรังสรรค์กันขึ้นได้ กำลังถูกวัดในหลากหลายมิติว่าเป็นประชาธิปไตยที่เป็นจริง (Real democracy) ซึ่งย่อมต่างจากประชาธิปไตยที่แท้จริง (True democracy) อันเจืออยู่ด้วยค่านิยม ทั้งการวัดในความเป็นประชาธิปไตยในตัวมันเอง (In itself) และที่เลยออกไป (Beyond itself) โยงถึงผลประโยชน์ที่ประชาชนในรัฐ ความเจริญของประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่จะได้รับการจากการทำงานของระบบประชาธิปไตย ย่อมจะทำให้เห็นภาพรวมของความเป็นประชาธิปไตยของรัฐอันควรและในทิศทางเช่นนี้ หลักการสากลของประชาธิปไตยและสามารถปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใดในประเทศต่าง ๆ จึงสำคัญ และถูกขั้บตันให้ใกล้ชิดกับความเป็นประชาธิปไตยที่เป็นจริงคือประชาธิปไตยที่กินได้และปรับปรุงจุดอ่อนในประเด็นต่าง ๆ ได้มากกว่าประชาธิปไตยในอุดมคติตายตัวที่นักคิดพยายามชี้แนะและอาจวัดให้เห็นในทางรูปธรรมไม่ได้ชัดเจน

การวัดประชาธิปไตยในตัวมันเอง (ในตัวระบบ) ก็ย่อมต้องครอบคลุมภายในระบบประชาธิปไตยที่มาตรฐานสากลกล่าวถึง ดังเช่น การมีรัฐธรรมนูญ การมีระบบการเลือกตั้ง สส. การมีรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน การมีสภาเดี่ยวคือสภาผู้แทนราษฎร หรือการมีสองสภา คือ ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ประชาธิปไตยทางตรง และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นต้น และการวัดประชาธิปไตยที่กว้างไกลออกไปนอกตัวระบบประชาธิปไตย ก็คือการวัดผลหรืออิทธิพลของประชาธิปไตยต่อคุณภาพชีวิตประชาชน

และความเจริญรุ่งเรืองของประเทศที่ควรดำเนินควบคู่กัน การบูรณาการทั้งสองขอบเขตคือ ภายในตัวระบบประชาธิปไตยและผลของประชาธิปไตยที่กว้างไกลออกไปนอกตัวระบบประชาธิปไตย ย่อมนำไปสู่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์มากขึ้น ฉะนั้น การวัดประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จึงต้องมีทั้งตัวชี้วัดตัวระบบประชาธิปไตยและความเจริญรุ่งเรืองแห่งรัฐ และการมีคุณภาพชีวิตของประชาชนประกอบอยู่ด้วย (โชคชัย สุทธาเวช, ๒๕๖๕) อันเป็นผลของการทำงานของระบบประชาธิปไตย

สำหรับประเทศไทย เมื่อพิจารณาในมุมมองรัฐสวัสดิการในฐานะรัฐในอุดมคติและเป็นจริงได้แบบหนึ่งแล้ว รัฐธรรมนูญสามฉบับสำคัญที่สุด คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๐ พ.ศ. ๒๕๕๐ และ พ.ศ. ๒๕๖๐ ต่างก็มีจุดอ่อนและจุดแข็งในบทบัญญัติเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนตามนัยของความเป็นรัฐสวัสดิการที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม การเป็นรัฐสวัสดิการก็ต้องการรัฐธรรมนูญที่เกื้อกูลให้เกิดขึ้นด้วย (โชคชัย สุทธาเวช, ๒๕๖๔)

สากลนิยมและหลักการสากลของประชาธิปไตย

ในทางการคิดและการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสากล ชาวโลกมีการใช้คำว่า Internationalism และ Universalism โดยสากลนิยมแบบ Internationalism เป็นเรื่องระหว่างประเทศนิยม ในขณะที่สากลนิยมแบบ Universalism (ซึ่งอาจแปลว่าจักรวาลนิยมได้เช่นกัน) เป็นเรื่องโลกทัศน์ ปรัชญาทัศน์ หรือกระบวนทัศน์หนึ่งใดที่ยึดถือร่วมกันแบบข้ามวัฒนธรรม จริยธรรม และศีลธรรม เช่น มนุษย์ย่อมแสวงหาการมีชีวิตอันประเสริฐ สันติสุข มนุษย์จะต้องไม่เบียดเบียนกันไม่ว่า ณ ที่ใด ๆ โลก และประชาธิปไตยสามารถเกิดขึ้นได้ทุกแห่งหนโลก (หากผู้คนประสงค์จะร่วมกันรังสรรค์ให้เกิดขึ้น)

โลกทัศน์สากลจึงมีได้ทั้งที่เป็นสังฆธรรม เช่น ไตรลักษณ์แบบพุทธศาสนา คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา และที่เป็นบรรทัดฐานอันควรเพื่อสังคมอันพึงปรารถนา คือ สังคมแห่งสันติสุข และมนุษย์ที่ไม่พึงเบียดเบียนต่อกัน และประชาธิปไตยควรเป็นการปกครองที่สากลโลกควรร่วมกันสร้างให้เกิดขึ้น

ในรอบกว่า ๑๐๐ - ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา กิจกรรมระหว่างประเทศมีการพัฒนาลักษณะร่วมของความเป็นสากลร่วมกันในรูปการของสากลนิยมที่เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า “Internationalism” ในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม โดยมีวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานความรู้ที่สำคัญต่อมิติเหล่านั้น

สากลนิยมแบบ Universalism พิจารณาได้ว่าเป็นเรื่องปรัชญาของการไปสู่สิ่งสมบูรณ์ (Absolutism) เสมือนเป็นหลักแห่งทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติแท้ที่ไม่มีค่านิยมแฝงอยู่ อันจะทำให้ความรู้เบี่ยงเบนไปจากความจริงตามกฎธรรมชาติที่เป็นกลาง (อนัตตา) แต่อย่างไรก็ตามในทางที่เป็นจริงสากลนิยมระหว่างประเทศ (Internationalism) มีความเป็นรูปธรรมมากกว่า และย่อมได้รับอิทธิพลจากสากลนิยมในทางปรัชญาความคิด (Universalism) ที่มีความเป็นนามธรรมในระดับสูง เพื่อการยึดถือหลักการและการปฏิบัติได้ที่เป็นสากลนิยมร่วมระหว่างประเทศในความร่วมมือ การดำเนินไปสู่เป้าหมายร่วมระหว่างประเทศ จึงต้องการชุดของความคิดหรือคือทฤษฎีที่ยึดถือร่วมกัน และกลไกที่เป็นองค์การขับเคลื่อน

ดังเช่น สำหรับนักประชาธิปไตยในสหรัฐอเมริกาสมัยการสร้างประชาธิปไตยยุคแรกหลังเป็นเอกราชจากอังกฤษ สร้างเอกสาร The Federalist ที่เขียนขึ้นโดยนักคิดประชาธิปไตยยุคแรกที่เป็นการเสนอทฤษฎีประชาธิปไตยให้ได้ถกเถียงกันทั่วไป สำหรับชาวคอมมิวนิสต์ คาร์ล มาร์กซ ผู้ก่อตั้งลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ขับเคลื่อนการปฏิวัติสังคมนิยมสู่สังคมนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘๔๐ - ๑๘๗๐ โดยเขาได้ร่วมเขียนแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นทฤษฎีให้ชาวคอมมิวนิสต์ยึดถือร่วมกัน และได้จัดประชุมสากลนิยมให้เป็นองค์การสูงสุดของความร่วมมือในทางสากล

สำหรับความพยายามสร้างประชาธิปไตยสากลของโลกในปัจจุบันที่ควรส่งเสริม ก็คือการพยายามสร้างหลักการประชาธิปไตยสากลเพื่อใช้ร่วมกัน และการจัดตั้งองค์การสหภาพรัฐสภา (ระหว่างประเทศ) (Inter-Parliamentary Union: IPU) เป็นองค์การกลางร่วมที่เกิดขึ้นสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งในปี ค.ศ. ๑๘๘๙ (พ.ศ. ๒๔๓๒) ดังสรุปความเป็นมา คือ

“เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ ได้มีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศในลักษณะดังกล่าวขึ้นที่กรุงปารีส สาธารณรัฐฝรั่งเศส ระหว่างสมาชิกรัฐสภา คือ เซอร์ วิลเลียม แรนเดล ครีเมอร์ (Sir William Randal Cremer) ชาวอังกฤษ กับนายเฟรเดอริก ปาสซี (Frédéric Passy) ชาวฝรั่งเศส และยังมีสมาชิกรัฐสภาอังกฤษ ๗ คน กับสมาชิกรัฐสภาฝรั่งเศสอีก ๒๕ คน เข้าร่วมการประชุมดังกล่าวด้วย รูปร่างของการประชุมระหว่างรัฐสภาได้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๒๙ และ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๒ ณ กรุงปารีส โดยมีสมาชิกแห่งรัฐสภา ๙๕ คน จากประเทศต่าง ๆ ประกอบด้วย ฝรั่งเศส อังกฤษ เบลเยียม เดนมาร์ก ฮังการี อิตาลี โสเปีย สเปน และสหรัฐอเมริกา รวม ๙ ประเทศ เข้าร่วมการประชุม”^{๑๗} (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๒) โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่สนับสนุนต่อการสร้างสันติภาพโลกของสันนิบาตชาติ คือ^{๑๘}

๑) ส่งเสริมการติดต่อ ประสานงาน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างรัฐสภาและสมาชิกของรัฐสภาทั่วโลก

๒) พิจารณาประเด็นปัญหาในระดับนานาชาติ และหาข้อมติในประเด็นดังกล่าว โดยมุ่งประสงค์ถึงการมีส่วนร่วมของรัฐสภาและสมาชิกแห่งรัฐสภานั้น ๆ

๓) สนับสนุนการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบกติกาสากล โดยตระหนักว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา

๔) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาที่มั่นคงของผู้แทนประชาชน

^{๑๗}ดูเพิ่มเติม สหภาพรัฐสภา (Inter-Parliamentary Union). สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=13753&filename=index

^{๑๘}ดูเพิ่มเติม วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสหภาพรัฐสภา ใน https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=13753&filename=index

ทิศทางและแนวโน้มในภารกิจของสหภาพรัฐสภา มี ๘ ด้าน คือ (๑) ด้านสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ (๒) ด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (๓) ด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน (๔) ด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม (๕) ด้านสิทธิสตรี (๖) ด้านความร่วมมือกับสหประชาชาติ (๗) ด้านความร่วมมือกับองค์การการค้าโลก และ (๘) ด้านปฏิรูปสหภาพรัฐสภาและการบริหารองค์กร^{๑๙} แต่ความสำเร็จผลที่ต้องการการสนับสนุนจากสหประชาชาติ องค์กรที่เข้ามาแทนที่สันนิบาตชาติ หลังสงครามโลกครั้งที่สองที่จะใช้กลไกของสหประชาชาติ และการทำงานกับองค์การอื่น ๆ ด้วย เช่น องค์กรนอกภาครัฐ รัฐสภา ผู้บริหารท้องถิ่น มหาวิทยาลัย และบริษัทข้ามชาติ เป็นต้น^{๒๐}

สหภาพรัฐสภาใช้เวลากว่าหนึ่งศตวรรษจึงจะสามารถออกประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยประชาธิปไตย (Universal Declaration on Democracy) เพื่อใช้ร่วมกันทั่วโลก เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ค.ศ. ๑๙๙๗ (พ.ศ. ๒๕๔๐)^{๒๑} คือ ๑๐๘ ปี หลังการจัดตั้ง

ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักการสากลในรูปปฏิญญาว่าด้วยประชาธิปไตยที่ประกาศโดยสหภาพรัฐสภา เป็นสาระสำคัญที่สนับสนุนต่อการเกิดขึ้นของประชาธิปไตยที่แท้จริง (True democracy) แม้ว่าข้อความเหล่านั้นจะยังไม่สมบูรณ์อย่างที่สุดก็ตาม ทั้งนี้ คำประกาศแบ่งเป็นสามส่วน ดังนี้

ส่วนแรก - หลักการประชาธิปไตย (The Principle of Democracy) มี ๘ ข้อ

ส่วนที่สอง - องค์ประกอบและการใช้อำนาจบริหารของรัฐบาลประชาธิปไตย (The Elements and Exercise of Democratic Government) มี ๑๕ ข้อ

ส่วนที่สาม - มิติระหว่างประเทศของประชาธิปไตย (The International Dimension of Democracy) มี ๒๗ ข้อ

สาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้ (หลักการสากลของประชาธิปไตยของสหภาพรัฐสภาฉบับเต็มโปรดดูเพิ่มเติมในภาคผนวกของบทความ)

ในส่วนแรกกล่าวถึงหลักการสำคัญ ๆ ของประชาธิปไตย เช่น ประชาธิปไตยตามหลักการสากล เป็นสิ่งที่เปี่ยมคุณค่าและเป้าหมายในระดับสากล เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ แต่ละประเทศไปถึงได้โดยประยุกต์หลักการเหล่านี้ตามสถานการณ์ของแต่ละสังคม รวมถึงการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และความเสมอภาค และเงื่อนไขและผลของประชาธิปไตยเกี่ยวข้องกับสันติภาพและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยประชาชนสามารถใช้สิทธิประชาธิปไตยภายใต้เงื่อนไขของเสรีภาพ ความเสมอภาค ความโปร่งใส และความรับผิดชอบด้วยการเคารพต่อทัศนคติที่หลากหลาย

^{๑๙}ดูรายละเอียดใน https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=13753&filename=index

^{๒๐}ดูเพิ่มเติมใน Alain Caille. (2004), p. 19.

^{๒๑}Inter-Parliamentary Union. *UNIVERSAL DECLARATION ON DEMOCRACY*. Retrieved June 21, 2024, from <http://archive.ipu.org/cnl-e/161-dem.htm>

ส่วนที่สองกล่าวถึงว่ารัฐบาลประชาธิปไตย เช่น การมีสถาบันประชาธิปไตยที่มีมาตรฐานและกฎหมายรองรับ รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอย่างเสรีและบริสุทธิ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะ และการใช้อำนาจบริหารของรัฐบาลประชาธิปไตยที่โปร่งใส การให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและแสดงออกอย่างเสรี และการส่งเสริมการศึกษาในด้านประชาธิปไตย เป็นต้น

ส่วนที่สาม อันเป็นมิติระหว่างประเทศของประชาธิปไตย เน้นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการยึดถือหลักการประชาธิปไตยสากลที่รัฐสมาชิกพึงปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค การปฏิบัติตามกฎหมายต่าง ๆ ระหว่างประเทศ การหลีกเลี่ยงการใช้อาวุธในการแก้ปัญหาคัดแย้งระหว่างประเทศ แต่ใช้วิธีการสันติวิธี ความร่วมมือจากองค์การนอกภาครัฐ และการคำนึงถึงมรดกร่วมของมนุษยชาติในระดับสากล เป็นต้น

อนึ่ง หลักการประชาธิปไตยสากลมีให้นำเสนอเพียงจากสหภาพรัฐสภาเท่านั้น เราสามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งเผยแพร่อื่น ๆ ที่อาจมีสาระใกล้เคียงกันหรือเสริมกัน เช่น หลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกา และหลักการพื้นฐานแห่งประชาธิปไตยที่แข่งขัน (Basic Principles of Active Democracy) นำเสนอโดยสมาคมเพื่อความเป็นหุ้นส่วนแห่งยุโรป (Association for European Partnership) เป็นต้น

จากหลักการประชาธิปไตยสากลข้างต้นของสหภาพรัฐสภา ข้าพเจ้าใคร่ขอจัดแบ่งออกเป็นสามส่วน และประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

หลักการในส่วนที่เป็นเป้าหมาย ได้แก่ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ความเสมอภาคและเสรีภาพของประชาชน ประชาชนมีความเป็นภราดรภาพกัน สิทธิมนุษยชน (ในด้านต่าง ๆ) ของประชาชน

หลักการส่วนที่เป็นวิธีการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (ในทางตรงหรือผ่านทางผู้แทนราษฎรของตน) การเลือกตั้งอย่างเป็นประจำ เสรี และยุติธรรม รัฐบาลมาจากการแข่งขันในการเลือกตั้งระหว่างพรรคการเมือง และบริหารประเทศของรัฐบาลตามสัญญาประชาคมที่ให้ไว้ หลักนิติรัฐ และนิติธรรม (การปกครองโดยกฎหมายของรัฐ ความชอบธรรมในการตรากฎหมาย และทุกคนเสมอภาคภายใต้กฎหมาย)

หลักการในส่วนที่เป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายกับวิธีการ (บางท่านอาจยังถือว่าหลักการเหล่านี้เป็นส่วนของวิธีการก็ได้) ได้แก่ การยึดหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก แต่ก็มิละเลยอย่างสิ้นเชิงต่อความเห็นของเสียงข้างน้อย การแบ่งแยกอำนาจ แต่ถ่วงดุลกันและส่งเสริมกันในภารกิจเพื่อส่วนรวมของอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมจากรัฐ รวมทั้งการรับบริการ (สิทธิที่จะเข้าถึงการบริการสาธารณะ) จากรัฐ โดยไม่เลือกปฏิบัติ (โดยเสมอภาค) ความเป็นหุ้นส่วน และช่วยเหลือกันและกันระหว่างชายและหญิงในการทำกิจกรรมในสังคม ความพร้อมต่อการรับผิดชอบ ความโปร่งใส และการร่วมมือกันระหว่างประเทศในระดับสากลในการจรรโลงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ในทางความเป็นสากลที่จะใช้หลักการสากลของประชาธิปไตยร่วมกัน ความเป็นพลโลกในโลกปวงชน อันมิใช่โลกุตรระ สังคมมนุษย์จึงมีในเรื่องสัมพัทธนิยม (Relativism) ด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่มีการกระทำใด ๆ เฉพาะบริบท พื้นที่ สังคม หรือขอบเขตอันจำเพาะ ไม่อาจไปถึงความสมบูรณ์ เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ ในแต่ละสังคมหรือประเทศเป็นอุปสรรค เช่น ความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ จริยธรรม และค่านิยมของสังคม และระดับความเจริญ เป็นต้น ความเป็นสัมพัทธนิยมของประชาธิปไตยสอดคล้องกับจุดยืนของสหภาพรัฐสภาที่กล่าวถึงการประยุกต์หลักการสากลตามสภาพการณ์ของแต่ละประเทศสมาชิก แต่ก็ครอบคลุมทั้งสาระสากลที่เป็นตัวระบบประชาธิปไตย ปัจจัยที่สัมพันธ์กับตัวระบบประชาธิปไตยและผลสัมฤทธิ์ของประชาธิปไตยที่กว้างไกลของประชาธิปไตยที่มี ทั้งต่อรัฐนั้น ๆ และระหว่างรัฐในโลกใบเดียวกันนี้ด้วย

การวัดระดับของประชาธิปไตยและคุณภาพของประชาธิปไตย

การเดินทางกลางในกิจกรรมสัมพันธ์ของสังคมนุษย์ในบริบทต่าง ๆ มีคุณค่าอย่างอนอกอนันต์ ในกรณีบริบททางการเมืองก็มีการนำเสนอการเดินทางกลางด้วยเช่นกัน

เข้าใกล้ ๓๐ ปีมาแล้ว ชัยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๓๘) อดีตนักทฤษฎีการเมืองผู้ล่วงลับ และผู้ส่งเสริมการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยของขบวนการนักศึกษาเมื่อคราว ๑๔ - ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ ในงานเขียนทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตยเรื่องมีซิมมิตทฤษฎี เขานำเสนอด้วยการอาศัยหลักคิดตรรกะประมาณการ (Fuzzy logic) ว่าการวัดระดับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศใด ๆ ไม่ควรพิจารณาอย่างโดดเดี่ยวเพียงแง่มุมหรือมิติของความเป็นประชาธิปไตยเท่านั้น การพิจารณาเฉพาะความเป็นประชาธิปไตยเท่านั้นมักเป็นเรื่องของทัศนคตินิยมของคู่ตรงข้ามแบบตะวันตกที่ใช้ตรวจสอบประเทศกำลังพัฒนา โดยเห็นว่าประชาธิปไตยเป็นขั้วหนึ่ง (๑) และไม่เป็นประชาธิปไตย (๐) เป็นอีกขั้วหนึ่ง จึงกลายเป็นสองขั้วที่สุดโต่งต่อกัน การพิจารณาตามหลักทางสายกลางของพุทธศาสนาที่หลีกเลี่ยงความสุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง แต่แสวงหาจุดมีซิมมิตท่ามกลางสองขั้วตรงข้ามย่อมเป็นประโยชน์ในการพิจารณาประชาธิปไตยได้ และในความเป็นจริงประเทศกำลังพัฒนาเพิ่งเริ่มต้นความเป็นประชาธิปไตย เช่น ประเทศไทย จึงควรพิจารณาในลักษณะไตรลักษณ์รัฐในสามมิติ คือ การพัฒนา ความมั่นคง และการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกัน และทำให้ระดับความเป็น ความมีอยู่ หรือ ความมาก-น้อยของประชาธิปไตยไม่สามารถมีกับไม่มี (๑ และ ๐) เท่านั้น แต่มีระดับประชาธิปไตยที่มีค่าของอีกสองมิติว่าจะมาก-น้อยเพียงใดเข้ามาเกี่ยวข้องหรือทำให้ประชาธิปไตยผันแปรค่าของมันไป เช่น ระหว่าง ๐ - ๑^{๒๖}

^{๒๖} ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช เคยยืนยันกับข้าพเจ้า (ด้วยจดหมาย สมัยที่ข้าพเจ้าเป็นนักวิชาการอาวุโส ฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๙ - ๒๕๔๒) อ่างสารแห่งทฤษฎีไตรลักษณ์รัฐของเขา เพื่อให้ข้อคิดว่าการช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น กัมพูชา ก็ต้องไม่พิจารณาประเทศกำลังพัฒนาเพียงมิติความก้าวหน้าของประชาธิปไตยว่าเป็นตัวแทนของความเป็นหนึ่งเดียวแทนมิติอื่น ๆ ในรัฐ ดังเช่นที่ใช้พิจารณากันในหรือจากประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ควรพิจารณาร่วมกันทั้งในมิติของการพัฒนา ความมั่นคง และการมีส่วนร่วมของประชาชน

นัยเชิงทฤษฎีที่ชียอนันต์เสนอจึงสนับสนุนว่าประชาธิปไตยย่อมมีระดับความมากหรือน้อยตามปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามาพัวพันหรือสัมพันธ์ในทางที่ส่งเสริมหรือถ่วงรั้งด้วย เช่น หากผู้นำรัฐคำนึงถึงความมั่นคงสูง สถาบันและกลไกเสริมสร้างประชาธิปไตยก็จะได้รับการให้ความสำคัญน้อย แต่หากการพัฒนาได้รับความสนใจมากขึ้น ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งอันเอื้อต่อการพัฒนาอย่างยุติธรรมและทั่วถึง (ไม่มีใครตกขอบหรือถูกกีดกันออกจากการพัฒนาและการรับประโยชน์จากผลของการพัฒนา) ก็คงจะขยายตัว

ดังนั้น ประชาธิปไตยเต็มที่หรือสมบูรณ์ย่อมมีค่าเท่ากับ ๑ หรือเต็ม ๑๐๐ นั่นคือในโลกแห่งอุดมคติ แต่ในโลกแห่งความเป็นจริง ประชาธิปไตยในการปกครองย่อมมีค่าของความเป็นประชาธิปไตยที่ขึ้นอยู่กับทั้งองค์ประกอบในระบบประชาธิปไตยเอง และปัจจัยอื่น ๆ ที่ผูกพันกับมิติอื่น ๆ ของสังคม และเข้ามาปฏิสัมพันธ์กันให้ประชาธิปไตยมีความสำคัญมากหรือน้อยลงไปในแต่ละสภาวะการณ์

ทฤษฎีผสมผสานของไตรลักษณ์รัฐของชียอนันต์มีความน่าสนใจที่ให้เทคนิคทางปัญญาเพื่อตรวจสอบว่าประชาธิปไตยจะอยู่ตรงไหนในสามมิติ (การพัฒนา ความมั่นคง และการมีส่วนร่วม) มิติการพัฒนา ย่อมเป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมาย (อะไร?) การกล่าวถึงการพัฒนาจึงควรครอบคลุมถึงการยกระดับความเป็นอารยธรรมของรัฐและคุณภาพชีวิตประชาชน ในมิติของความมั่นคงก็อาจเป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐ โดยไม่สนใจคุณภาพชีวิตประชาชน เพราะรัฐอาจสนใจเพียงความมีเสถียรภาพของรัฐและไม่คำนึงถึงสันติภาพในสังคมก็ได้ ความมั่นคงจึงอาจกลายเป็นเครื่องมือควบคุมและทำร้ายประชาชนก็ได้ ความมั่นคงหรือเสถียรภาพของรัฐจึงต้องนิยามให้แม่นยำว่าครอบคลุมเรื่องใดและอย่างไร^{๒๓} นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนหนึ่งในสามมิติที่ชียอนันต์เสนอตามทฤษฎี ก็คือกลไกและตัวชี้วัดหนึ่งของประชาธิปไตย แต่หากคุณภาพชีวิตของประชาชนและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ คือผลของการพัฒนา และเป็นเป้าหมายควบคุมสูงสุดของประชาธิปไตย ซึ่งย่อมวัดได้ในหลายแง่หลายมุมมอง ก็จะทำให้ทฤษฎีนี้ครอบคลุมและมีกระจ่างชัดมากขึ้น

หลักการประชาธิปไตยสากลของสหภาพรัฐสภาซึ่งหลายประเทศทั่วโลกพร้อมกันจัดทำขึ้นมีสาระที่เป็นการเดินสายกลาง หากนำหลักการประชาธิปไตยสากลที่กล่าวถึงมาแล้วเหล่านั้นมาประกอบการพิจารณาในปัจจุบันการพิจารณาตรวจสอบในความเป็นประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ในเชิง “คุณภาพของประชาธิปไตย” (Quality of democracy) กำลังได้รับการให้ความสำคัญกันมากขึ้น ๆ และนำไปสู่การสร้างดัชนีวัดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย

การวัดคุณภาพประชาธิปไตยสามารถดำเนินการได้ใน ๘ มิติ คือ เสรีภาพ (Freedom) หลักนิติธรรม (Rule of law) ความพร้อมต่อการรับผิดชอบในแนวตั้ง (Vertical accountability) การตอบสนอง (Responsiveness) ความเสมอภาค (Equality) การมีส่วนร่วม (Participation) การแข่งขัน (Competition)

^{๒๓} ตั้งที่ปัจจุบัน รัฐไม่เพียงมุ่งสู่ความมั่นคงของรัฐในความหมายเก่า แต่ควรรวมถึงความมั่นคงของมนุษย์คือพลเมืองของตนในรัฐด้วย

และความพร้อมต่อการรับผิดชอบในแนวนราบ (Horizontal accountability) แต่การไปสู่คุณภาพประชาธิปไตยของรัฐบาลจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เข้าไปส่งเสริม เช่น ปัจจัยด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม ประวัติศาสตร์ และสถาบันทางการเมือง^{๒๔} (Högström, 2011)

การวัดความเป็นประชาธิปไตยระหว่างประเทศในปัจจุบันที่ผูกโยงกับมุมมองเชิงคุณภาพประชาธิปไตย มีตัวอย่างที่น่าสนใจ ดังเช่น^{๒๕}

๑) ดัชนี EIU Democracy ใช้การจัดอันดับของตัวชี้วัด ๖๐ ตัว แบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ได้แก่ กระบวนการเลือกตั้งและพหุนิยม เสรีภาพของพลเมือง การดำเนินงานของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมือง การให้คะแนนประเทศต่าง ๆ จะแบ่งตามประเภทระบอบการปกครอง โดยมีคะแนนรวมของดัชนีวัดระบอบประชาธิปไตยแบบสมบูรณ์ คือระบอบที่เคารพเสรีภาพและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยมีปัญหาเล็กน้อยเกี่ยวกับวิธีการทำงานของระบอบประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตยที่มีข้อบกพร่อง จะมีปัญหาสำคัญมากกว่า เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ หรือปัญหาในการปกครองในสังคม แม้ว่าปัญหาเหล่านี้ยังคงเป็นไปตามข้อกำหนดพื้นฐานของการเลือกตั้งอย่างเสรีและการเคารพเสรีภาพของพลเมืองก็ตาม ประชาชนทั้งหมดที่รวมอยู่ในการสำรวจของ Pew Research Center โดยจัดผลประเมินเป็นประเภทประชาธิปไตยที่สมบูรณ์หรือมีข้อบกพร่อง แต่การจัดหมวดหมู่ของ EIU ยังรวมอีกสองหมวดหมู่ คือระบอบการปกครองแบบลูกผสมและระบอบเผด็จการ

๒) Freedom House ให้คะแนนแก่ประเทศและดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลกด้วยตัวบ่งชี้สิทธิทางการเมือง ๑๐ ประการ (เช่น การมีโอกาสที่เป็นไปได้จริงสำหรับพรรคฝ่ายค้านที่จะได้รับอำนาจผ่านการเลือกตั้งหรือไม่) และ ๑๕ ตัวบ่งชี้เสรีภาพของพลเมือง (เช่น การเป็นสื่อเสรีและเป็นอิสระหรือไม่) คะแนนวัดมีระหว่าง ๐ – ๔ โดย ๐ แสดงถึงระดับความอิสระที่น้อยที่สุด และ ๔ แสดงถึงระดับความอิสระที่มากที่สุด จากคะแนนรวมของตัวชี้วัดทั้งหมด Freedom House ได้จัดประเภทสังคมต่าง ๆ ว่าเป็นสังคมที่เสรี เสรีบางส่วน

^{๒๔}ดูเพิ่มเติมใน “Qualities of Democracies: A Comparative Perspective I”. The first IPSA-ECPR Joint Conference; Whatever Happened to North-South?, Sao Paulo 2011-02-16 – 2011-02-19.

^{๒๕}ริชาร์ด วิค-ลอร่า ซิลเวอร์-จาแนลล์ เฟดเทอรอฟ-คริสติน หวาง-ซาราห์ ออสติน-ลอร่า แคลนซี และ สเนหะ กุบบาลา ได้ประมวลตัวชี้วัดและการให้คะแนนประชาธิปไตยปี ๒๐๒๑ จาก Economist Intelligence Unit (EIU), คะแนนสถานะเสรีภาพทั่วโลกปี ๒๐๒๒ จัดทำโดย Freedom House, ดัชนี Global State of Democracy ปี ๒๐๒๑ จาก International IDEA และ Regimes of the World Classifications from Varieties of Democracy (V-Dem) โดยพบว่าแต่ละองค์กรใช้วิธีการที่แตกต่างกันในการจำแนกระบบการเมือง แต่การใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งสามารถให้ภาพที่สมบูรณ์มากขึ้นเกี่ยวกับสถานะของประชาธิปไตยจากประชาชนทั้งหมดที่ทำการสำรวจ (ดูเพิ่มเติมใน <https://www.pewresearch.org/global/2022/12/06/online-civic-engagement-spring-2022-appendix-a-classifying-democracies/>)

หรือไม่เสรี แต่ละหมวดหมู่ครอบคลุมประเทศและดินแดนที่หลากหลาย ดังนั้น ภายในแต่ละหมวดหมู่ จึงอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันมากมาย โดยรวมแล้วเนื้อหาที่จัดว่าเสรีจะมีเสรีภาพค่อนข้างมากกว่าเนื้อหา ที่ถือว่าเสรีบางส่วนหรือไม่มีอิสระเสรี

๓) International IDEA รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ๑๒ แหล่ง รวมถึง การสำรวจของผู้เชี่ยวชาญและข้อมูลเชิงสังเกต สำหรับการสร้างดัชนีสถานะประชาธิปไตยทั่วโลก เพื่อวัด คุณลักษณะหลักห้าประการของประชาธิปไตย อันได้แก่ (๑) รัฐบาลผู้แทน – ใช้ในการจำแนกประเทศต่าง ๆ ว่าเป็นประชาธิปไตย ระบอบการปกครองลูกผสม หรือระบอบเผด็จการ มาตรการของรัฐบาลผู้แทนประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตที่รวมสิทธิของประชาชนในการลงคะแนนเสียง พรรคการเมืองมีอิสระในการจัดตั้ง และรณรงค์หาเสียงเพื่อดำรงตำแหน่ง การเลือกตั้งเป็นอิสระ และตำแหน่งทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง อย่างเต็มที่ คะแนนมีตั้งแต่ ๐ ถึง ๑ โดยคะแนนมากก็บ่งชี้ว่ามีรัฐบาลที่เป็นตัวแทนประชาชนมากกว่า ประเทศต่าง ๆ จะถูกจัดอยู่ตามประเภทประชาธิปไตย หากได้คะแนนอย่างน้อย ๐.๔ ในการวัดและ มีการเลือกตั้งแบบหลายพรรคที่แข่งขันกันได้ ระบอบการปกครองแบบผสมก็จะมีคะแนนอย่างน้อย ๐.๔ เช่นกัน แต่ไม่มีการเลือกตั้งแบบแข่งขัน ระบอบเผด็จการมีคะแนนต่ำกว่า ๐.๔ ในมาตรการของรัฐบาลแบบมีผู้แทน และไม่มีการเลือกตั้งแบบแข่งขัน ภายในระบอบประชาธิปไตย International IDEA ยังจัดประเภทประเทศ ต่าง ๆ อีกด้วยว่ามีประสิทธิภาพสูง มีประสิทธิภาพปานกลาง และมีประสิทธิภาพต่ำ โดยพิจารณาจากคะแนน คุณลักษณะทั้งห้าของประชาธิปไตย ได้แก่ รัฐบาลที่มีผู้แทน สิทธิขั้นพื้นฐาน การตรวจสอบรัฐบาล การบริหาร ที่เป็นกลาง และการมีส่วนร่วมของประชาชน

๔) V-Dem จำแนกระบอบการปกครองทางการเมืองออกเป็นระบอบเผด็จการแบบปิด ระบอบเผด็จการในการเลือกตั้ง ระบอบประชาธิปไตยแบบมีการเลือกตั้ง หรือระบอบประชาธิปไตย แบบเสรีนิยม โดยพิจารณาจากวิธีการทำงานของการเลือกตั้งและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีที่รัฐบาล ของประชาชน การทำหน้าที่ของรัฐบาล การให้คะแนนการเลือกตั้งแสดงถึงการมีเสรีและยุติธรรมระหว่าง หลายพรรคการเมือง และการประเมินรัฐบาลของตนจะมีในประเด็น เช่น การเคารพเสรีภาพส่วนบุคคลและ หลักนิติธรรม

ดูตัวอย่างการจำแนกระดับความเป็นประชาธิปไตยเปรียบเทียบตามคุณลักษณะของประชาธิปไตย ๔ แบบ โดยทั้ง ๔ องค์การ ตามแผนภาพที่ ๑

แผนภาพที่ ๑ การจำแนกระบบประชาธิปไตย

Democracy classifications

	EIU Democracy Index	Freedom House Global Freedom Status	International IDEA	V-Dem Regimes of the World
Australia	Full democracy	Free	High-performing democracy	Liberal democracy
Canada	Full democracy	Free	High-performing democracy	Liberal democracy
Germany	Full democracy	Free	High-performing democracy	Liberal democracy
Netherlands	Full democracy	Free	High-performing democracy	Liberal democracy
Sweden	Full democracy	Free	High-performing democracy	Liberal democracy
UK	Full democracy	Free	High-performing democracy	Liberal democracy
Japan	Full democracy	Free	Mid-range performing democracy	Liberal democracy
South Korea	Full democracy	Free	Mid-range performing democracy	Liberal democracy
Belgium	Flawed democracy	Free	High-performing democracy	Liberal democracy
France	Flawed democracy	Free	High-performing democracy	Liberal democracy
U.S.	Flawed democracy	Free	High-performing democracy	Liberal democracy
Greece	Flawed democracy	Free	Mid-range performing democracy	Liberal democracy
Israel	Flawed democracy	Free	Mid-range performing democracy	Liberal democracy
Italy	Flawed democracy	Free	Mid-range performing democracy	Liberal democracy
Spain	Flawed democracy	Free	Mid-range performing democracy	Liberal democracy
Poland	Flawed democracy	Free	Mid-range performing democracy	Electoral democracy
Hungary	Flawed democracy	Partly free	Mid-range performing democracy	Electoral autocracy
Malaysia	Flawed democracy	Partly free	Weak democracy	Electoral autocracy
Singapore	Flawed democracy	Partly free	Hybrid regime	Electoral autocracy

Note: All classifications are based on the state of the political system over the course of the previous year.

Source: The Economist Intelligence Unit (2021), Freedom House (2022), International IDEA (2021), Varieties of Democracy (2022).

PEW RESEARCH CENTER

ที่มา: The International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). *Global State of Democracy Indices*. Retrieved June 30, 2024, from <https://www.idea.int/democracytracker/g sod-indices>

การประเมินขององค์การวัดความเป็นประชาธิปไตยต่าง ๆ อาจได้ผลที่เป็นการชี้ระดับความเป็นประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ที่แตกต่างกันได้ แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ พบข้อมูลจาก International IDEA ในการจัดอันดับประเทศตามระดับความเป็นประชาธิปไตยในระดับสูงสุด (ที่มีความสอดคล้องกันในการประเมินของ ๔ องค์การผู้ประเมิน) คือ ออสเตรเลีย แคนาดา เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ สวีเดน และสหราชอาณาจักร (ดูแผนภาพที่ ๑)^{๒๖}

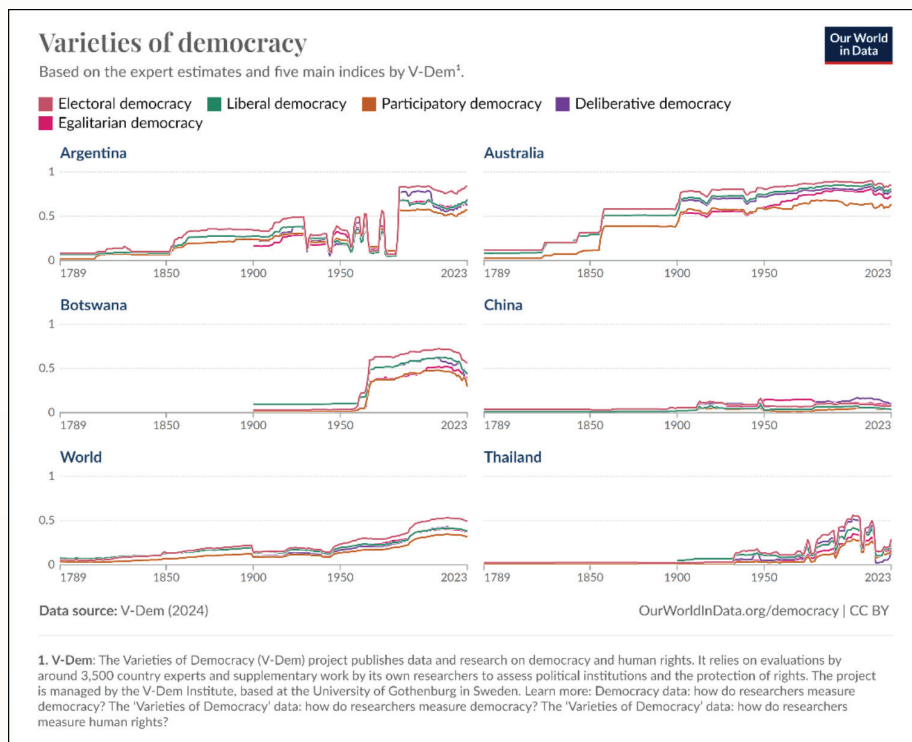
^{๒๖}ดูเพิ่มเติมใน Global State of Democracy Indices. สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://www.idea.int/democracytracker/g sod-indices>

กรณีเฉพาะมุ่งมองว่าด้วยความหลากหลายของประชาธิปไตย (Varieties of Democracy)^{๒๗} โดย V-DEM นั้น ถ้าสุดมีมุมมองว่าประชาธิปไตยสามารถมีลักษณะที่แตกต่างออกไป โดยแบ่งออกได้ ๕ คุณลักษณะหรือแบบ คือ ลักษณะของระบอบประชาธิปไตยในแบบประชาธิปไตยแบบที่มีการเลือกตั้ง (Electoral democracy) ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal democracy) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) ประชาธิปไตยแบบถกแถลง (Deliberative democracy) และประชาธิปไตยแบบเสมอภาค (Egalitarian democracy)

ดังปรากฏว่าค่าประชาธิปไตยของไทยที่วัดได้ใน ๕ แบบของประชาธิปไตย โดย V-DEM (ค.ศ. ๒๐๒๓) (พ.ศ. ๒๕๖๖) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอาร์เจนตินา บอสวานา ออสเตรเลีย จีน และทั่วทั้งโลก ปรากฏผลว่าประเทศไทยมีความลุ่ม ๆ ดอน ๆ อยู่มาก และประเทศไทยเคยได้ค่าประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้งสูงสุดประมาณ ๐.๖ และในช่วงประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๖๖ ได้คะแนนประชาธิปไตยแบบอื่น ๆ ลง ๆ ทั้ง ๕ คุณลักษณะ (แบบ) ดังแผนภาพที่ ๒

แผนภาพที่ ๒ ระดับประชาธิปไตยห้าแบบ

ที่มา: Our World in Data. *Varieties of Democracy*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก https://ourworldindata.org/explorers/democracycountry=ARG~AUS~BWA~CHN~OWID_WRL~THA&Dataset=Varieties+of+Democracy&Metric=Varieties+of+democracy&Sub-metric=Main+indices

^{๒๗}ดูเพิ่มเติม Herre, Bastian. *How does V-Dem characterize democracy?*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://ourworldindata.org/vdem-electoral-democracy-data>

“

ประชาธิปไตยไม่ใช่สูตรสำเร็จรูป ประชาธิปไตยในประเทศพัฒนาแล้วก็มีปัญหาได้ หากใช้เพียงในประเทศกำลังพัฒนา เท่านั้นที่ประชาธิปไตยอาจลงหลักปักฐานได้ยาก ดังเช่นประเทศไทย สมาชิกของสังคมประชาธิปไตยจึงต้องตรวจสอบติดตาม และช่วยกันพัฒนาประชาธิปไตยให้เหมาะสมหรือทำหน้าที่ได้ดีที่สุดอยู่เสมอ

”

จากสถิติระดับความเป็นประชาธิปไตยดังกล่าวดูเหมือนจะสอดคล้องกับสถานะของประเทศและสังคมไทยที่กำลังเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ประชาชนมีระดับรายได้ปานกลางขั้นสูง แต่ประเทศไทยก็ยังคงมีปัญหาการกระจายรายได้และหนี้สินครัวเรือนในระดับสูง เป็นต้น

การเจริญและเสื่อมของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยไม่ใช่สูตรสำเร็จรูป ประชาธิปไตยในประเทศพัฒนาแล้วก็มีปัญหาได้ หากใช้เพียงในประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้นที่ประชาธิปไตยอาจลงหลักปักฐานได้ยาก ดังเช่นประเทศไทย สมาชิกของสังคมประชาธิปไตยจึงต้องตรวจสอบติดตาม และช่วยกันพัฒนาประชาธิปไตยให้เหมาะสมหรือทำหน้าที่ได้ดีที่สุดอยู่เสมอ จะว่าไปแล้วก็ไม่ต่างกันมากนักกับกระบวนการตามธรรมชาติที่สรรพสิ่งจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกว่าเดิมอย่างค่อยเป็นค่อยไปหรืออย่างสมเหตุสมผลเพื่อให้เหมาะสมแก่สภาพแวดล้อมอย่างที่สุด แต่สังคมประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่มนุษย์ช่วยกันสร้างสรรค์ วิวัฒนาการของประชาธิปไตยจึงสามารถออกแบบและจัดการให้มีระบบที่ดีของมันได้ในระดับหนึ่ง แต่มิใช่ผิดธรรมชาติหรือฝืนใจประชาชนจนอาจทำให้ประชาธิปไตยกลายเป็นเผด็จการประชาธิปไตยหรือประชาธิปไตยแบบชั้นนำในที่สุด

ประเทศที่ประชาธิปไตยยังไม่สมบูรณ์อาจมีสภาพหลายประการ เช่น ประชาธิปไตยครึ่งใบ อันหมายถึงอำนาจประชาชนไม่เพียงพอ แต่อำนาจอื่นที่มีใจของประชาชนมีความเหนือกว่าอำนาจอริปไตยของประชาชน ประชาธิปไตยแบบชั้นนำ การเลือกตั้งที่มีการซื้อเสียง ลักษณะเช่นนี้ในประสบการณ์ของประเทศไทย ดังเช่น การมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากกาแต่งตั้งเท่านั้น (ในระยะแรก) การมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากกาแต่งตั้งควบคู่กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งในระยะต่อมา ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๘๙ และการมีสมาชิกวุฒิสภาที่มีได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่มาจากการแต่งตั้งหรือสรรหามีอำนาจมากกว่าหรือพอ ๆ กับผู้แทนที่ประชาชนเลือก

(ดังที่เกิดขึ้นภายหลังจากการรัฐประหารหลายครั้งในประเทศไทย)^{๒๘} และการซื้อเสียงที่มีมาอย่างยาวนาน

ในรอบประมาณ ๑๐ ปี มาแล้ว ประเทศที่สถาบันประชาธิปไตยเคยมีเสถียรภาพก็มีสภาวะของการอ่อนแอลงหรือเกิดความสั่นไหวของเสถียรภาพของประชาธิปไตย ดังเช่นที่เกิดขึ้นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่กลุ่มก่อการร้ายขวาจัดที่นิยมความรุนแรง “ไรซ์สวัร์เกอร์” วางแผนก่อรัฐประหารเพื่อจะทำให้ประเทศกลับไปเป็นแบบระบบกษัตริย์และจักรวรรดินิยมก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง แต่ถูกจับได้เสียก่อนเมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ และอยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีในปัจจุบัน^{๒๙} ก่อนหน้านั้น ในสหรัฐอเมริกาในรอบเกือบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ก็พบถึงความผิดปกติทางกฎหมาย อิทธิพลที่มากเกินไปของผลประโยชน์พิเศษในการเมือง การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติอย่างต่อเนื่อง และการแพร่กระจายของการแบ่งขั้วและการบิดเบือนข้อมูลในสภาพแวดล้อมของสื่อ รวมทั้งผลจากการที่ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ แห่งพรรครีพับลิกันนำการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อสร้างมายิ่งใหญ่กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่งของสหรัฐอเมริกา (America great again) โดยเน้นนโยบายประชานิยม ล่าสุดใน ค.ศ. ๒๐๒๐ (พ.ศ. ๒๕๖๓) ปฏิเสธผลการเลือกตั้งที่ตนแพ้^{๓๐} จนนำไปสู่การบุกยึดอาคารรัฐสภา (The Capitol) ของมวลชนผู้สนับสนุน รวกับการพยายามทำรัฐประหารก็มีส่วนเบียดเบียนประชาธิปไตยการเลือกตั้งที่แท้จริง แสดงถึงการไม่ยอมรับระบบการเลือกตั้งและสถาบันตรวจสอบในทางประชาธิปไตยปกติ โดยการเข้าไปจัดการเองแบบผิดปกติ

นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตในประเทศอื่น รวมถึงประเทศไทยที่ลิดดิอาร์ด (Liddiard) พบว่า:

“ประชานิยมในรัฐบาลยังสามารถกัดกร่อนได้ต่อการตรวจสอบเชิงสถาบันต่ออำนาจฝ่ายบริหารที่จำเป็นสำหรับประชาธิปไตยที่ทนทาน แม้แต่ในประเทศประชาธิปไตยขั้นสูงที่มีความยืดหยุ่นก่อนหน้านี้ และการระดมพลประชานิยมได้เร่งให้เกิดการล่มสลายของระบอบประชาธิปไตยในประเทศประชาธิปไตยที่มั่งคั่งที่สุด และกลับคืนสู่ระบอบเผด็จการ: ตุรกี เวเนซุเอลา และไทย”^{๓๑}

^{๒๘}หลักเกณฑ์การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันตลอดมาว่าควรเป็นเช่นไร อันเกี่ยวโยงถึงหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภา หากต้องตรวจสอบรัฐบาล นอกเหนือการช่วยกลั่นกรองกฎหมายด้วยแล้ว สมาชิกวุฒิสภาก็พึงมาจากการยึดโยงกับการร่วมตัดสินใจของประชาชน นอกจากนี้ กระบวนการได้มาก็ต้องให้หลักประกันต่อสมรรถภาพของสมาชิกวุฒิสภาด้วยเช่นกัน รวมถึงสมาชิกวุฒิสภาควรเป็นตัวแทนจากจังหวัดด้วยหรือไม่ แต่ดูเหมือนว่าหลักเกณฑ์การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มีจุดอ่อนในเรื่องเหล่านี้ ดังที่สังคมนักวิชาการร่วมกันหาหุ้ในขณะที่นี้ จึงสมควรทบทวนกติกาใหม่

^{๒๙}ดูเพิ่มเติมใน Jens Thurau. (2024, May 20). *Germany: Far-right coup plotters go on trial*. Retrieved June 30, 2024, from <https://www.dw.com/en/germany-far-right-coup-plotters-go-on-trial/a-68932490>

^{๓๐}ดูเพิ่มเติมใน Repucci, Sarah. *Reversing the Decline of Democracy in the United States*. Retrieved June 30, 2024, from <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2022/global-expansion-authoritarian-rule/reversing-decline-democracy-united-states>

^{๓๑}“Populists in government can also erode the institutional checks on executive power necessary for durable democracy, even in previously resilient advanced democracies, and populist mobilization has precipitated democratic breakdown in the wealthiest democracies to ever revert to autocracy: Turkey, Venezuela, and Thailand.” ดูเพิ่มเติมใน The European Center for Populism Studies (ECPS). *Full Democracy*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.populismstudies.org/Vocabulary/full-democracy/>

การจัดการกับประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ประชาชนมอบอำนาจให้ผู้แทนที่อาจไม่บริสุทธิ์ใจต่อประชาชนหรือตัดสินใจเบี่ยงเบนจากประชาธิปไตยเพื่อประชาชน จึงกระทำได้โดยเพิ่มประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participative democracy) ประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) ที่ประชาชนตัดสินใจเองมากขึ้น เช่น การทำประชามติ (Referendum) ดังที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์นิยมกระทำกันมานานโข

ประวัติศาสตร์การสร้างประชาธิปไตยของประเทศ: บทเรียนและผลกระทบถึงปัจจุบัน^{๓๒}

ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทยสามารถกล่าวได้หลายแง่มุม นักวิชาการจำนวนมากได้เขียนงานเรื่องการเมืองและประชาธิปไตยไทยที่โยงถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตไว้จำนวนมาก โดยมีงานเด่น ๆ อาทิ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๓๘) มัชฌิมทฤษฎี, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (๒๕๔๓) ๒๔๗๕ การปฏิวัติสยาม, นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (๒๕๕๓) การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ งานของนักวิชาการต่างประเทศ อาทิ Benjamin A. Watson (1977) สำหรับในบทความนี้ ข้าพเจ้าขอประมวลเป็นข้อ ๆ ที่เห็นว่ามีความสำคัญสำหรับการตอบคำถามของบทความ ดังต่อไปนี้

๑. รัชกาลที่ ๕ ทรงชะลอข้อเสนอของพระบรมประยูรญาติเมื่อ ร.ศ. ๑๐๓ (พ.ศ. ๒๔๒๘) ต่อการให้มีระบอบรัฐสภาภายใต้พระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยทรงเร่งการปฏิรูประบบราชการก่อน และการเสริมสร้างประสิทธิภาพพระบาราชการดังกล่าวเป็นพื้นฐานและเกิดประโยชน์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่นโยบายของฝ่ายการเมืองได้รับการนำไปปฏิบัติเป็นนโยบายสาธารณะโดยระบอบราชการที่ทันสมัย

๒. ผ่านมาถึงรัชกาลที่ ๖ แม้จะมีการเรียนรู้ในทางการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ก็มีเกิดการเกิดขึ้นของกบฏ ร.ศ. ๑๓๐ โดยคณะนายทหารที่ต้องการให้มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

๓. ต่อมาในรัชกาลที่ ๗ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่เป็นระบอบประชาธิปไตยแบบ (เผด็จการ) และประชาธิปไตยครึ่งใบ โดยมีรัฐธรรมนูญรองรับนานร่วม ๑๕ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ – พ.ศ. ๒๔๘๙ เพราะในช่วงแรกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการแต่งตั้ง (โดยพระมหากษัตริย์ ตามรายชื่อที่คณะราษฎรเสนอ) ตามรัฐธรรมนูญสยามฉบับชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ (สภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ ๑) ระหว่างวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๗๕ - วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ และต่อมามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง (กันเอง) และจากการแต่งตั้งจำนวนเท่ากัน (สภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ ๒) ระหว่างวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ – ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ และแปลงสมาชิก

^{๓๒}ดูประกอบ พิพิธภัณฑ์รัฐสภา. *รากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://parliamentmuseum.go.th/document/foundation.pdf>

สภาผู้แทนราษฎรที่กำลังสิ้นสุดวาระตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๕ เป็นพหุมติสภา (วุฒิสภา – ตามภาษาปัจจุบัน) ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๕ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๖๐^{๓๓} และหลังจากนั้นสมาชิกวุฒิสภาก็มักจะมีการแต่งตั้งโดยคณะรัฐประหารตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่แทนฉบับก่อนหน้าที่ถูกฉีกทิ้ง^{๓๔}

๔. การเกิดขึ้นของความไม่แน่ใจและกังวลของพระมหากษัตริย์ที่จะให้มีระบบรัฐสภาและรัฐธรรมนูญตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ – รัชกาลที่ ๗ โดยเร็ว ด้วยการตระหนักถึงความไม่พร้อมของประชาชนทางการศึกษา แม้จะมีการเตรียมการดำเนินการที่ค่อย ๆ สร้างประชาธิปไตยให้มีขึ้นจากระดับท้องถิ่นและในรูปการทดลองเรียนรู้ประชาธิปไตยก็ตาม

๕. การเตรียมการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกร่างรัฐธรรมนูญของฝ่ายกษัตริย์ คือรัชกาลที่ ๗ ด้วยการอาศัยที่ปรึกษาชาวต่างประเทศ (ร่วม) จัดทำทั้งสองฉบับใน พ.ศ. ๒๕๖๕ คือ ฉบับของพระยากัลยาณไมตรี (Francis B. Sayre) ที่ปรึกษาด้านการต่างประเทศ และ พ.ศ. ๒๕๖๕ (ปฏิทินสากล) ฉบับของพระยาศรีวิสารวาจา ปลัดทูตฉลองกระทรวงการต่างประเทศ และนายเรมอนด์ บี. สตีเวนส์ (Raymond B. Stevens) ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ แต่ทั้งสองฉบับไม่เป็นที่เปิดเผยแก่สาธารณชนและถูกชะลอการมีระบบประชาธิปไตยในประเทศโดยที่ปรึกษาชาวต่างชาติเองและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ทำให้ไม่ทันกาลต่อความต้องการในการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยเร็วของฝ่ายข้าราชการทหาร ข้าราชการพลเรือน และประชาชนที่ตื่นตัว^{๓๕}

๖. การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยมิได้เกิดขึ้นโดยการเจรจาและตกลงร่วมกันของฝ่ายกษัตริย์ผู้มีอำนาจและฝ่ายตัวแทนประชาชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่เกิดขึ้นโดยวิธีการที่เป็นเผด็จการด้วยการปฏิวัติยึดอำนาจโดยอาศัยกำลังของกองทัพและอาวุธ คณะราษฎรเสี่ยงชีวิตแทนประชาชนสยาม บังคับให้กษัตริย์ยินยอมอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญของคณะราษฎรโดยทันที และกษัตริย์ให้ความร่วมมือยอมรับการยึดอำนาจโดยให้สัตยาบันแก่คณะราษฎรในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และได้อำนวยความสะดวกให้มีการแก้รัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยอันสมควรมากขึ้น

^{๓๓}ดูประกอบ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็น การเลือกตั้งทั่วไป. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=8463&filename=index

^{๓๔}ดูประกอบ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. วุฒิสภาไทย : รากฐานที่มาและภารกิจ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/244787/165939

^{๓๕}ดูประกอบ โชคสุข กรกิตติชัย. พระยากัลยาณไมตรี (Dr. Francis Bowes Sayre). สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พระยากัลยาณไมตรี_\(Dr._Francis_Bowes_Sayre\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พระยากัลยาณไมตรี_(Dr._Francis_Bowes_Sayre))

๗. การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย โดยสาระสำคัญคือ ระบบราชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญกำหนด/ระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional monarchy) เป็นเรื่องที่ประชาชนเรียกร้องต้องการมากขึ้น ๆ รับทราบกันทั้งฝ่ายกษัตริย์และฝ่ายผู้ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นการปฏิวัติยึดอำนาจ มิได้เกิดขึ้นโดยการพบกันครั้งทางอย่างสันติด้วยการยินยอมพร้อมใจมอบอำนาจให้ประชาชนของกษัตริย์และการเสนอความต้องการจากคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง^{๓๖}

๘. การที่ประเทศไทยถูกปกครองโดยเผด็จการทหารและทหารเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมิใช่เพิ่งมีขึ้นในสมัยจอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง หรือเมื่อจอมพล ผิน ชุณหะวัณ ทำรัฐประหารรัฐบาลพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ หรือเมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารใน พ.ศ. ๒๕๐๐ และขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีหลังการทำรัฐประหารใน พ.ศ. ๒๕๐๑ แต่มีมาตั้งแต่เริ่มสร้างประชาธิปไตยแบบคณะราษฎรในคราวการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่ขุนทหารร่วมเป็นแกนนำของคณะราษฎรยึดอำนาจจากรัชกาลที่ ๗ และทหารมีอำนาจและมีความเป็นเจ้าของคณะราษฎรอย่างสูงสุด^{๓๗} สภาพการณ์ดังกล่าวนี้จึงเป็นการหล่อหลอมให้ทหารเล่นการเมืองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่เริ่มต้น การจุดของทหารในคณะผู้ก่อการคณะราษฎรในฝรั่งเศส และการขยายตัวต่อมาในเมืองไทยในกองทัพของเหล่าทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารบกและทหารเรือที่ชนะการยึดอำนาจใน พ.ศ. ๒๔๗๕ กองทัพที่สร้างอำนาจการเมืองขึ้นใหม่ที่แตกต่างจากกองทัพภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้เช่นนั้น ก็คือคอร์รัปต์ให้กำเนิดทหารรุ่นหลัง ๆ ในการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย และทหารก็ยังคงมีอำนาจ เสพติดอำนาจตลอดมา แม้บางส่วนจะมีแนวเป็นทหารประชาธิปไตยในระยะหลัง แต่ก็มิอย่างจำกัด เมื่อทหารร่วมสร้างประชาธิปไตยไทย สภาพก็ไม่ต่างจากค้ำกลอนเชิงตลกขบขันหรือประชด

^{๓๖} ขอดังข้อสังเกตว่า ทำไมคณะราษฎรไม่ใช่ตัวแบบสมัย ร.ศ. ๑๐๓ ที่พระองค์เจ้าปฤษฎางค์และพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการสถานทูตในยุโรปทำบันทึกเสนอความเห็นขอให้เปลี่ยนแปลงการปกครองต่อรัชกาลที่ ๕ อย่างสันติ แต่กลับใช้ตัวแบบกบฏ ร.ศ. ๑๓๐ อีกครั้งหนึ่ง

^{๓๗} คณะราษฎรชุดก่อตั้งมี ๗ คน เป็นนักเรียนไทยในยุโรปทั้งหมด โดยนายปรีดี พนมยงค์ ข้าราชการกระทรวงยุติธรรม เป็นประธานการประชุม มีนายทหารและผู้ได้รับการติดยศทหารเข้าร่วม ๕ คน และพลเรือน ๑ คน ต่อมาในคราวยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง พิจารณาทั้งโดยตัวหัวหน้าคณะราษฎรที่ยึดอำนาจจากรัชกาลที่ ๗ ที่มีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้า และมีนายทหารบกและทหารเรือเป็นสมาชิกโดยส่วนใหญ่ มีข้าราชการพลเรือนและราษฎรอยู่น้อยมาก รวม ๑๐๒ คน บางแห่งระบุ ๑๑๕ คน (ดูประกอบ พุทธิสาณ ชุมพล. *การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเปลี่ยนแปลงการปกครอง_๒๔_มิถุนายน_พ.ศ._๒๔๗๕ และ อานันท์ เกียรติสารพิภพ. *คณะราษฎร*. รายการร้อยเรื่อง...เมืองไทย. ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๖๑. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/works/academic%20office/radio%20scripts/pdf/2561-06/NALT-radioscript-rr2561-jun2.pdf>

ประชาชนที่ว่า “ขึ้นต้นเป็นลำไม้ไผ่ พอเหลาลงไปก็กลายเป็นบ้องกัญชา” ทำให้การมีอิทธิพลในระบบประชาธิปไตยของประเทศไทยของทหารกลายเป็นประเพณีจนกระทั่งปัจจุบันนี้ โดยมีได้ดำรงตนเป็นทหารอาชีพดังเช่นในประเทศระบอบประชาธิปไตยที่ประสบความสำเร็จมากกว่าประเทศไทย

๙. กระบวนการได้มาซึ่งประชาธิปไตยย่อมเป็นส่วนหนึ่งของการวินิจฉัยความเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ และควรเป็นกระบวนการสันติภาพเพื่อได้มาซึ่งประชาธิปไตย แต่การยึดอำนาจกษัตริย์ของคณะราษฎรที่อาศัยอำนาจของทหารและกองทัพเพื่อให้ได้มาและรักษาไว้ซึ่งประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ พิสูจน์แล้วว่าไม่ได้นำไปสู่สันติภาพประชาธิปไตยและประชาธิปไตยสมบูรณ์ที่จะลงหลักปักฐานในระยะยาว สภาวะแห่งการเริ่มต้นประชาธิปไตยก่อให้เกิดสำนึกในความเป็นศัตรูระหว่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างบุคลากรบางส่วนของสถาบันกษัตริย์และคณะราษฎร และสืบเนื่องจนกระทั่งทุกวันนี้ ทั้ง ๆ ที่ความแตกต่างในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยและการพัฒนาประเทศควรเป็นเรื่องเกื้อหนุนกันที่ผลักดันกันแพ้ผลักดันชนะมากกว่า โดยระหว่างทางประชาชนได้ประโยชน์จากที่ทั้งสองฝ่ายแข่งกีฬาประชาธิปไตยด้วยกัน

๑๐. หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เครื่องมืออันสำคัญของประชาชนในการรังสรรค์ประชาธิปไตยก็คือ พรรคการเมือง แต่ก็ไม่สามารถจัดตั้งกันขึ้นได้ การปรับคณะราษฎรไปเป็นสมัชชาคณะราษฎรอันอาจกลายเป็นพรรคการเมืองถูกละทิ้งไป พร้อมกับฝ่ายนิคมกษัตริย์ก็ไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งสมัชชาคณะชาติเพื่อแข่งกับคณะราษฎรได้ โดยสรุปการเกิดพรรคการเมืองต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตยไทยก็ไม่เกิดขึ้นโดยเร็ว จนกระทั่งเมื่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ บัญญัติให้สามารถจัดตั้งพรรคการเมืองได้^{๓๘} นั่นคือ หลังจากล้มเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบพหิพรรคการเมืองแทนประชาธิปไตยสมบูรณ์ นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ – พ.ศ. ๒๔๘๙ รวมประมาณ ๑๕ ปี^{๓๙}

^{๓๘}รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๙ นี้ กล่าวกันว่ามีความเป็นประชาธิปไตยในระดับที่สูงขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑ ประกาศใช้วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และฉบับที่ ๒ ประกาศใช้วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยคณะกรรมการในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผู้นำการเมืองทั้งฝ่ายคณะราษฎรและฝ่ายเจ้าร่วมงานกัน คือ นายปรีดี พนมยงค์ ประธานคณะกรรมการธิการ หม่อมมราวงศ์เสนีย์ ปราโมช กรรมการธิการ และหม่อมมราวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช กรรมการธิการ (ดูประกอบใน นริศรา เพชรพนาภรณ์ และ ไหม มูลโสสม. (๒๕๖๔). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://library.parliament.go.th/th/infographic/2021-06-04>)

^{๓๙} การไม่สามารถมีอยู่ได้ของสมัชชาคณะราษฎรและสมัชชาคณะชาติที่อยู่ตรงข้ามกันในมุมมองทางการเมืองแนวประชาธิปไตยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ นับเป็นเรื่องน่าเสียดายโอกาสที่สยามจะได้มีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยโดยตนเอง อย่างน้อยก็ในแนวสองกลุ่มการเมืองใหญ่ที่จะเป็นไปได้ในแนวสันติวิธี หากคู่ขัดแย้งทั้งสองยินยอมให้มีสมาคมดังกล่าวเกิดขึ้น บางทีกบฏบวรเดชก็อาจไม่เกิดขึ้น เพราะฝ่ายนิคมเจ้าก็มีสมาคมของตนที่ทำงานแข่งกับคณะราษฎรได้ เพราะแม้คณะราษฎรจะไม่สามารถรักษาสมาคมคณะราษฎรไว้ได้ แต่การทำงานควบคุมรัฐบาลโดยคณะผู้ก่อการของคณะราษฎรก็ยังคงมีอยู่ตลอดกระทั่งการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙

๑๑. การมุ่งเน้นการทำงานเพื่อประชาชน โดยอาศัยรัฐธรรมนูญนิยมเพื่อให้ประชาชนสามัคคีกันคือต่อรัฐของคณะราษฎรตามสาระและกระบวนการแห่งประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญพระราชทานของรัชกาลที่ ๗ จนถึงปลาย พ.ศ. ๒๔๘๘ หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ประชาธิปไตยแบบคณะราษฎรที่เป็นจริงเป็นประชาธิปไตยแบบชี้นำและยังเป็นประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์เมื่อพิจารณาตามหลักประชาธิปไตยสากล

๑๒. รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ ที่ในบทบัญญัติมีความเป็นประชาธิปไตยในระดับที่สูงขึ้นเป็นรัฐธรรมนูญแทนฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ (และฉบับแก้ไข พ.ศ. ๒๔๘๕) เกิดขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างฝ่ายการเมืองที่นิยมกษัตริย์กับฝ่ายตัวแทนคณะราษฎรมีบทบัญญัติให้มีพรรคการเมือง การมีสองสภาคือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา (หรือวุฒิสภาในปัจจุบัน) ที่มาจากการเลือกตั้งของราษฎร ให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานการประชุมร่วมกันของสองสภา และสมาชิกวุฒิสภาในทางที่เป็นจริงในชุดแรกก็คือ อดีต สส. ส่วนใหญ่ที่มาจากแต่งตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ และเป็นสมาชิกคณะราษฎรเป็นการเลือกตั้งในทางอ้อมคือ เลือกกันเองขึ้นเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดย สส. ของสภาชุดสุดท้ายก่อนมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ ที่กำลังหมดวาระลง จึงกล่าวได้ว่า เมื่อ สส. ที่มาจากการแต่งตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ ไม่มีอยู่อีกต่อไปตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ สมาชิกวุฒิสภาจึงเข้ามาอยู่แทนที่ในรูปสภาที่สองหรือสภาสูงทั้งอายุของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็สั้นเพียงประมาณหนึ่งปีครึ่งเพราะมีการรัฐประหารโดยจอมพล ผิน ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ ๗ - ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐^{๑๐}

๑๓. ความล่าช้าของประชาธิปไตยที่แท้จริงวัดได้จากการรัฐประหารนับตั้งแต่ครั้งแรก คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ และต่อ ๆ มา โดยคณะนายทหารสมัยต่าง ๆ รวมถึง ๑๔ ครั้งเพื่อล้มเลิกรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งหรือผู้นำรัฐบาลทหารปฏิวัติตนเอง จนกลายเป็นประเพณีหรือวงจรอุบาทว์ดังที่มีการเรียกกันของการเมืองไทย ทำให้พัฒนาการประชาธิปไตยเกิดสภาพเผด็จการประชาธิปไตยและกึ่งประชาธิปไตยถึงเผด็จการตลอดมา

๑๔. หากไม่มีการปฏิวัติยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยฉับพลันทันทีไม่ว่าจะเกิดโดยคณะราษฎรหรือคณะอื่นใดก็ตาม พระราชจะพระราชทานประชาธิปไตยหรือไม่ ร่างรัฐธรรมนูญสองฉบับที่ทำไว้จะพัฒนาต่อไปอย่างไรหรือไม่ การประกาศอย่างเป็นทางการเป็นสาธารณะให้มีรัฐสภาประชาธิปไตยโดยพระมหากษัตริย์เอง หรือการเจรจาหรืออย่างสันติระหว่างพระมหากษัตริย์กับกลุ่มผู้ประสงค์ประชาธิปไตยเพื่อให้มีระบบรัฐสภาประชาธิปไตยในการปกครองจะมีขึ้นได้หรือไม่ และหากมีการพระราชทานประชาธิปไตยโดยสถาบันกษัตริย์ในลักษณะทรงให้เอง หรือการพบกันครึ่งทางกับฝ่ายราษฎรหรือกลุ่มพลเมืองอื่นใด จะทำให้เกิดการกลายเป็นประชาธิปไตยของรัฐที่กษัตริย์ยินยอมพร้อมใจดังกล่าวนั้น ประชาธิปไตยของไทยจะเป็นดังเช่นที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ หรือเป็นแบบอื่นใด?

^{๑๐}ดูประกอบ รุ่งฤทธิ์ เพ็ชรรัตน์. (๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๕) ‘วุฒิสภา’ สภาคู่อายุสั้นหลัง ๒๔๗๕ กำเนิด ‘วุฒิสภา’ มรดกรัฐประหาร และคำถามที่ว่า ส.ว. มีไว้ทำไม?. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/101697>

๑๕. ฝ่ายอนุรักษนิยมแม้ว่าจะมีความปรารถนาที่จะรักษาอุดมการณ์ของรัฐเดิม คือ “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” ในอดีต (Murashima, 1988 in Nelson, 2012) แต่ก็ได้ปรับอุดมการณ์ไปเป็น “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน” แล้วในระยะหลัง ๆ^{๑๑} และให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยสากลที่สนองตอบต่อประชาธิปไตยที่มีคุณธรรมนั้น สมควรขยับระดับศักยภาพในทางประชาธิปไตยของฝ่ายตนภายใต้อุดมการณ์ใหม่ของรัฐที่ควรจะเป็น “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และพหุชนประชาธิปไตย” เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

๑๖. ความไม่ลงตัวของการสร้างสรรคประชาธิปไตยไทยที่มีมาถึงปัจจุบัน นายปรีดี พนมยงค์ บุคคลสำคัญของคณะราษฎรเองในฐานะนักประยุคต์ดารา (อายุ ๒๕ - ๔๗ ปี) ได้สารภาพในภายหลัง (อายุ ๗๙ ปี) เมื่อประวัติศาสตร์ไม่สามารถหวนคืนได้แล้วว่า ความล้มเหลวของคณะราษฎรส่วนหนึ่งเกิดขึ้นมาจากการที่เขาเองมีความบกพร่องในการประยุคต์ดาราและการใช้ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ^{๑๒} และมีความเห็นในภายหลังอย่างเป็นทางการไปส่วเรียนว่า การไปสู่เป้าหมายต้องกระทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน และ “แม้กระทั่งภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อพวกเขา (คณะราษฎร - ผู้เขียน) ต้องการที่จะไปอย่างรวดเร็วเกินไป พวกเขา ก็ล้มเหลวอยู่เสมอ”^{๑๓} นักประชาธิปไตยไทยแนวอนุรักษนิยมคณะราษฎรนิยมจำนวนไม่น้อยมองข้ามข้อสรุปนี้จากเจ้าของผลงานเองหรือไม่ ด้วยการพยายามอธิบายปกป้องว่าคณะราษฎรหรือไม่เช่นนั้นก็นายปรีดี พนมยงค์ ว่าทำถูกต้องแล้วอยู่เสมอ แต่ฝ่ายเจ้าหรือฝ่ายอนุรักษนิยมต่างหากที่ทำให้คณะราษฎรมีปัญหาในการสร้างประชาธิปไตยได้ไม่สำเร็จ และนอกจากนี้ หากมองอย่างเป็นกลางแล้ว นอกเหนือฝ่ายเจ้าและคณะราษฎรที่ชิงไหวชิงพริบต่อกันแล้วก็ยังมีฝ่ายประชาชนไทยที่สังกัดแต่ละฝ่ายกับฝ่ายประชาชนเองที่ไม่สังกัดฝ่ายใด ซึ่งมีจำนวนมหาศาล ก็มีส่วนทำให้ประชาธิปไตยมีปัญหาด้วยเช่นกัน - มิใช่หรือ

๑๗. การเมืองไทยเป็นลูกผสมระหว่างเผด็จการกับองค์ประกอบของประชาธิปไตยตลอดมา โดยผู้เกี่ยวข้องที่สำคัญ ๕ กลุ่ม ในการรังสรรค์ประชาธิปไตย คือ (๑) พระมหากษัตริย์ (๒) เครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของข้าราชการ เทคโนแครต และนักวิชาการ (๓) นักการเมือง (๔) ทหารผู้ตั้งตนเองเป็นผู้พิทักษ์ความมั่นคงและสถาบันกษัตริย์ (๕) ประชาชน^{๑๔} ดังนั้นผู้ที่มีความมานะพยายามพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตยให้ประสบความสำเร็จจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้

^{๑๑}โปรดสังเกตข้อความที่เขียนไว้ตามกรมกองของฝ่ายทหารในปัจจุบันที่เขียนว่า “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน” และการสนใจคุณภาพชีวิตประชาชนของกลุ่มที่เป็นชนชั้นปกครองและชนชั้นกลางสมัยใหม่

^{๑๒}นายปรีดี พนมยงค์ ให้สัมภาษณ์ พอล แอนโทนี ดูใน Anthony Paul in Paris. Pridi Through A Looking Glass. ASIAWEEK, 28 December 1979 - 4 January 1980.

^{๑๓}นายปรีดี พนมยงค์ กล่าวกับพอล แอนโทนี ในครั้งหลังของการให้สัมภาษณ์ว่า “We have to go step by step, as one get better and better. As you can see in my country, even after the Revolution of 1932, when they wanted to go too fast usually they failed.” (น่าฉงนใจว่านายปรีดี พนมยงค์ ใช้คำว่า “they” มิใช่ “we” โดยประการหลังย่อรวมถึงเขาด้วย)

^{๑๔}ดูเพิ่มเติมใน Michael H. Nelson. (2012). “Some Observations on Democracy in Thailand”. Working Paper Series No. 125, February 2012. Hong Kong: South East Asia Research Center (SEARC), City University of Hong Kong.

“

ปัญหาของประชาธิปไตยไทยก็คือ การเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองของทหาร ตั้งแต่ต้นของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การเกิดรัฐประหารบ่อยครั้ง และการมีรัฐธรรมนูญ ที่ไม่นำไปสู่ประชาธิปไตยสมบูรณ์บ่อยครั้งเช่นกัน

”

๑๘. การใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยถึง ๒๐ ฉบับ สะท้อนถึงความไม่มีเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยและความไม่สมบูรณ์ของประชาธิปไตย แต่รัฐธรรมนูญบางฉบับก็มีความเป็นประชาธิปไตยในระดับที่สูงขึ้น แม้จะยังมีใช้ประชาธิปไตยสมบูรณ์ก็ตาม เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๙ และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐

อภิปรายและเสนอแนะ: วิสัยทัศน์เพื่อการเสริมสร้างอธิปไตยประชาธิปไตย

จากที่นำเสนอมาข้างต้น อันครอบคลุมถึงความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยอันพึงประสงค์ มาตรฐานสากลของประชาธิปไตย การวัดคุณภาพประชาธิปไตย และการเจริญรุ่งเรืองของประเทศในมุมมองที่เชื่อมโยงกับการทำหน้าที่ของประชาธิปไตยและประสบการณ์ของประชาธิปไตยไทย มีข้อควรอภิปรายและเสนอแนะ ดังนี้

๑. การจัดการของอำนาจดั้งเดิมที่จะไม่ให้ประเทศนี้มีประชาธิปไตยในปัจจุบันนี้ได้หมดสิ้นไปนานแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๗ ปัญหาของประชาธิปไตยไทยก็คือ การเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองของทหาร ตั้งแต่ต้นของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การเกิดรัฐประหารบ่อยครั้ง และการมีรัฐธรรมนูญที่ไม่นำไปสู่ประชาธิปไตยสมบูรณ์บ่อยครั้งเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การแสวงหาประชาธิปไตยอันพึงประสงค์ของประเทศไทยสามารถอ้างอิงหลักการประชาธิปไตยสากลได้

๒. สำนักแห่งการต่อสู้ระหว่างฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายเผด็จการในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยไทยไปข้างหน้า อันมีผลต่อความไม่มีเสถียรภาพของประชาธิปไตยนั้น ก่อให้เกิดมานับตราบาวอย่างยาวนานในลักษณะ “ศัตรูกับศัตรู” ที่ว่า “ฝ่ายเจ้าและฝ่ายนิคมเจ้าหรือฝ่ายอนุรักษ์นิยมกล่าวอะไรออกมาก็ผิดหมดหรือยังไม่ดีพอ เมื่อมองจากฝ่ายคณะราษฎรและหรือที่นิยมคณะราษฎร ในทางตรงกันข้ามฝ่ายคณะราษฎรและหรือที่นิยมคณะราษฎรกล่าวอะไรออกมาก็ผิดหมดหรือไม่ดีพอเช่นกัน เมื่อมองด้วยสายตา

ของฝ่ายอนุรักษนิยม” สำนึกเช่นนี้จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข โดยนำเอาข้อเท็จจริงมาพิสูจน์ให้ประจักษ์ อยู่เสมอ และพิจารณาการสร้างประโยชน์แก่ประชาชนเป็นสำคัญ มิใช่ชัยชนะของฝ่ายตนเป็นสำคัญ ผ่านการแข่งขันแบบการเล่นกีฬาการเมืองที่ฝ่ายชนะอาจแพ้ได้ และฝ่ายแพ้ก็น่าจะกลับมาชนะได้เพื่อทำประโยชน์ แก่ประชาชนสลับกันไป

๓. การวิวาทะระหว่าง “อนุรักษนิยม” และ “ก้าวหน้านิยม” ที่ร้อนแรงในทุกวันนี้เป็นธรรมชาติ ของวาทกรรมทางการเมืองแบบเก่าที่ดำเนินมายาวนานถึง ๙๒ ปี ผลของวิวาทะและปฏิบัติการโต้ตอบ ผ่านกระบวนการการเมืองแบบเผด็จการและประชาธิปไตยที่ผ่านมานำไปสู่ทั้งความงอกงามและความถดถอย ของประชาธิปไตย อันทำให้บ้านเมืองลุ่ม ๆ ดอน ๆ ตลอดมากระทั่งในปัจจุบัน โดยมีจุดอ่อนสำคัญคือ การสร้าง ประชาธิปไตยสยามและไทยที่ผ่านการรัฐประหารถึง ๑๔ ครั้ง (รวมการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕) การเรียนรู้อุดมคติก็เพื่อเป็นการแสวงหาบทเรียนที่มีคุณค่า การเอาอดีตเป็นตัวตั้ง เพื่อรับใช้อนาคตอาจเป็นไปได้ หากบทเรียนในอดีตมีนัยจากความถูกต้องในทางทฤษฎีที่ให้คุณค่าแท้อันพิสูจน์ได้ อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ดังนั้น สิ่งที่จะต้องเป็นไปให้มากขึ้นคือ สันติภาพประชาธิปไตยและการแสวงหา ทศนะสังเคราะห์หรือนวัตกรรมจากทั้งสองขั้วที่สอดคล้องกับยุคสมัย อันเป็นทางรอดของสังคมไทยโดยรวม พ้นจากทศนะที่เป็นจุดยืนอันจำกัดที่เป็นการยึดมั่นถือมั่นอย่างสุดโต่งของทั้งสองฝ่ายที่พยายามทำลายล้างต่อกัน แต่ให้เป็นผลผลิตทางความคิดและผลผลิตแห่งการกระทำที่เป็นชัยชนะที่แท้จริงของมหาชน หนีจากสภาวะ ของการด้อยพัฒนา มิใช่การแสวงหาและรักษาชัยชนะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่กำลังต่อสู้กันเป็นหลักใหญ่ใจความ

๔. ข้อควรพิจารณาอันสำคัญยิ่งประการหนึ่ง ก็คือ ประชาธิปไตยอันควรของไทยในอนาคต จะค้ำจุนเช่นไรถึงการมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประเด็นนี้หลักการประชาธิปไตยสากลมิได้ปฏิเสธสถาบัน พระมหากษัตริย์และการมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประเทศไทยของชนทุกรุ่นอายุและกลุ่มคนจึงยังต้อง ตอบโจทย์ที่ว่า ประชาธิปไตยสากล + สถาบันกษัตริย์ + สัมฤทธิผลของประชาธิปไตยต่อความเจริญรุ่งเรือง แห่งรัฐและคุณภาพชีวิตประชาชน จะผูกโยงกันอย่างไรจึงจะถูกต้องและเหมาะสมที่สุด^{๔๕}

๕. การจรจโรงบรรยากาศที่ “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นมิตรแท้กับประชาธิปไตย” เป็นสิ่ง สำคัญยิ่งที่สมควรปฏิรูปให้กลับคืนมา สุภาชิตที่ข้าพเจ้าเสนอเช่นนี้เคยเกิดขึ้นแล้วเมื่อครั้งที่รัชกาลที่ ๗ ทรงยอมรับการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการขอมาของคณะราษฎรในการยึดอำนาจจากพระองค์ และ ทรงยินยอมพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวร วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ อันเป็นเสมือนข้อตกลงร่วมที่เป็นสัญญา ประชาคมของสองฝ่าย จึงสมควรส่งเสริมบรรยากาศดังกล่าวนี้ให้เข้มข้นอยู่เสมอ

^{๔๕} ประเทศรัฐสวัสดิการที่ประสบความสำเร็จกว่าประเทศอื่น ๆ ในทางที่วัดได้จริง ดังที่เกิดขึ้นในประเทศ สแกนดิเนเวีย เช่น นอร์เวย์ สวีเดน และเดนมาร์ก ก็เป็นกลุ่มประเทศชั้นนำที่พระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๖. ปฏิเสธบรรยากาศแห่งการสร้างความเกลียดชังระหว่างกัน แต่ทดแทนด้วยบรรยากาศแห่งความมีน้ำใจเป็นนักกีฬาและวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างสร้างสรรค์ การแสดงออกอย่างสันติ และการมีความเป็นสุภาพชน ย่อมสนับสนุนต่อหลักการประชาธิปไตยสากลที่ต้องการสันติภาพและสันติสุขในสังคม

๗. ประชาธิปไตยสมบูรณ์ที่เป็นคำกล่าวที่รวบยอด จึงจำเป็นต้องมีนิยามที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามยุคสมัย ทั้งที่ตัวระบบประชาธิปไตยตามหลักการสากล และการคำนึงถึงเป้าหมายของรัฐและพัฒนาการของสังคมที่เป็นผลอันเกิดจากการทำหน้าที่ของระบบประชาธิปไตย และควรสนับสนุนด้วยฉันทามติของสมาชิกในสังคม

๘. ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอตั้งศัพท์ประชาธิปไตยอันพึงประสงค์เพื่อสื่อถึงประชาธิปไตยที่แท้จริงหรือประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ใหม่ว่า “**อริยรัฐประชาธิปไตย**” โดยมีนิยามว่าหมายถึง “การปกครองตนเองของประชาชนในทางการเมืองในระดับชาติและท้องถิ่น และในระดับและในบริบทอื่น ๆ ในความสัมพันธ์ของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่คำนึงถึงศีลธรรม สิทธิมนุษยชน และมาตรฐานทางการเมือง โดยการตัดสินใจร่วมกันของประชาชนอย่างเสรีและสุจริต การทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพของสถาบันย่อยในระบบประชาธิปไตยที่ถ่วงดุลและเกื้อกูลต่อกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยทั้งทางตรงและทางอ้อม การสนองตอบเจตจำนงและมติมหาชนจากการเลือกตั้ง ด้วยนโยบายของฝ่ายรัฐบาลจากการเลือกตั้งที่แปลงเป็นนโยบายและการบริหารตามแผนและโครงการสาธารณะของส่วนราชการและองค์การของรัฐ ด้วยการอาศัยระบบราชการที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล การกระจายอำนาจ และในการตรวจสอบติดตามโดยพลเมืองที่ตื่นตัวต่อการทำหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพและซื่อสัตย์ต่อประชาชนของรัฐบาลและนักการเมืองทุกประเภท และการปกป้องประชาธิปไตย อันมีผลสูงสุดให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแห่งรัฐและการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมทั้งการเกื้อกูลกันของประชาชนในรัฐและรัฐประชาธิปไตยระหว่างประเทศเพื่อจรรโลงสันติภาพประชาธิปไตยสากล สันติสุขในการอยู่ร่วมกัน และเสถียรภาพในประเทศและระหว่างประเทศ โดยสามารถวัดค่าและคุณค่าหรือผลงานของคุณภาพประชาธิปไตยที่มีต่อผลสูงสุดดังกล่าวได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์เพื่อใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการดำเนินงานที่ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบประชาธิปไตยให้ถูกต้องและเหมาะสมที่สุดอยู่เสมอ โดยผ่านการจัดสรรทรัพยากรของรัฐและการกระจายภารกิจในการสร้างสรรค์และรับผลประโยชน์จากการพัฒนาที่เสมอภาคและยุติธรรมในหมู่ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและยั่งยืน”^{๘๖} ฉะนั้น การเชื่อมโยงเข้าหากันของการปฏิบัติและคุณค่าของประชาธิปไตยสากลในประเทศไทยต่อความสำเร็จหรือสัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาประเทศ อันสะท้อนคุณภาพประชาธิปไตยที่เป็นจริง จึงเป็นภารกิจสำคัญที่ควรทำความเข้าใจและทำให้เกิดขึ้นจริงในอนาคต - ข้อเสนอดังกล่าวนี้เป็นการตอบสมมติฐานของบทความที่ตั้งไว้ในตอนต้นด้วย

^{๘๖}นิยามของคำว่า “อริยรัฐประชาธิปไตย” ดังกล่าวนี้ สมควรทบทวนความถูกต้องและปรับปรุงให้เหมาะสมที่สุดทุก ๆ อย่างน้อย ๓ - ๕ ปีต่อครั้ง อันจะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนดัชนีวัดคุณภาพประชาธิปไตยตามไปด้วย

๙. การทำให้กองทัพมีความแข็งแกร่งและมีสมรรถภาพสูงเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานะอันแวดล้อมของการสงครามระหว่างประเทศ แต่ทิศทางของประชาธิปไตยสากลคือ การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศโดยสันติวิธี เป้าหมายที่ควรเน้นหนักก็คือการเสริมสร้างกองทัพให้มีสมรรถนะในรัฐประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยการขับเคลื่อนกองทัพให้ล้าสมัยออกจากการเมืองของประเทศ ปฏิเสธการรับมรดกเก่าที่ทำให้ประชาธิปไตยไทยไม่สมบูรณ์ แต่กลับไปเป็นทหารอาชีพที่มีเกียรติภูมิยิ่งกว่าสมรรถภาพการเมืองในประเทศ โดยอยู่ในจรรยาบรรณวิชาชีพทหารอย่างแท้จริง

๑๐. นักสู้เพื่อประชาธิปไตยทั้งหลายควรยอมรับจุดอ่อนและจุดแข็งของทั้งสองฝ่ายในการปรับเปลี่ยนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา และไม่กักตัวเองอยู่ในห้วงวาทกรรมแห่งอุดมการณ์และอารมณ์อันไม่สมเหตุสมผลและลำสมัย อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้วยความรุนแรงหรือการถอยหลังเข้าคลองของประชาธิปไตย แต่ควรช่วยกันหาทางลดความเป็นปรปักษ์ระหว่างกันและการพยายามทำลายล้างกันให้หมดไป (ไม่ว่าจะโดยนิตินิยม นิตินิยม หรือการอาศัยวิธีการอื่นใดก็ตาม) และช่วยกันทำให้เกิดประชาธิปไตยที่มีคุณค่าเป็นจริง โดยไม่ต้องไปตกหลุมของการยื่นกรานว่าฝ่ายตนเท่านั้นที่ถูกต้อง (ตลอดกาล) แต่ควรช่วยกันสร้างคำประกาศแห่งยุคสมัยที่จะสร้างประชาธิปไตยใหม่ของสังคมไทยร่วมกันจากทุกฝ่าย โดยผู้โยงประชาธิปไตยอันพึงประสงค์ตรงที่ตัวระบบประชาธิปไตย กระบวนการ และกลไกต่าง ๆ อันสัมพันธ์กับความเจริญรุ่งเรืองของประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่จะเกิดขึ้น – นี้ควรจุดยืนสำคัญของฝ่ายประชาธิปไตยที่เดินสายกลางในปัจจุบันและอนาคต

สรุป

จากการส่ายและการวิเคราะห์ที่สะท้อนถึงการตอบคำถามจำนวนหนึ่งของบทความที่ตั้งไว้ในฐานะที่สมบูรณาญาสิทธิราชย์ในทางการเมืองประชาธิปไตยอย่างเป็นเอกภาพในระดับสากล (Democratic universalism) มีได้ในระดับปรัชญา แต่ก็อาจมีได้มีอยู่จริงในทางปฏิบัติ หากมิได้มีความร่วมมือระหว่างนานาชาติเพื่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย (Democratic internationalism) ตามหลักการสากลร่วมกัน แต่การที่มีหลักการประชาธิปไตยเป็นปณิธานสากล โดยมีองค์การสหภาพรัฐสภาเกิดขึ้นและเป็นผู้ประกาศใช้ปณิธานแล้วนั้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๐ ภาคปฏิบัติในทางสากลของประชาธิปไตยจึงมีอยู่จริง

สังคมไทยจึงควรพิจารณาทบทวนประชาธิปไตยในอุดมคติร่วมกัน ดังเช่นคำว่า “ประชาธิปไตยสมบูรณ์” อย่างมีวิจักษณ์ญาณ แม้ว่าจะเป็นคำอันพึงพยายามไปให้ถึง และหลักใหญ่ใจความที่แสดงความเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นประชาธิปไตยที่ควรจะเป็นในอุดมคติอันมีฝ่าย แต่ที่สร้างหรือประยุกต์จากปฏิกิริยาแห่งความเป็นเผด็จการแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประชาธิปไตยเสรี อนุรักษนิยม และก้าวหน้านิยม ซึ่งมักจะเป็นการถกเถียงจากฝ่ายผู้มีอำนาจหรือผู้ต้องการช่วงชิงอำนาจรัฐก็ตามให้เชื่อมต่อการบรรลุผลแห่งความเป็นอารยธรรมของรัฐแบบประชาธิปไตย

แม้ว่าประชาธิปไตยในอุดมคติจะมีความสำคัญ อันบ่งบอกทิศทางและขอบเขตของความเป็นประชาธิปไตยในสังคมได้ในระดับนามธรรม แต่กระนั้นการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยที่เป็นจริงอย่างเป็นรูปธรรม และมีคุณค่าแท้ก็ควรก้าวไกลไปกว่าโวหารหรือวาทกรรมของการถกเถียงในวังวนเดิม ๆ ของคู่ต่อสู้ ดังเช่น ฝ่ายอนุรักษ์และฝ่ายประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ เพื่อเอาชนะกันตามความเชื่อและความถนัดในวิธีการเมืองของตน โดยควรพุ่งเล็งถึงการวัดได้ของหลักการประชาธิปไตยสากลในหลากหลายมิติที่เอาผลประโยชน์หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นตัวตั้ง ดังที่อย่างน้อยก็คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยประชาธิปไตยที่มีองค์การระหว่างประเทศรับผิดชอบอย่างจริงจัง ดังเช่น สหภาพรัฐสภา และองค์การหรือโครงการระหว่างประเทศอื่น ๆ กำลังทำหน้าที่สนับสนุน อันจะเป็นการทำให้ประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าแท้และประเมินสภาพของระดับความเป็นประชาธิปไตยได้ ผ่านการมีตัวชี้วัด อันจะนำไปสู่มาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชนที่สูงขึ้น จากผลของกระบวนการประชาธิปไตยได้จริง มิเช่นนั้นประชาธิปไตยสมบูรณ์หรือที่แท้จริงที่พยายามเรียกร้องกัน อยู่เสมอก็อาจเป็นเพียงการเป่าร้องทางอุดมการณ์ของเหล่านักสู้เพื่อประชาธิปไตยในสาระที่ตนนิยมชมชอบ แต่ปราศจากคุณภาพชีวิตของประชาชนที่มีคุณค่าและกระจำจ้งในผลที่จะเกิดขึ้นเป็นหรือตามเป้าหมายหลัก ก็อาจเป็นไปได้

การสนับสนุนด้านข้อมูลและวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตยสมควรได้รับการให้ความสำคัญอย่างถูกต้องและนำมาปรับใช้กับการสร้างสรรค์การเมืองที่เป็นวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตยที่แท้จริง เพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยในอุดมคติ การขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ประชาธิปไตยที่ยึดแนวทางเก่าแบบคณะราษฎรหรือฝ่ายนิยมเจ้าแบบสุดโต่งมิใช่การอาศัยวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตยที่แท้จริง (Pure science) เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง แต่เป็นการรับใช้วิทยาศาสตร์ปลอม (Pseudo science) ที่มุ่งเน้นการปรับใช้และพิสูจน์ทฤษฎีดั้งเดิมแบบฝังหัว (Orthodox) หาใช่การตั้งข้อสงสัยในความบกพร่องของความคิดหรือตัวแบบของการปฏิบัติ และเพียรพยายามแก้ไขทฤษฎีหรือตัวแบบที่ผิดให้ถูกต้องเพื่อสร้างความรู้ใหม่และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีสัมฤทธิ์ผลอยู่เสมอ

“อริยรัฐประชาธิปไตย” เป็นข้อเสนอให้เป็นทางเลือกหนึ่งของประชาธิปไตยอันพึงประสงค์ที่ได้จากการทำความเข้าใจทฤษฎีการเมือง หลักการสากลของประชาธิปไตย และการสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองแห่งรัฐควบคู่กับการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชน และการตระหนักรู้ถึงความสำเร็จและล้มเหลว และปัญหาของประชาธิปไตยไทยตามประสบการณ์ในอดีตจนกระทั่งในทุกวันนี้

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. *วุฒิสภาไทย : รากฐานที่มาและภารกิจ*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/244787/165939
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (๒๕๓๘). *มัชฌิมทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๓). ๒๔๗๕ *การปฏิวัติสยาม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- โชคชัย สุทธาเวศ. (๒๕๖๔). “รัฐธรรมนูญแห่งความรุ่งเรืองของประเทศในประชาคมโลก: มุมมองเชิงรัฐสวัสดิการ”. *รัฐสภาสาร*, ๖๙(๕) กันยายน-ตุลาคม ๒๕๖๔, หน้า ๗๙-๑๒๘.
- _____. (๒๕๖๕). “การสร้างสรรครัฐ : ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศและรัฐสวัสดิการ และดัชนีวัด”. *รัฐสภาสาร*, ๗๐(๒) มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๕, หน้า ๔๓-๗๓.
- โชคสุข กรกิตติชัย. พระยากัลยาณไมตรี (Dr. Francis Bowes Sayre). สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พระยากัลยาณไมตรี_\(Dr._Francis_Bowes_Sayre\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พระยากัลยาณไมตรี_(Dr._Francis_Bowes_Sayre))
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (๒๕๕๓). *การปฏิวัติสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.
- นริศรา เพชรพนาภรณ์ และ ไหม มูโลสม. (๒๕๖๔). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๔*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://library.parliament.go.th/th/infographic/2021-06-04>
- เบนจามิน เอ. บัทสัน. (๒๕๕๕). (พิมพ์ครั้งที่ ๓). *อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ประดาป พิบูลสงคราม (บรรณาธิการ). (๒๕๖๗). *ก้าวสุดท้ายจากแผ่นดินไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผากไว้ที่หาดเล็ก ทรายด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มติชน.
- ป่วย อึ้งภากรณ์. (๒๕๑๖). *สันติประชาธรรม*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- พฤทธิสถาน ชุมพล. *การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเปลี่ยนแปลงการปกครอง_๒๔_มิถุนายน_พ.ศ._๒๔๗๕
- พุทธทาส อินทปัญโญ. (๒๕๔๙). *ธรรมะกับการเมือง*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- รุ่งฤทธิ์ เพ็ชรรัตน์. ‘*พจนมสา*’ สภาคู่อายุสั้นหลัง ๒๔๗๕ กำเนิด ‘*วุฒิสภา*’ มรดกรัฐประหาร และคำถามที่ว่า ส.ว. มีไว้ทำไม?. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/101697>
- วันพัฒน์ ยังมีวิทยา. (๒๕๖๐). “พุทธทาสกับการให้ความชอบธรรมต่ออุดมการณ์แห่งรัฐไทย”. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, ๑๓(๑) มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐, หน้า ๑๘๑-๒๒๔.

วาณี พนมยงค์-สายประดิษฐ์ และ วิษณุ วรรณฤณ. (๒๕๓๕). *แนวความคิดประชาธิปไตยของปรีดี พนมยงค์*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๕๐). *จุดเริ่มต้นประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักการพิมพ์.

_____. (๒๕๕๒). *สหภาพรัฐสภา (Inter-Parliamentary Union)*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=13753&filename=index

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. (๒๕๕๑). *สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: พี เพรส.

อานันท์ เกียรติสารพิภพ. (๒๕๖๑). *คณะราษฎร*. รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย. ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๖๑. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/works/academic%20office/radio%20scripts/pdf/2561-06/NALT-radioscript-rr2561-jun2.pdf>

เอกสารภาษาอังกฤษ

Abraham Lincoln Online. *The Gettysburg Address*. *Gettysburg, Pennsylvania, November 19, 1863*. Retrieved June 20, 2024, from <https://www.abrahamlincolnonline.org/lincoln/speeches/gettysburg.htm>

Batson, Benjamin A. (1977). *The End of the Absolute Monarchy in Siam*. Dissertation. Cornell University.

Caille, Alian. (2004). “IS DEMOCRACY INTRINSICALLY PACIFIST?”. in *Peace and Democracy: Benchmarking*. France: UNESCO.

Dahl, Robert A. (2018, November 20). *The roots of America’s democracy problem*. Retrieved June 22, 2024, from <https://www.youtube.com/watch?v=0ySL82WbcvU>

Eiji, Murashima. (1988). “The origins of modern Thai Official State Ideology in Thailand”. *Journal of South East Asian Studies*, 19(1), pp. 80-96.

Högström, John. (2011). *Quality of Democracy: A Comparative Study*. The first IPSA-ECPR Joint Conference; Whatever Happened to North-South?, Sao Paulo 2011-02-16 - 2011-02-19. Paper accepted by the panel: Challenges and Transformations in the Qualities of Democracies: A Comparative Perspective I.

Hurka, Thomas. (1993). *Perfectionism*. New York: Oxford University Press.

Inter-Parliamentary Union (IPU). (1997). *UNIVERSAL DECLARATION ON DEMOCRACY*. Retrieved June 21, 2024, from <http://archive.ipu.org/cnl-e/161-dem.htm>

- Katsikidis, Athanasios. (2024, April 7). *INTERVIEWS JOHN KEANE ‘There is no and can be no ‘ideal’ democracy’*. Retrieved June 24, 2024, from <https://www.ekathimerini.com/politics/1235701/there-is-no-and-can-be-no-ideal-democracy/>
- Keane, John. (2009a). *Monitory democracy and media-saturated societies*. Retrieved June 20, 2024, from https://www.johnkeane.net/wp-content/uploads/2009/01/Keane_griffith_review_ed24_monitory_democracy_media_saturised.pdf
- _____. (2009b). *The life and death of democracy*. London: Simon & Schuster. OCLC 225432107
- _____. (2018). *Power and Humility: The Future of Monitory Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nelson, Michael H. (2012). “Some observations on Democracy in Thailand”. *Working Paper Series No. 125, February 2012*. Hong Kong: Southeast Asia Research Center (SEARC), The City University of Hong Kong.
- Paul, Anthony, in Paris. *Pridi Through A Looking Glass. Asiaweek*, 28 December 1979 – 4 January 1980, pp. 14-18.
- The Internet Archive. (2018, September 20). *Plato: His Philosophy and his life*. at the Wayback Machine. Retrieved June 20, 2024, from <https://www.allphilosophers.com>
- Thurau, Jens. (2024, May 20). *Germany: Far-right coup plotters go on trial*. Retrieved June 30, 2024, from <https://www.dw.com/en/germany-far-right-coup-plotters-go-on-trial/a-68932490>
- Wike, Richard et al. (2022, December 6). *Appendix A: Classifying democracies*. Pew Research Center. Retrieved June 20, 2024, from <https://www.pewresearch.org/global/2022/12/06/online-civic-engagement-spring-2022-appendix-a-classifying-democracies/>

เอกสารและข้อเขียนอื่น ๆ ในสื่อออนไลน์

ภาษาไทย

คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.). (๒๕๓๗). “พระบรมราชาธิบายว่าด้วยความสามัคคี แก่ความในคาถาที่มีในอามแผ่นดิน”. *กรอบความคิดหลักในการเรียบเรียงบทบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญตามแนวรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร กองการพิมพ์.

ไทยโพสต์. (๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๗). *เหลียวหลังแลหน้า ๘๒ ปี ปชต. กรีดคิลล์อันตรราย! รัฐบาล มีโอกาสอยู่ครบเทอม*. สัมภาษณ์พิเศษ นายชวน หลีกภัย อดีตนายกรัฐมนตรี อดีตประธานรัฐสภา และอดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ รายการ “ไทยโพสต์ อีสราภาพแห่งความคิด”. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.thaipost.net/articles-news/612579/>

พิพิธภัณฑ์รัฐสภา. *รากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก <https://parliamentmuseum.go.th/document/foundation.pdf>

วิกิซอร์ซ. *กระษัตริย์เมื่อยู่ในตึกเทศ*. หนังสือพิมพ์ “บางกอกเรคคอร์ดอร์” (The Bangkok Recorder). สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก [https://th.wikisource.org/wiki/หนังสือจดหมายเหตุเล่มที่_1_\(หลัง\)/ใบที่_16/ส่วนที่_1](https://th.wikisource.org/wiki/หนังสือจดหมายเหตุเล่มที่_1_(หลัง)/ใบที่_16/ส่วนที่_1)

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. *สถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๗ จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=8463&filename=index

ภาษาอังกฤษ

Herre, Bastian. *How does V-Dem characterize democracy?*. Retrieved June 16, 2024, from <https://ourworldindata.org/vdem-electoral-democracy-data>

Repucci, Sarah. *Reversing the Decline of Democracy in the United States*. Retrieved June 30, 2024, from <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2022/global-expansion-authoritarian-rule/reversing-decline-democracy-united-states>

The European Center for Populism Studies (ECPS). *Full Democracy*. Retrieved May 6, 2024, from <https://www.populismstudies.org/Vocabulary/full-democracy/>

The International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). *Global State of Democracy Indices*. Retrieved June 30, 2024, from <https://www.idea.int/democracytracker/g sod-indices>

ภาคผนวก

ปฏิญญาสากลว่าด้วยประชาธิปไตย

ประกาศใช้โดยสภากาฬรัฐสภาในสมัยประชุม ครั้งที่ ๑๖๑

(ณ กรุงโคโร สารารณรัฐอาหรับอียิปต์ เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ค.ศ. ๑๙๔๗)

ส่วนที่ ๑ – หลักการของประชาธิปไตย

๑) ประชาธิปไตยเป็นทั้งอุดมคติและเป้าหมายในระดับสากล ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานค่านิยมร่วมกันของประชาชนทั่วชุมชนโลก โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองที่จะใช้สิทธินั้น ภายใต้เงื่อนไขของเสรีภาพ ความเสมอภาค ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ ด้วยความเคารพต่อทัศนะที่หลากหลาย และในผลประโยชน์ของประชาชนในระบบการเมือง

๒) ประชาธิปไตยเป็นทั้งอุดมคติที่จะต้องยึดถือไว้ และเป็นวิถีแห่งการเป็นรัฐบาลที่พึงจะนำไปประยุกต์ตามแบบแผนที่เหมาะสมถึงความหลากหลายของประสบการณ์ และลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม โดยต้องไม่ละทิ้งหลักการ บรรทัดฐาน และมาตรฐาน ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลเหล่านั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาทางทำให้มีสภาพแห่งปัจเจกและเงื่อนไขที่สมบูรณ์ที่จะยังความก้าวหน้าแห่งประชาธิปไตยบนความหลากหลายของการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

๓) ในฐานะที่เป็นอุดมคติ ประชาธิปไตยมีจุดมุ่งหมายอย่างสำคัญที่จะรักษาและส่งเสริมศักดิ์ศรีและสิทธิขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลเพื่อที่จะบรรลุความยุติธรรมทางสังคม ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เสริมสร้างความแข็งแกร่งในความเป็นปึกแผ่นของสังคม และเสริมสร้างความสงบสุขในชาติ เช่นเดียวกับเพื่อสร้างบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อความสงบสุขระหว่างประเทศและในการจัดตั้งรัฐบาล ประชาธิปไตยเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว; นอกจากนี้ ประชาธิปไตยยังเป็นระบบการเมืองที่มีความสามารถในการปรับปรุงแก้ไขด้วยตนเองให้ถูกต้อง

๔) ผลสัมฤทธิ์ของประชาธิปไตย ย่อมอาศัยความเป็นหุ้นส่วนที่แท้จริงระหว่างชายและหญิง ในการดำเนินกิจกรรมของสังคมที่พวกเขาทำงานกันอย่างเสมอภาคและช่วยเหลือกันและกัน อันได้มาจากคุณค่าร่วมของความแตกต่างของทั้งสองฝ่าย

๕) รัฐของระบอบประชาธิปไตยยอมให้หลักประกันว่ากระบวนการที่อำนาจเข้าไปถึง การใช้อาวุธ และการปรับเปลี่ยนใด ๆ จะเป็นไปให้เกิดการแข่งขันทางการเมืองอย่างเปิดเผย เสรี และไม่เลือกปฏิบัติต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยถูกใช้ไปในทางที่คำนึงถึงหลักนิติธรรม ทั้งในทางลายลักษณ์อักษรและจิตวิญญาณ

๖) ประชาธิปไตยไม่สามารถแยกออกได้จากสิทธิที่กำหนดไว้ในกลไกระหว่างประเทศที่กล่าวถึงในอารัมภบท สิทธิเหล่านี้จึงต้องถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สิทธิอย่างเหมาะสมเหล่านั้นจะต้องไปด้วยกันกับความรับผิดชอบของบุคคลและส่วนรวม

- ๓) ประชาธิปไตยตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นป्राการหลักของกฎหมายและการใช้สิทธิมนุษยชน
ในรัฐประชาธิปไตย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย และทุกคนมีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย
- ๔) สันติภาพและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นเงื่อนไขสำหรับและผลของประชาธิปไตย
การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างความสงบสุข การพัฒนา การเคารพต่อและปฏิบัติตามหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่สอง - องค์ประกอบและการใช้อำนาจของรัฐบาลประชาธิปไตย

- ๕) ประชาธิปไตยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดำรงอยู่ของสถาบันที่มีโครงสร้างที่ดีและการทำหน้าที่ได้ดี เช่นเดียวกับ
ตัวมาตรฐานและกฎเกณฑ์ และเจตจำนงของสังคมโดยรวมที่คุ้นเคยอย่างเต็มที่กับสิทธิและความรับผิดชอบของตน
- ๑๐) สถาบันประชาธิปไตยมีหน้าที่ไกล่เกลี่ยความตึงเครียดและรักษาสมดุลระหว่างคำกล่าวอ้างที่แข่งขันกัน
ในเรื่องความหลากหลายและความสม่ำเสมอ ความเป็นเอกเทศและการรวมตัว เพื่อเพิ่มความสามัคคีทางสังคม
และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- ๑๑) ประชาธิปไตยก่อตั้งขึ้นบนสิทธิของทุกคนที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการสาธารณะ จึงจำเป็นต้องมี
สถาบันตัวแทนในทุกระดับ และโดยเฉพาะรัฐสภาที่ประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคม และมีอำนาจ
และวิธีการที่จำเป็นในการแสดงเจตจำนงของประชาชนด้วยการออกกฎหมายและการกำกับดูแลการดำเนินการ
ของรัฐบาล
- ๑๒) องค์ประกอบสำคัญในการดำเนินงานของประชาธิปไตยก็คือ การจัดให้มีการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม
เป็นประจำ ซึ่งจะช่วยให้เจตจำนงของประชาชนได้แสดงออกมา การเลือกตั้งเหล่านี้จะต้องจัดขึ้นบนพื้นฐาน
ของการลงคะแนนเสียงที่เป็นสากล เท่าเทียมกัน และเป็นความลับ เพื่อให้ผู้ลงคะแนนเสียงทุกคนสามารถ
เลือกผู้แทนของตนได้ภายใต้เงื่อนไขของความเสมอภาค การเปิดกว้าง และความโปร่งใสที่กระตุ้นให้เกิด
การแข่งขันทางการเมือง เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายนี้ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองจึงถือเป็นสิ่งสำคัญ และ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการลงคะแนนเสียงและการเลือกตั้ง สิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม
การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และสิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมืองและการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง การจัด
องค์การ กิจกรรม การเงิน การมีเงินทุน และจริยธรรมของพรรคจะต้องได้รับการควบคุมอย่างเหมาะสม
ในลักษณะที่เป็นกลาง เพื่อประกันความสัตย์ซื่อของกระบวนการประชาธิปไตย
- ๑๓) เป็นหน้าที่อันสำคัญของรัฐที่จะให้หลักประกันแก่พลเมืองของตนให้ได้รับสิทธิพลเมือง วัฒนธรรม
เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ประชาธิปไตยจึงควบคู่ไปกับรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพ ซื่อสัตย์ และโปร่งใส
ได้รับเลือกตั้งอย่างเสรีและมีความรับผิดชอบในการจัดการกิจการสาธารณะ
- ๑๔) ความพร้อมต่อการรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งจำเป็นต่อประชาธิปไตย ใ้กับผู้มีอำนาจสาธารณะทุกคน
ไม่ว่าจะได้รับเลือกหรือไม่ได้รับการเลือกตั้ง และกับหน่วยงานสาธารณะทั้งหมดโดยไม่มีข้อยกเว้น ความพร้อม
ต่อการรับผิดชอบต่อสิทธิสาธารณะในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของรัฐบาล สิทธิในการยื่นคำร้อง
ต่อรัฐบาล และในการแสวงหาการชดใช้ผ่านกลไกการบริหารและตุลาการที่เป็นกลาง

- ๑๕) ชีวิตสาธารณะโดยรวมจะต้องประทับตราด้วยสำนึกแห่งจริยธรรมและความโปร่งใส และจะต้องกำหนดบรรทัดฐานและขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมสิ่งเหล่านั้น
- ๑๖) การมีส่วนร่วมของปัจเจกชนในกระบวนการประชาธิปไตยและชีวิตสาธารณะในทุกระดับจะต้องได้รับการควบคุมอย่างยุติธรรมและเป็นกลาง และต้องหลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติใด ๆ ตลอดจนความเสี่ยงที่จะถูกคุกคามจากผู้กระทำการของรัฐและที่ไม่ใช่ของรัฐ
- ๑๗) สถาบันตุลาการและกลไกกำกับดูแลที่เป็นอิสระ เป็นกลาง และมีประสิทธิภาพ เป็นผู้ค้ำประกันหลักนิติธรรมซึ่งเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เพื่อให้สถาบันและกลไกเหล่านี้สามารถเคารพกฎเกณฑ์ได้อย่างเต็มที่ ปรับปรุงความเป็นธรรมของกระบวนการ และแก้ไขความอยุติธรรม ทุกคนจะต้องสามารถเข้าถึงการเยียวยาทางการบริหารและตุลาการบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ตลอดจนการเคารพการตัดสินใจทางการบริหารและตุลาการ ทั้งโดยองค์กรของรัฐและผู้แทนหน่วยงานสาธารณะและโดยสมาชิกแต่ละคนในสังคม
- ๑๘) ในขณะที่การดำรงอยู่ของภาคประชาสังคมที่กระตือรือร้นเป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตย ความสามารถและความเต็มใจของปัจเจกบุคคลที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยและตัดสินใจเลือกธรรมาภิบาลนั้น จึงไม่อาจละเลยได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาเงื่อนไขที่เอื้อต่อการใช้สิทธิการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันก็ขจัดอุปสรรคที่ขัดขวาง หรือขัดขวางการดำเนินการเช่นนี้ด้วย ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรขาดที่จะรับประกันการเพิ่มประสิทธิภาพอย่างถาวรของความเสมอภาค ความโปร่งใส และการศึกษา และเพื่อขจัดอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความไม่รู้ การไม่มีความอดทน ความไม่แยแส การขาดช่องทางและทางเลือกที่แท้จริง และการไม่มีมาตรการที่ออกแบบมาเพื่อแก้ไขความไม่สมดุลหรือการเลือกปฏิบัติของลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม ศาสนา และเชื้อชาติ หรือด้วยเหตุผลทางเพศสภาพ
- ๑๙) สภาวะประชาธิปไตยที่ยั่งยืนจึงต้องมีบรรยากาศและวัฒนธรรมที่เป็นประชาธิปไตยซึ่งได้รับการบำรุงเลี้ยงและเสริมกำลังอย่างต่อเนื่อง โดยการศึกษาและเครื่องมืออื่น ๆ ของวัฒนธรรมและข้อมูล ดังนั้น สังคมที่เป็นประชาธิปไตยจึงต้องมุ่งมั่นในการศึกษาในความหมายที่กว้างที่สุด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาของพลเมืองและการกำหนดรูปแบบของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ
- ๒๐) กระบวนการประชาธิปไตยได้รับการโอบอุ้มโดยสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวย ดังนั้นในความพยายามโดยรวมเพื่อการพัฒนา สังคมจะต้องมุ่งมั่นที่จะสนองความต้องการทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานของผู้ด้อยโอกาสที่สุด เพื่อให้มั่นใจว่าพวกเขาจะบูรณาการอย่างสมบูรณ์ในกระบวนการประชาธิปไตย
- ๒๑) สถานะของประชาธิปไตยประกอบด้วยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธินี้แสดงถึงเสรีภาพในการถือครองความคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซง และในการแสวงหา รับ และเผยแพร่ข้อมูลและความคิดเห็นผ่านสื่อใด ๆ และโดยไม่คำนึงถึงขอบเขต
- ๒๒) สถาบันและกระบวนการประชาธิปไตยต้องรองรับการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคมที่เป็นเนื้อเดียวกันและที่ต่างกัน ในสังคม เพื่อปกป้องความหลากหลาย พหุนิยม และสิทธิที่จะแตกต่างในบรรยากาศแห่งความอดทน

๒๓) สถาบันและกระบวนการประชาธิปไตยจะต้องส่งเสริมการกระจายอำนาจของรัฐบาลและการบริหารระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ซึ่งเป็นสิทธิและความจำเป็น และทำให้สามารถขยายฐานการมีส่วนร่วมของสาธารณชนได้

ส่วนที่สาม - มิติระหว่างประเทศของประเทศไทย

๒๔) ประเทศไทยต้องได้รับการยอมรับในฐานะเป็นหลักการระหว่างประเทศ ซึ่งใช้ได้กับองค์ระหว่างประเทศและรัฐต่าง ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลักการของประชาธิปไตยระหว่างประเทศไม่เพียงแต่หมายถึงการเป็นตัวแทนของรัฐที่เท่าเทียมหรือยุติธรรมเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงสิทธิและหน้าที่ทางเศรษฐกิจของรัฐด้วย

๒๕) หลักการของประชาธิปไตยจะต้องประยุกต์กับการจัดการระหว่างประเทศในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ระดับโลกและมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

๒๖) เพื่อรักษาประชาธิปไตยระหว่างประเทศ รัฐต่าง ๆ ต้องประกันว่าพฤติกรรมของตนเป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศ ละเว้นจากการใช้หรือการข่มขู่ว่าจะใช้กำลัง และจากการกระทำใด ๆ ที่เป็นภัยหรือละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพทางการเมืองหรือดินแดนของรัฐอื่น และก้าวสู่การแก้ไขความแตกต่างทั้งหลายโดยสันติวิธี

๒๗) ประเทศไทยควรสนับสนุนหลักการต่าง ๆ ของประชาธิปไตยในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในแง่นี้ประเทศไทยจะต้องละเว้นจากพฤติกรรมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย แสดงความสามัคคีกับรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยและผู้มีบทบาทที่ไม่ใช่รัฐ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเพื่อประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน และขยายสามัคคีธรรมไปยังผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยน้ำมือของระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของความยุติธรรมทางอาญาระหว่างประเทศ ระบอบประชาธิปไตยจะต้องปฏิเสธการไม่ต้อนรับโทษสำหรับอาชญากรรมระหว่างประเทศและการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ร้ายแรง และสนับสนุนการจัดตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศที่เป็นกลาง

ที่มา: Inter-Parliamentary Union (IPU). (1997). *UNIVERSAL DECLARATION ON DEMOCRACY*.

Retrieved June 21, 2024, from <http://archive.ipu.org/cnl-e/161-dem.htm>

บทวิเคราะห์

**“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ
ในการตรวจสอบความชอบด้วย
รัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญ
แก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙)
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐”***

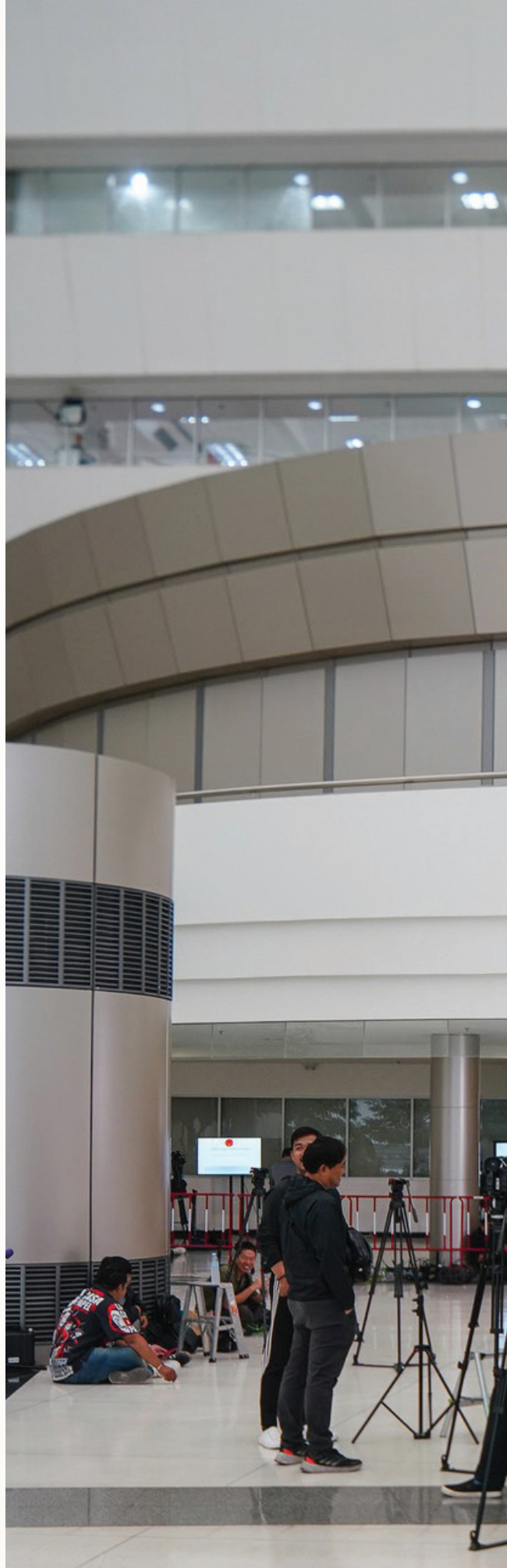
คลนาร์ป ไทชุน**

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ โดยเป็นกฎหมายที่กำหนดโครงสร้างพื้นฐานและสถาบันทางการเมืองในการจัดองค์กรของรัฐ รวมถึงการคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน (มานิตย์ จุมปา, ๒๕๖๔, น. ๑-๓) อีกทั้งยังเป็นรากฐานที่มาของกฎหมายอื่นอีกด้วย (พรุกทิพย์ สว่าง, ม.ป.ป.) อย่างไรก็ตาม เมื่อสภาพสังคมและบริบททางการเมืองของประเทศเปลี่ยนแปลงไปย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ใหม่ให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงนั้น (ศรีนยา สีมา, ๒๕๖๑)

*ทัศนะหรือความเห็นที่ปรากฏในบทความเรื่องนี้เป็นทัศนะและความเห็นส่วนตัวของผู้เขียนไม่ผูกพันหน่วยงานต้นสังกัด

**วิทยากรชำนาญการ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (วท.บ. (สาธารณสุขศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล, น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, รป.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.ม. (กฎหมายมหาชน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ศาลรัฐธรรมนูญ
THE CONSTITUTIONAL COURT

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
OFFICE OF THE CONSTITUTIONAL COURT

“

ในรัฐเสรีนิยมประชาธิปไตยส่วนใหญ่กำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญย่อมต้องถูกตรวจสอบจากองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการซึ่งมีหน้าที่ในการตัดสินข้อพิพาท บังคับใช้กฎหมาย เพื่อตัดสินคดีอย่างอิสระและเป็นกลาง เพื่อให้การตัดสินคดีของศาลเป็นไปตามกฎหมายอย่างเป็นธรรมและเสมอหน้ากัน

”

การแก้ไขรัฐธรรมนูญถือว่ามีความสำคัญในการทำให้รัฐธรรมนูญมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญให้สามารถใช้ได้ยาวนานโดยไม่ถูกยกเลิกหรือเป็นสาเหตุของการรัฐประหารล้มล้างรัฐธรรมนูญด้วย อย่างไรก็ตาม การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นการทำลายบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเดิมแล้วเปลี่ยนแปลงเนื้อหาเป็นบทบัญญัติใหม่หรืออาจเป็นการยกเลิกบทบัญญัติเดิม กล่าวคือ เมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญไม่ว่ามาตราใดหรือหมวดใด โดยพื้นฐานย่อมเป็นการทำลายบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเดิมที่มีอยู่แล้ว การแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญจึงไม่สามารถใช้อำนาจโดยทั่วไปขององค์กรของรัฐที่รัฐธรรมนูญมอบให้ได้ (Pouvoir Constitué) (วคิน ยัมแย้ม, ๒๕๖๒, น. ๒) และเนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะและแตกต่างกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายทั่วไป (แดนชัย ไชวิเศษ, ๒๕๖๐) ดังนั้น องค์กรซึ่งมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและองค์กรที่ใช้อำนาจตรวจสอบการแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าเป็นการทำลายหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญคุ้มครองหรือไม่นั้นย่อมต้องไม่เป็นองค์กรเดียวกัน มิฉะนั้นการคุ้มครองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญจะไม่สามารถบรรลุผลได้ ในรัฐเสรีนิยมประชาธิปไตยส่วนใหญ่กำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญย่อมต้องถูกตรวจสอบจากองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการซึ่งมีหน้าที่ในการตัดสินข้อพิพาท บังคับใช้กฎหมายเพื่อตัดสินคดีอย่างอิสระและเป็นกลาง เพื่อให้การตัดสินคดีของศาลเป็นไปตามกฎหมายอย่างเป็นธรรมและเสมอหน้ากัน (ธีระ สุธีวรารังกูร, ๒๕๖๕, น. ๒๒-๒๓) โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเพื่อคุ้มครองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (ธีระ สุธีวรารังกูร, ๒๕๖๕, น. ๓๖)

“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม
ตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ (๙) ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่ามีเนื้อหาขัดต่อข้อห้ามที่เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐหรือไม่ และให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบมีเนื้อหาที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ร่างดังกล่าวต้องนำไปให้ประชาชนออกเสียงประชามติให้ความเห็นชอบหรือไม่ (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒, น. ๔๕๙-๔๖๐) อย่างไรก็ตาม การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นการกระทำที่ใช้อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญซึ่งไม่ใช่อำนาจนิติบัญญัติ และอยู่สูงกว่าอำนาจนิติบัญญัติ ซึ่งอำนาจนิติบัญญัติเป็นเพียงการใช้อำนาจในการออกกฎหมายตามกรอบเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญเท่านั้น (ปฐมพงศ์ คำเขียว, ม.ป.ป.) จึงเป็นปัญหาที่ต้องศึกษาว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจในการวินิจฉัยร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้หรือไม่ อีกทั้งการที่รัฐธรรมนูญมิได้กำหนดเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นการตรวจสอบการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนเหมือนกรณีการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย จึงเป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่าขอบเขตของอำนาจในการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้สามารถกระทำได้เพียงใด

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง และศึกษาการควบคุมตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยองค์กรตุลาการของต่างประเทศและประเทศไทย เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่ และขอบเขตของอำนาจนั้นมีมากน้อยเพียงใด ตลอดจนเสนอแนะในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

แนวคิดและหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ (๙) กำหนดให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญเข้ามาตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ดังนั้นจึงต้องศึกษาแนวคิดพื้นฐานของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อค้นหาว่าอำนาจที่ใช้ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจประเภทใด มีข้อจำกัดหรือไม่ และศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจเข้ามาตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้หรือไม่ อย่างไร โดยมีแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ

แนวคิดอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญได้รับการพัฒนาขึ้นในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับแนวคิดการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยบุคคลแรกที่ได้อธิบายข้อความคิดเกี่ยวกับอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ

ไว้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ คือ Emmanuel-Joseph Sieyès ซึ่งอธิบายว่าองค์กรที่ถูกแบ่งแยกอำนาจตามทฤษฎีของ Montesquieu เป็นองค์กรที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐธรรมนูญ โดยมีอำนาจที่มีอยู่ก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญและเป็นอำนาจที่จัดให้มีรัฐธรรมนูญขึ้น เรียกว่า **อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ** (ฌูว์ปคัลร์ลาซโรจัน, ๒๕๕๘, น. ๒๖) เมื่อรัฐธรรมนูญถือกำเนิดขึ้นแล้วก็จะมีการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ซึ่งองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญก็จะใช้อำนาจที่มาจากรัฐธรรมนูญ อำนาจดังกล่าวจึงแบ่งเป็นอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ (Pouvoir Constituant) และอำนาจที่ได้รับมาจากรัฐธรรมนูญ (Pouvoir Constitue) (ปิยบุตร แสงกนกกุล, ๒๕๖๓, น. ๑๗)

จากคำอธิบายดังกล่าว George Burdeau (อ้างถึงใน ฌรงค์เดช สุรโฆษิต, ๒๕๖๔, น. ๗๔) ได้ขยายความว่า อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญมีคุณสมบัติสำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) เป็นอำนาจแห่งการริเริ่ม กล่าวคือ ก่อนหน้าอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ ไม่มีอำนาจใดทั้งในทางข้อเท็จจริงและในทางกฎหมายดำรงอยู่ อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญจึงได้กำเนิดริเริ่มขึ้น ๒) เป็นอำนาจอันอิสระ กล่าวคือ ผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญแต่เพียงผู้เดียวที่ตัดสินใจก่อตั้งระบอบการเมืองและกำหนดเนื้อหาสาระในรัฐธรรมนูญ และ ๓) เป็นอำนาจอันปราศจากเงื่อนไขและข้อจำกัดใด ๆ กล่าวคือ อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญไม่อยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งในทางรูปแบบ กระบวนการ และเนื้อหา ผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญจะกำหนดให้รัฐธรรมนูญมีเนื้อหาและวิธีการยกร่างรัฐธรรมนูญอย่างไรก็ได้

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ คือ อำนาจที่ก่อตั้งรัฐธรรมนูญในห้วงเวลาที่ปราศจากรัฐธรรมนูญและปรากฏขึ้นในสถานการณ์ที่ปลอดกฎหมาย ซึ่งเป็นอำนาจที่มีลักษณะเป็นการริ่ถอนทำลายระบบรัฐธรรมนูญเดิม และเป็นการก่อตั้งระบบรัฐธรรมนูญใหม่ ถือเป็นอำนาจแห่งการริเริ่ม ความเป็นอิสระ ปราศจากเงื่อนไขและข้อจำกัดใด ๆ ทั้งนี้ ผู้ทรงอำนาจและกระบวนการใช้อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของบ้านเมืองในช่วงเวลานั้น ๆ

๒. แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

เมื่ออำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญได้ก่อตั้งรัฐธรรมนูญและระบอบการเมืองขึ้นแล้ว บรรดาองค์กรทางการเมืองจะใช้อำนาจที่ได้รับมาจากรัฐธรรมนูญ อำนาจที่ได้รับมาดังกล่าวจึงเป็นอำนาจตามระบบกฎหมาย ถูกตีกรอบและจำกัดโดยระบบกฎหมาย รัฐธรรมนูญจึงกลายเป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งเป็นที่มาของอำนาจและกรอบการใช้อำนาจขององค์กรทางการเมืองเหล่านั้น ทั้งนี้ เมื่อรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับแล้ว อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญดั้งเดิมมิได้สลายหายไปเพียงแต่ฝังตัวอยู่ในรัฐธรรมนูญ หากมีความต้องการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญจะต้องเคารพต่ออำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ กล่าวคือ องค์กรผู้มีอำนาจไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจนทำลายแก่นแท้ของรัฐธรรมนูญได้ เมื่ออำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ใช่อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ จึงทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องอยู่ในขอบเขตที่จำกัด และองค์กรผู้มีอำนาจจะต้องเคารพในกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อมิให้การแก้ไขดังกล่าวมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (วศิน ยิ้มแย้ม, ๒๕๖๒, น. ๔๘-๔๙)

“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

อย่างไรก็ตาม อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้มีใช้อำนาจเดียวกับอำนาจนิติบัญญัติ เพราะการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นการใช้เป็นอำนาจที่กระทบต่อเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญโดยตรง มีลักษณะเป็น “**ปฏิบัติ**” ต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ แต่อำนาจนิติบัญญัติเป็นการใช้อำนาจออกกฎหมายที่อยู่ภายใต้กรอบเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญ และไม่อาจขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญได้ หากถือว่าอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจเดียวกับอำนาจนิติบัญญัติ จะเท่ากับว่ารัฐสภาซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติจะสามารถขยายอำนาจของตนเหนือองค์กรอื่นซึ่งใช้อำนาจอื่น ๆ ได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยเหตุดังกล่าวรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ จึงกำหนดองค์กรและกระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นพิเศษแตกต่างจากกระบวนการตรากฎหมายหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดา (ถณรงค์เดช สุระโชคิต, ๒๕๖๔, น. ๗๘-๗๙) นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยได้ยืนยันไว้อย่างชัดเจนว่า อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นมีใช้อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ ดังที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘-๒๒/๒๕๕๕ (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๖๕, เล่ม ๑๒๙ ตอนที่ ๑๑๘ ก, น. ๒๓) และยังคงยืนยันอีกครั้งในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔/๒๕๖๔ ว่า แม้รัฐสภามีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หากแต่เป็นอำนาจที่ได้รับมอบมาซึ่งถูกจำกัดทั้งรูปแบบ กระบวนการ และเนื้อหา หากรัฐสภาต้องการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องจัดให้ประชาชนผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญออกเสียงประชามติเสียก่อน (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๖๕, เล่ม ๑๓๘ ตอนที่ ๑๘ ก, น. ๓๗)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจที่ได้รับมอบมาจากอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญดั้งเดิมผ่านทางบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ อำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงเป็นอำนาจที่ถูกจำกัดโดยอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญดั้งเดิมหรือกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนด เป็นอำนาจตามกระบวนการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ผู้ทรงอำนาจและกระบวนการใช้อำนาจนี้จึงเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

๓. ข้อจำกัดของอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีใช้อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ แต่เป็นอำนาจที่ได้รับมอบมาจากอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ ดังนั้น อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงมีข้อจำกัด โดยสามารถแบ่งแนวความคิดได้เป็น ๒ ฝ่าย คือ ความคิดแบบปฏิฐานนิยม (Positivism) และความคิดแบบกฎหมายธรรมชาติ (Naturalist) โดยความคิดแบบปฏิฐานนิยมเห็นว่าอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีข้อจำกัดเพราะเป็นอำนาจที่ก่อตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ จึงเป็นอำนาจที่ต้องถูกจำกัดโดยรัฐธรรมนูญ โดยมุ่งเน้นไปที่รูปแบบและกระบวนการ ซึ่งยืนยันว่าอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญถูกตีกรอบไว้โดยรัฐธรรมนูญ แต่อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่มีข้อจำกัดในทางเนื้อหาใด ๆ องค์กรผู้ใช้อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในเรื่องใดก็ได้ตามที่ต้องการ แต่จะต้องกระทำโดยองค์กรผู้ใช้อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดเท่านั้น (ปิยบุตร แสงกนกกุล, ๒๕๖๓, น. ๑๒๓-๑๒๔)

สำหรับแนวคิดแบบกฎหมายธรรมชาติเห็นว่าอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีข้อจำกัดอยู่เสมอ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่ารัฐธรรมนูญมีข้อจำกัดไว้หรือไม่ เนื่องจากอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่อาจก้าวล่วงกฎเกณฑ์ที่เป็นหัวใจของรัฐธรรมนูญได้ โดยรัฐธรรมนูญต้องการสะท้อนให้เห็นระบอบการปกครองหรืออัตลักษณ์ทางรัฐธรรมนูญที่กำลังอยู่เบื้องหลัง ดังนั้น การแก้ไขรัฐธรรมนูญจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อระบอบการปกครองหรืออัตลักษณ์ทางรัฐธรรมนูญ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, ๒๕๖๓, น. ๑๒๔)

๔. การตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยองค์กรตุลาการ

เมื่ออำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีข้อจำกัด จึงต้องมีระบบบังคับการเพื่อให้ข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นเกิดขึ้นจริง ดังนั้น จึงต้องมีการควบคุมตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามข้อจำกัดที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือที่เรียกว่า “การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ” ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่จะกำหนดให้องค์กรตุลาการทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญว่าขัดหรือแย้งกับข้อจำกัดการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยมีหลักการสนับสนุนที่สำคัญ ดังนี้

๑) หลักการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการจัดโครงสร้างและภารกิจของรัฐ โดยถือเอากฎหมายและความยุติธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งหลักการดังกล่าวทำให้เกิดการควบคุมตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐให้เป็นอำนาจที่มีเหตุผลและถูกต้องชอบธรรม (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, ๒๕๖๔, น. ๒๖๙) การที่องค์กรตุลาการเข้ามาเกี่ยวข้องกับตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญย่อมทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปตามข้อจำกัดที่รัฐธรรมนูญกำหนดและทำให้การตรวจสอบถ่วงดุลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) สารัตถะอำนาจหน้าที่ขององค์กรตุลาการ เนื่องจากองค์กรตุลาการเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในการตัดสินข้อพิพาท โดยจะต้องตัดสินอย่างอิสระและเป็นกลางเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย (ธีระ สุธีวรางกูร, ๒๕๖๕, น. ๒๒-๒๓) ซึ่งองค์กรที่จะนำกฎหมายไปบังคับใช้แก่ข้อเท็จจริงย่อมมีอำนาจในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายนั้นด้วย รวมถึงอำนาจในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วยเช่นเดียวกัน (ณัฐปคัลป์ ลาขโรจน์, ๒๕๕๘, น. ๑๕๕)

๓) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ จึงทำให้กฎหมายอื่นในระบบกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ และทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปได้ยาก หากรัฐธรรมนูญกำหนดข้อจำกัดในการแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของข้อจำกัดนั้น ระบบตรวจสอบกฎหมายแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงให้องค์กรตุลาการเป็นกลไกสำคัญในการทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปตามข้อจำกัดที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, ๒๕๖๔, น. ๑๙๐-๒๐๕)

“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

แม้ว่าจะมีเหตุผลสนับสนุนให้องค์กรตุลาการตรวจสอบกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ แต่ยังมีข้อโต้แย้งหลายประการ เช่น ลำดับชั้นของอำนาจในการแก้ไขรัฐธรรมนูญกับอำนาจตรวจสอบกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแตกต่างกัน องค์กรตุลาการปราศจากความชอบธรรมทางประชาธิปไตย การเปิดโอกาสให้องค์กรตุลาการตีความขยายเขตอำนาจของตน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากต้องการให้องค์กรตุลาการเข้ามาตรวจสอบกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ให้ขัดหรือแย้งกับข้อจำกัดการแก้ไขรัฐธรรมนูญ สามารถเสริมสร้างความชอบธรรมให้องค์กรตุลาการเพื่อให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ อาทิ รัฐธรรมนูญต้องกำหนดให้องค์กรตุลาการมีอำนาจตรวจสอบกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจน และกำหนดขอบเขตอำนาจในการตรวจสอบด้วยว่าองค์กรตุลาการมีอำนาจตรวจสอบกฎหมายแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ในประเด็นใดบ้าง และต้องกำหนดบทบัญญัติอันเป็นข้อจำกัดในการแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจนด้วย เพื่อแสดงให้เห็นว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดทางด้านเนื้อหาหรือไม่ มีเรื่องใดบ้างที่ไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน ตลอดจนการทำให้องค์กรตุลาการมีความชอบธรรมทางรัฐธรรมนูญ โดยการกำหนดให้ที่มาของตุลาการมีความเชื่อมโยงกับประชาชน (ปิยบุตร แสงกนกกุล, ๒๕๖๓, น. ๑๘๑)

การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยองค์กรตุลาการของต่างประเทศและประเทศไทย

เนื่องจากประเทศต่าง ๆ มีการยอมรับว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กฎหมายอื่นที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ โดยแต่ละประเทศจะมีการสร้างระบบควบคุมกฎหมายไม่ให้ขัดรัฐธรรมนูญ ทั้งการยอมรับให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญและไม่นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นมาบังคับแก่คดีดังเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือการก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญดังเช่นกรณีของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมถึงกรณีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะมีการกำหนดเงื่อนไขหรือข้อห้ามในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและสร้างกลไกในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วย (ชมพูนุท ตั้งถาวร, ๒๕๕๖, น. ๒๑-๒๓) ซึ่งบางประเทศมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยชัดเจนว่าองค์กรตุลาการมีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังเช่นกรณีของสาธารณรัฐตุรกีและกรณีของประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีกรณีรัฐธรรมนูญไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยชัดเจนว่าองค์กรตุลาการมีอำนาจควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แต่องค์กรตุลาการเข้ามาควบคุมตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังเช่นกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

อาคารศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกี ตั้งอยู่ในกรุงอังการา
ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นองค์กรทางกฎหมายสูงสุดที่ทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐธรรมนูญในประเทศตุรกี

๑. กรณีของสาธารณรัฐตุรกีหรือสาธารณรัฐตุรกี (Republic of Türkiye)^๑

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกีเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่หลักในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาของกฎหมายที่ออกโดยสภาแห่งชาติ (Grand National Assembly) และคำสั่งทางบริหารที่ออกมาจากประธานาธิบดี (Presidential Exclusive Orders) (มานิตย์ จุมปา, ๒๕๖๕, น. ๓) โดยรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกีได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกี ค.ศ. ๑๙๘๒ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยมุ่งเน้นที่การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรูปแบบในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (ชมพูนุท ตั้งถาวร, ๒๕๕๖, น. ๒๕๒-๒๖๔) ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้เฉพาะความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรูปแบบและกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดหรือไม่ โดยกำหนดขอบเขตไว้ ๓ กรณี ได้แก่ ๑) การเสนอร่างกฎหมายการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องใช้เวลา ๑ ใน ๓ ของสมาชิกรัฐสภาขึ้นไป ๒) การให้ความเห็นชอบร่างกฎหมายการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องใช้เวลา ๓ ใน ๕ ของสมาชิกรัฐสภาขึ้นไป และ ๓) การพิจารณาร่างกฎหมายการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องไม่ใช่กระบวนการฉุกเฉินเร่งด่วน (ปิยบุตร แสงกนกกุล, ๒๕๖๓, น. ๑๘๗)

^๑สำนักงานราชบัณฑิตยสภากำหนดการเขียนชื่อทับศัพท์ภาษาไทยของ Republic of Türkiye (Türkiye) โดยสามารถเลือกใช้ชื่อใดชื่อหนึ่งได้ตามที่เห็นสมควร คือ สาธารณรัฐตุรกี (ตุรกี) หรือสาธารณรัฐตุรกี (ตุรกี) โปรดดูเพิ่มเติมที่ <https://www.thaipbs.or.th/news/content/318274>

“

แม้ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาจะยืนยันว่าตนมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งในทางกระบวนการและทางเนื้อหาตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด แต่ไม่ได้หมายความว่าศาลจะสามารถตรวจสอบได้ทุกกรณี หากศาลเห็นว่าเป็นประเด็นปัญหาทางการเมือง (Political Questions) ศาลก็จะไม่พิจารณา

”

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญดังกล่าวจะกำหนดชัดเจนว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบกฎหมายการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในทางรูปแบบและกระบวนการ ๓ กรณีเท่านั้น แต่เมื่อเกิดกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิทักษ์รักษาอุดมการณ์ของรัฐ และเห็นว่าผู้ทรงอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะดำเนินการที่กระทบต่ออุดมการณ์ของรัฐ ศาลรัฐธรรมนูญก็พร้อมที่จะตีความขยายขอบเขตอำนาจเพื่อเข้าไปตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในทางเนื้อหาได้เช่นกัน (ปิยะบุตร แสงกนกกุล, ๒๕๖๓, น. ๑๘๙)

๒. กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา (United States of America)

สำหรับกรณีการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าองค์กรใดจะเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยในกรณีที่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นมีกระบวนการที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ หรือมีเนื้อหาที่เป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้วางหลักว่าตนมีอำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญทั้งกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและข้อจำกัดทางเนื้อหาของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งการวินิจฉัยดังกล่าวเกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๙๘ ในคดี *Hollingsworth v. Virginia* ก่อนที่ศาลฎีกาจะวินิจฉัยวางหลักว่าศาลมีอำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายในคดี *Marbury v. Madison* ค.ศ. ๑๘๐๓ ทั้งนี้ ในคดี *Hollingsworth v. Virginia* ค.ศ. ๑๗๙๘ เป็นคดีที่ผู้ร้องต่อศาลว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่ ๑๑ ทำขึ้นโดยไม่ชอบด้วยกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งต่อมาศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยว่าการขอความเห็นชอบจากประธานาธิบดีใช้เฉพาะกรณีการตรารัฐบัญญัติธรรมดาเท่านั้น ไม่นำมาใช้กับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ทั้งขั้นตอนการเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือขั้นตอนการประกาศใช้ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่ ๑๑ จึงชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (ชมพูนุท ตั้งถาวร, ๒๕๕๖, น. ๒๗๑-๒๗๖)

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาจะยืนยันว่าตนมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งในทางกระบวนการและทางเนื้อหาตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด แต่ไม่ได้หมายความว่าศาลจะสามารถตรวจสอบได้ทุกกรณี หากศาลเห็นว่าเป็นประเด็นปัญหาทางการเมือง (Political Questions) ศาลก็จะไม่พิจารณา (ปิยบุตร แสงกนกกุล, ๒๕๖๓, น. ๑๙๖-๑๙๗)

๓. กรณีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Federal Republic of Germany)

รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ (Federal Constitution Court) เป็นองค์กรที่ทำหน้าควบคุมบทบัญญัติแห่งกฎหมายไม่ให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายของมลรัฐ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายของสหพันธรัฐ โดยมิทั้งการควบคุมกฎหมายไม่ให้ขัดรัฐธรรมนูญในกรณีที่ยังไม่มีการนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาบังคับใช้แก่คดี และกรณีที่มีการนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายไปใช้บังคับแก่ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในศาล อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติว่าองค์กรใดจะมีอำนาจวินิจฉัยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหากมีการฝ่าฝืนข้อห้ามในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยไว้ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพื้นฐานด้วย (ชมพูนุท ตั้งถาวร, ๒๕๕๖, น. ๒๙๔-๓๐๔) ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยกฎหมายเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจตรวจสอบได้ว่ากฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปตามกระบวนการตราและข้อจำกัดทางเนื้อหาตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้หรือไม่ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, ๒๕๖๓, น. ๒๐๗) นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้วางแนวทางและขอบเขตของการตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่สำคัญ คือ ๑) ศาลรัฐธรรมนูญยืนยันว่าอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นของสภาผู้แทนราษฎร บทบัญญัติในวรรคในมาตรา ๗๙ (๓)^๖ เป็นเพียงข้อจำกัดในการแก้ไขรัฐธรรมนูญไม่ใช่การขัดขวางการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒) มีการนำหลักความได้สัดส่วนมาประกอบการพิจารณาเพื่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าผลร้าย ๓) ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบกฎหมายแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยจำกัดอำนาจตนเองไม่รุกร้าเขตแดนอำนาจแก้ไขรัฐธรรมนูญของรัฐสภาเว้นแต่กรณีที่เนื้อหาเป็นการยกเลิกหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, ๒๕๖๓, น. ๒๐๙)

๔. กรณีของประเทศไทย

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ การนำคดีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเข้าสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญได้ ๓ ช่องทาง คือ ๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน เข้าชื่อเสนอตามมาตรา ๒๕๖ (๙)

^๖รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา ๗๙ (๓) บัญญัติว่า “การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายหลักนี้ที่ก่อให้เกิดการแบ่งสหพันธรัฐออกเป็นมลรัฐ การมีส่วนของมลรัฐในการออกกฎหมายหรือหลักการสำคัญตามความในมาตรา ๑ และ ๒๐ นั้น จะกระทำมิได้”

“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

๒) ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาไม่มีมติให้เสนอปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๒๑๐ (๒) และ ๓) ประชาชนเสนอคำร้องตามมาตรา ๔๙ ว่าด้วยสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

สำหรับการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ได้กำหนดกระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน มีสิทธิเข้าชื่อกันเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภาเสนอคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐขัดต่อมาตรา ๒๕๕ หรือไม่ ๒) เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไป หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ หรือหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือไม่ ๓) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือไม่ และ ๔) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้หรือไม่ ทั้งนี้ ในกรณีตามข้อ ๒) - ๔) ต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติก่อนนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา ๒๕๖ (๘) เมื่อประธานสภาได้รับเรื่องดังกล่าวแล้วให้ส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ทั้งนี้ ในระหว่างการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีจะนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยไม่ได้ (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, ๒๕๖๒, น. ๔๕๙-๔๖๐)

วิเคราะห์เกี่ยวกับอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๑. อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

การที่จะพิจารณาว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาถึงฐานที่มาของแนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญว่าเป็นการใช้อำนาจใด และอำนาจนั้นมีข้อจำกัดหรือไม่ หากมีข้อจำกัดแล้วจะมีองค์กรใดที่เข้ามาควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น และศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจเข้ามาควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร

จากการศึกษาแนวคิดและหลักการพื้นฐานที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จะเห็นว่าอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจที่รับมอบมาจากอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญดั้งเดิม ซึ่งกำหนดกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อให้รัฐธรรมนูญสามารถปรับเปลี่ยนไปตามพลวัตของสังคมได้ เมื่ออำนาจแก้ไขรัฐธรรมนูญไม่ใช่อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจึงต้องถูกจำกัดมิให้มีการแก้ไขจนทำลายแก่นที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครอง กล่าวคือ การใช้อำนาจแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจที่สามารถใช้ได้อย่างมีข้อจำกัดและต้องไม่ทำลายเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เมื่อการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมิใช่อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญที่ผู้ทรงอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญจะจัดให้มีรัฐธรรมนูญรูปแบบใดก็ได้ปราศจากขอบเขตจำกัด นอกจากนี้ อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็มีใช้อำนาจเดียวกับอำนาจนิติบัญญัติ ดังเช่นที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘-๒๒/๒๕๕๕ เพราะการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นการใช้อำนาจที่มีผลกระทบต่อเนื้อหาของรัฐธรรมนูญโดยตรง แต่อำนาจนิติบัญญัติเป็นการใช้อำนาจออกกฎหมายที่อยู่ภายใต้กรอบเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ และไม่อาจขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้ ดังนั้น การใช้อำนาจแก้ไขรัฐธรรมนูญที่มีข้อจำกัดจึงย่อมต้องมีองค์กรที่มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้การจำกัดอำนาจการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบังเกิดผลขึ้นจริง

เมื่อพิจารณาจากหลักการที่ว่าอำนาจการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมิใช่อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายความว่า การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญย่อมมีข้อจำกัดตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด แม้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกบทบัญญัติเดิมซึ่งมีผลกระทบต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญโดยตรง อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ ได้กำหนดข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้หลายประการแตกต่างจากการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในอดีต มีการกำหนดกระบวนการและวิธีการแก้ไขยุ่งยากและซับซ้อน ทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ (วศิน ยัมแย้ม, ๒๕๖๒, น. ๘๒) อีกทั้งอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมก็มีเงื่อนไขกำหนดไว้เช่นกัน คือ การตรวจสอบว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญขัดกับบทนิรันดร์อันเป็นแก่นของรัฐธรรมนูญหรือไม่ และร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นมีลักษณะที่จะจัดให้มีการลงประชามติหรือไม่ ซึ่งโดยหลักแล้วการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (ธีระ สุธีวรารากร, ๒๕๖๕, น. ๓๖) ประกอบกับศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเฉพาะ กล่าวคือ เป็นศาลที่มีอำนาจตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะเท่านั้น (ธีระ สุธีวรารากร, ๒๕๖๕, น. ๑๖๓-๑๖๔)

นอกจากนี้ หลักการพื้นฐานทางกฎหมายมหาชนที่สนับสนุนให้องค์กรตุลาการมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม อาทิ หลักการแบ่งแยกอำนาจแบบไม่เคร่งครัดเพื่อให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจขององค์กรผู้ใช้ต่าง ๆ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุด

“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

ของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้กฎหมายอื่นใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ โดยให้มืองค์กรตุลาการมาทำหน้าที่ พิทักษ์รักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ รวมถึงสารัตถะอำนาจหน้าที่ขององค์กรตุลาการที่มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย เมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้ และกำหนดองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้แล้ว เพื่อให้้องค์กรตุลาการเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นได้จริง จึงทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ทั้งนี้ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

๒. ขอบเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

เนื่องจากอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจซึ่งมีข้อจำกัดตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อไม่ให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำลายแก่นของรัฐธรรมนูญหรือสร้างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ ซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ประกอบกับการยอมรับให้้องค์กรตุลาการเข้ามาทำหน้าที่ในการตรวจสอบกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ให้ขัดหรือแย้งกับข้อจำกัดในการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ทำให้รัฐธรรมนูญต้องกำหนดให้้องค์กรตุลาการมีอำนาจตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจน และกำหนดขอบเขตของอำนาจในการตรวจสอบด้วยว่าสามารถตรวจสอบในประเด็นใดได้บ้าง ไม่ว่าจะเป็น การตรวจสอบเฉพาะกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การตรวจสอบเฉพาะเนื้อหาของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือการตรวจสอบทั้งในกระบวนการและเนื้อหาของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะต้องกำหนดเงื่อนไขข้อจำกัดของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ (๙) พบว่าได้มีการกำหนดประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาตรวจสอบ คือ ๑) ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐซึ่งขัดต่อมาตรา ๒๕๕ หรือไม่ และ ๒) ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไป หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ หรือ หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์กรอิสระ หรือ เรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ ซึ่งจะต้องดำเนินการลงประชามติ ก่อนหรือไม่ ซึ่งเป็นการกำหนดข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้โดยชัดแจ้ง โดยเฉพาะประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่า เป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้หรือไม่ แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญกำหนดเงื่อนไขเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญ

มีอำนาจตรวจสอบเฉพาะเนื้อหาสาระของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเท่านั้น ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้โดยตรง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า ศาลรัฐธรรมนูญอาจตีความการใช้อำนาจในการควบคุมตรวจสอบร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ต้องจัดให้มีการลงประชามติเพื่อตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในด้านรูปแบบและกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ ดังเช่นกรณีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกีที่ขยายขอบเขตอำนาจตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในด้านเนื้อหาสาระที่กระทบต่ออุดมการณ์ของรัฐ นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญอาจตีความว่าตนมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายทั้งในเชิงรูปแบบและเนื้อหาแล้ว จึงย่อมสามารถควบคุมตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งในทางรูปแบบ กระบวนการและเนื้อหาสาระของกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ดังเช่นกรณีของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญถือเป็นศาลที่มีขอบเขตอำนาจจำกัดเฉพาะที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น ดังนั้น หากรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ศาลรัฐธรรมนูญย่อมไม่มีอำนาจดังกล่าว ทั้งนี้ เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเฉพาะ ไม่ใช่ศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม เมื่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเฉพาะเจาะจง การที่ศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจหน้าที่พิจารณาในเรื่องใดต้องระบุไว้เป็นการชัดแจ้งว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในเรื่องใด ดังนั้น ในการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขรัฐธรรมนูญย่อมอยู่ในขอบเขตเท่าที่บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้อำนาจเท่านั้น จากหลักการดังกล่าวจึงพิจารณาได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ (๙) บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบเฉพาะในทางเนื้อหาว่าร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีเนื้อหาเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือมีเนื้อหาเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐหรือไม่ และร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีเนื้อหาที่จะต้องนำไปให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติหรือไม่เท่านั้น เมื่อรัฐธรรมนูญมิได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบกระบวนการและวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่อาจขยายขอบเขตอำนาจของตนไปมากกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ได้

แม้ว่าสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระมีอำนาจเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของตนได้ตามมาตรา ๒๑๐ (๒) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งอาจเป็นช่องว่างให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความขยายขอบเขตอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญผ่านอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา และคณะรัฐมนตรีในการยื่นเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดหลักการไว้แบบกว้าง ๆ เท่านั้น ไม่ได้เฉพาะเจาะจงในเรื่องอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการควบคุม

“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ประกอบกับการที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาล ที่มีเขตอำนาจเฉพาะ จึงควรตีความเรื่องขอบเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญจำกัดเพียงเท่าที่รัฐธรรมนูญ กำหนดไว้ คือ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙) เท่านั้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีขอบเขตอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในทางเนื้อหาตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เท่านั้น ทั้งนี้ ตามความเห็นที่ได้วิเคราะห์แล้วข้างต้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นการใช้อำนาจที่รับมาจากอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญดั้งเดิม จึงทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีข้อจำกัดตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพิทักษ์รักษา ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ จึงมีการกำหนดให้องค์กรตุลาการทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ดังเห็นได้จากกรณีตัวอย่างของต่างประเทศ ซึ่งมีทั้งการบัญญัติ ไว้ในรัฐธรรมนูญโดยชัดแจ้งว่าองค์กรตุลาการมีอำนาจในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังเช่นกรณีของสาธารณรัฐตุรเคียที่กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบ กฎหมายการแก้ไขรัฐธรรมนูญในทางรูปแบบและกระบวนการตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด แต่เมื่อเกิดกรณี ที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิทักษ์รักษาอุดมการณ์ของรัฐ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรเคียก็สามารถตีความ ขยายขอบเขตอำนาจเข้าไปตรวจสอบเนื้อหาสาระของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้

นอกจากนี้ ยังมีกรณีรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าองค์กรตุลาการมีอำนาจ ในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แต่องค์กรตุลาการก็สามารถ เข้ามาควบคุมตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ดังเช่นกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีลักษณะเป็น ระบบกระจายอำนาจควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หากเกิดประเด็นแห่งคดีขึ้นในศาลว่า กฎหมายใดขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติที่เป็นข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ศาลจะมีอำนาจ ตรวจสอบทั้งในกระบวนการและเนื้อหาของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และในกรณีของระบบรวมอำนาจ การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้ที่ศาลรัฐธรรมนูญ แม้ว่า รัฐธรรมนูญจะไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจดังกล่าว แต่ศาลรัฐธรรมนูญก็ยืนยันว่า ตนมีอำนาจตรวจสอบกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังเช่นกรณีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบกฎหมายแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งด้านกระบวนการและเนื้อหาตามเงื่อนไข ที่รัฐธรรมนูญกำหนด

จะเห็นได้ว่าในทางทฤษฎีแล้วอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นอำนาจที่มีขอบเขตจำกัด แม้ว่า รัฐธรรมนูญจะมีได้กำหนดให้องค์กรตุลาการมีอำนาจโดยตรงในการวินิจฉัยเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แต่องค์กรตุลาการย่อมมีอำนาจในการเข้าตรวจสอบการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

เพื่อคุ้มครองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญได้ ทั้งการตรวจสอบกระบวนการตามแบบพิธีหรือการตรวจสอบทางเนื้อหาสาระของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญ

กรณีของประเทศไทยได้มีการบัญญัติเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญไว้อย่างชัดเจนในมาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนุญมีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของร่างรัฐธรรมนุญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนุญดังกล่าว โดยศาลรัฐธรรมนุญมีอำนาจวินิจฉัยตรวจสอบร่างรัฐธรรมนุญแก้ไขเพิ่มเติมว่ามีเนื้อหาเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือมีเนื้อหาเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐหรือไม่ และร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญมีเนื้อหาที่จะต้องนำไปให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติหรือไม่ แม้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญจะมีผลกระทบโดยตรงต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนุญอันเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติเดิมของรัฐธรรมนุญ แต่อำนาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญเป็นอำนาจที่มีขอบเขตจำกัด จึงต้องมีองค์การตุลาการเข้ามาควบคุมตรวจสอบเพื่อการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญไม่ให้ละเมิดข้อจำกัดนั้น โดยศาลรัฐธรรมนุญซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของกฎหมายอยู่แล้ว เมื่อรัฐธรรมนุญได้กำหนดข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญไว้โดยชัดแจ้ง และกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนุญมีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญดังกล่าว จึงทำให้ศาลรัฐธรรมนุญมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของร่างรัฐธรรมนุญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ทั้งนี้ เพื่อพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ และเป็นไปตามข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนุญตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนุญ

สำหรับขอบเขตของอำนาจดังกล่าวนี้ พิจารณาได้ว่าศาลรัฐธรรมนุญเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเฉพาะ การใช้อำนาจพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนุญในการพิจารณาวินิจฉัยต่าง ๆ ย่อมมีเท่าที่รัฐธรรมนุญกำหนดเท่านั้น จึงทำให้ศาลรัฐธรรมนุญไม่สามารถขยายอำนาจตนเองด้วยการตีความบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนุญได้ เมื่อรัฐธรรมนุญปัจจุบันกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนุญมีอำนาจตรวจสอบร่างรัฐธรรมนุญแก้ไขเพิ่มเติมในทางเนื้อหาเท่านั้น ศาลรัฐธรรมนุญย่อมไม่สามารถอาศัยบทบัญญัติของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ (๙) ตรวจสอบร่างรัฐธรรมนุญแก้ไขเพิ่มเติมในทางกระบวนการได้ แม้ว่าศาลรัฐธรรมนุญอาจรับคำร้องพิจารณาในกรณีของกระบวนการในการแก้ไขรัฐธรรมนุญตามมาตรา ๒๑๐ (๒) ของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ก็ตาม แต่บทบัญญัติดังกล่าวมีลักษณะในเชิงกว้างและไม่ชัดเจน อาจทำให้เกิดการตีความขยายขอบเขตอำนาจของตนได้ ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนุญจึงมีขอบเขตอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของร่างรัฐธรรมนุญแก้ไขเพิ่มเติมในทางเนื้อหาตามที่รัฐธรรมนุญกำหนดไว้ในมาตรา ๒๕๖ (๙) เท่านั้น

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะในประเด็นเกี่ยวกับอำนาจของศาลรัฐธรรมนุญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของร่างรัฐธรรมนุญแก้ไขเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ดังนี้

“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

๑. เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตีความเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม จึงควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ (๙) โดยเพิ่มอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ให้ชัดเจนในการตรวจสอบการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งในเชิงรูปแบบและเนื้อหา โดยบัญญัติให้ชัดเจนว่า ให้ศาล รัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมทั้งในด้านเนื้อหา ที่ไม่ให้ขัดต่อมาตรา ๒๕๕ และในด้านกระบวนการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างบทบาทหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิทักษ์รักษาความเป็นกฎหมายสูงสุด ของรัฐธรรมนูญและป้องกันไม่ให้ศาลรัฐธรรมนูญใช้อำนาจในการตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ อย่างไม่ชอบเขตจำกัด

๒. เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจ พิจารณาว่าร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นมีเนื้อหาขัดต่อข้อห้ามที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๕ หรือไม่ และ ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบมีเนื้อหาที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ร่างกฎหมายดังกล่าว ต้องนำไปให้ประชาชนออกเสียงประชามติให้ความเห็นชอบหรือไม่เท่านั้น ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่ควร ขยายขอบเขตอำนาจเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการควบคุมตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้มาก เกินกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนด แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จะกำหนดให้ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา และคณะรัฐมนตรีได้ตามมาตรา ๒๑๐ (๒) แต่บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดไว้แบบกว้าง ๆ มีเนื้อหาไม่ชัดเจน ในประเด็นของการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ดังนั้น จึงควรตีความ จำกัดขอบเขตอำนาจในการควบคุมตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามช่องทางเฉพาะที่รัฐธรรมนูญ กำหนดไว้ในมาตรา ๒๕๖ (๙) เท่านั้น

๓. ศาลรัฐธรรมนูญควรนำหลักความได้สัดส่วนมาปรับใช้ในการวินิจฉัยร่างรัฐธรรมนูญแก้ไข เพิ่มเติมดังเช่นกรณีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเพื่อให้เกิดความเหมาะสม บรรลุวัตถุประสงค์ของความจำเป็น ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าผลร้าย หากในอนาคตศาลรัฐธรรมนูญ จะตีความว่าตนมีอำนาจในการตรวจสอบกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วย ควรใช้อำนาจตรวจสอบ เฉพาะกระบวนการอันเป็นสาระสำคัญเท่านั้น เพื่อให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปตามข้อจำกัด ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ มิใช่เป็นไปเพื่อการขัดขวางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รวมทั้งควรใช้อำนาจ ในการควบคุมตรวจสอบด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง โดยอาจนำแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ ในกรณีที่ศาลไม่รับประเด็นปัญหาทางการเมือง (Political Questions) มาพิจารณา ทั้งนี้ เพื่อมิให้ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือของกลุ่มอำนาจทางการเมือง และอ้างไว้ซึ่งสถานะขององค์กรที่ทำหน้าที่ ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุด ของรัฐธรรมนูญต่อไป

บรรณานุกรม

- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (๒๕๖๔). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ ๗). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (๒๕๖๒). *ความมุ่งหมายและคำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- “คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘-๒๒/๒๕๕๕ เรื่อง คำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘”. (๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๕). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๒๙ ตอนที่ ๑๑๘ ก, น. ๑-๙๔.
- “คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔/๒๕๖๔ เรื่อง ประธานรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๐ วรรคหนึ่ง (๒) กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของรัฐสภาในการเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของสมาชิกรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๑)”. (๑๕ มีนาคม ๒๕๖๕). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม ๑๓๘ ตอนที่ ๑๘ ก, น. ๒๘-๓๘.
- ชมพูนุท ตั้งถาวร. (๒๕๕๖). *กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ณรงค์เดช สุระเมษิต. (๒๕๖๔). “ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ”. ใน *รัฐ รัฐธรรมนูญ และสิทธิเสรีภาพ : ทฤษฎีและปัญหาท้าทายในยุค ๒๐๒๑*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ณัฐปคัลภ์ ลาขโรจน์. (๒๕๕๘). *ข้อจำกัดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แดนชัย ไชวิเศษ. (๒๕๖๐). *การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๗ จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20180103142031.pdf
- ธีระ สุธีวรารังกูร. (๒๕๖๕). *ระบบศาลและการพิจารณาคดีของศาลในทางกฎหมายมหาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปฐมพงษ์ คำเชียว. (ม.ป.ป.). *การตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๗ จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/download/244355/165701
- ปิยนุตร แสงกนกกุล. (๒๕๖๓). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ: การก่อตั้งรัฐธรรมนูญและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ*. ปทุมธานี: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พศุทธิพงษ์ สว่าง. (ม.ป.ป.). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๗ จาก <https://www.members.tripod.com/thaibar53/const.htm>

“อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา ๒๕๖ (๙) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

- มานิตย์ จุมปา. (๒๕๖๔). *หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ*. (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- _____. (๒๕๖๕). *ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐตุรกี*. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการศึกษา เปรียบเทียบกระบวนการวินิจฉัยข้อพิพาท. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (๒๕๖๔). *คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ: อานกภูมิ.
- วศิน ยิ้มแย้ม. (๒๕๖๒). *ปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (๒๕๖๒). ปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเทศไทย. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ*, ๑๐ (กรกฎาคม-ธันวาคม): ๗๘-๑๐๗.
- ศรันยา สีมา. (๒๕๖๑). *การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๗ จาก <https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/works/academic%20office/radio%20scripts/pdf/2561-10/NALT-radio-script-rr2561-oct1.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. *รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี*. แปลจาก The Basic Law of the Federal Republic of Germany. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๗ จาก https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/give-take/content_cons57/NALT-con2557-basiclawofgermany.pdf

ปัญหาการใกล้เกลี่ยคดีแพ่ง ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติ การใกล้เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒

เทพวิสิทธิ์ โพรเทกทิวส์*
ชนินฐา เสิศบรรเจ็ดวงศ์**
จารุ ลำเจียก***

บทนำ

จากสถานการณ์เชิงประจักษ์
ในปัจจุบัน ผู้ใกล้เกลี่ยได้นำเอาคดีแพ่ง
ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่มีต้นเหตุมาจาก
คดีอาญาที่ไม่สามารถใกล้เกลี่ยได้ตาม
พระราชบัญญัติการใกล้เกลี่ยข้อพิพาท
พ.ศ. ๒๕๖๒ เช่น ความผิดฐานทำร้าย
ร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตราย
แก่กายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา ๒๙๗ และความผิดฐานลักทรัพย์
ในเวลากลางคืน ตามประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา ๓๕๕ (๑) มาใกล้เกลี่ยเฉพาะ
แต่ค่าเสียหายส่วนแพ่งหรือค่าสินไหม
ทดแทน เพื่อหวังให้เพียงให้ข้อพิพาทนั้น
ระงับไปหรือเพิ่มสถิติการใกล้เกลี่ยคดีแพ่ง
ให้มากขึ้นโดยไม่พิจารณาถึงกรอบอำนาจ
ของกฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้เสียก่อน

*พ.ต.อ., ประธานศูนย์ใกล้เกลี่ยภาคประชาชน สถานีตำรวจนครบาลบางรัก และศาสตราจารย์อาคันตฤกะ
มหาวิทยาลัยเคบังชาน มาเลเซีย

**ดร., รองประธานศูนย์ใกล้เกลี่ยภาคประชาชน สถานีตำรวจนครบาลบางรัก และศาสตราจารย์
อาคันตฤกะ มหาวิทยาลัยเคบังชาน มาเลเซีย

***คณบดีศูนย์ใกล้เกลี่ยภาคประชาชน สถานีตำรวจอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ผิดกฎหมายเป็นการกระทำที่ขัดต่อเจตนารมณ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ เนื่องจากเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและบันทึกข้อตกลงที่ทำกันไว้ระหว่างคู่กรณีต้องตกเป็นโมฆะ เป็นอันเสียเปล่ามาตั้งแต่ต้น เมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ฝ่ายผู้เสียหายไม่สามารถนำบันทึกข้อตกลงไปร้องขอต่อศาลให้ออกคำสั่งบังคับได้

ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น มีการกล่าวถึงเรื่องการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้น้อยมาก กล่าวคือหากคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับต่อเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว ซึ่งยังมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน อีกทั้งยังไม่มีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติ

ดังนั้น บทความทางวิชาการ เรื่อง “ปัญหาการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒” นี้ จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญาให้กับผู้ไกล่เกลี่ยและประชาชนเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายและให้เป็นแนวทางปฏิบัติและมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีประสิทธิภาพมากขึ้นและสามารถจัดข้อพิพาทให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

ความหมายของคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ธานีศ เกศวพิทักษ์ (๒๕๖๒) กล่าวว่าคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหมายถึงคดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญา หรือความรับผิดชอบในทางแพ่งที่เกิดจากผลการกระทำความผิดอาญาโดยตรง กล่าวคือหากมูลเหตุแห่งการกระทำผิดอาญาใดทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบทางแพ่งด้วยจะถือได้ว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดอาญานั้นเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งในคดีอาญาทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่มักจะมีความผิดทางแพ่งที่ต้องรับผิดชอบที่มีผลมาจากคดีอาญาโดยตรงตามมาด้วยเสมอ

ผู้เสียหายอาจยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งต่างหากจากคดีอาญาหรือพนักงานอัยการเป็นผู้ร้องแทนผู้เสียหายต่อศาลที่รับฟ้องคดีอาญาเพื่อสั่งคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินสอดคล้องกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๓๘๓/๒๕๕๓^๑ ที่เน้นว่าความเสียหายทางแพ่งนั้นต้องมี

^๑คดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญาหมายความถึงคดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาญา หรือความรับผิดชอบในทางแพ่งเกิดขึ้นจากผลของการกระทำผิดทางอาญาโดยตรง ซึ่งคดีอาญาที่จำเลยอ้าง แม้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดฐานยกยอกไม้เสาเข็มและไม่พินอันเป็นทรัพย์สินเดียวกับทรัพย์สินคดีแพ่งคดีนี้และมีคำขอให้จำเลยใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายแทนผู้เสียหายหรือโจทก์คดีนี้ก็ตาม แต่คดีแพ่งคดีนี้โจทก์ฟ้องเรียกค่าปรับหรือค่าเสียหายจากจำเลยที่ผิดสัญญา อันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลจากการกระทำผิดทางอาญาฐานยกยอกแต่อย่างใด คดีนี้จึงมีไซคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาและไม่จำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาอันมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของโจทก์จำเลยผู้เป็นคู่สัญญาตามกฎหมายแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕

ผลมาจากคดีอาญาที่เป็นต้นเหตุโดยตรง หากเป็นการฟ้องเรียกชดเชยจากสาเหตุอื่นที่มีมูลเหตุจากกระทำทางอาญาโดยตรง ถือว่ามีใช้คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาและไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีอาญาแต่อย่างใด

การให้สิทธิผู้เสียหายเรียกค่าสินไหมทดแทน

ตั้งแต่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นต้นมา การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ปฏิบัติตาม “มาตรา ๔๓ คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” แต่มีข้อจำกัดคือไม่สามารถกระทำได้ทุกคดีและค่าเสียหายอื่น ๆ ผู้เสียหายต้องไปฟ้องร้องเอง ทำให้ต้องเสียค่าทนายและค่าธรรมเนียมศาล

ต่อมาเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๔) พ.ศ. ๒๕๔๘ ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตาม “มาตรา ๔๔/๑ ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้”

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้ คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีค่าขอประการอื่นที่มีใช้ค่าขอบังคับให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการทำความผิดของจำเลยในคดีอาญาไม่ได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา ๔๓ แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้” เพื่อเป็นการป้องกันการซ้ำซ้อนกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในประเด็นเดียวกัน

อาจกล่าวได้ว่าการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ส่งผลให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ซึ่งมาตรา ๔๔/๑ ให้สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในทุกประเภทของคดีอาญาที่มีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยคำร้องต้องยื่นก่อนสืบพยาน และถ้าไม่มีการสืบพยาน

ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี คำร้องต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง ศาลสามารถสั่งให้แก้ไขคำร้องที่ขาดสาระสำคัญ และไม่ให้ยื่นคำร้องซ้ำในกรณีที่มีการดำเนินการตามมาตรา ๔๓ แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องเพื่อเรียกทรัพย์สินไม่ได้เพื่อป้องกันการทำซ้ำกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการในเรื่องเดียวกัน

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ : การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

โครงสร้างของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นกฎหมายเฉพาะนอกเหนือจากวิธีพิจารณาความแพ่งและอาญา เป็นกฎหมายที่ใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution) ในแง่คดีแพ่งเพื่อลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลแพ่ง มีผลคล้ายอนุญาโตตุลาการ ส่วนในคดีอาญาเป็นแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่มุ่งเยียวยาจิตใจเหยื่อที่ไม่ใช่ตัวเงินเป็นหลัก โดยนำข้อตกลงไปบังคับตามกฎหมาย ทำให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับด้วยความสมัครใจของคู่กรณี มีผลบังคับใช้วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ มีบทบัญญัติ ๗๒ มาตรา แบ่งเนื้อหาเป็น ๖ หมวด ดังนี้ โดยหมวด ๑ ว่าด้วยเรื่องผู้ไกล่เกลี่ย หมวด ๒ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง หมวด ๓ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หมวด ๔ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน หมวด ๕ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และหมวด ๖ ว่าด้วยเรื่องบทกำหนดโทษ

รวมถึงบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัตินี้ ๖ ฐานความผิด คือ ๑) ความผิดฐานเข้าร่วมในการข่มขู่ต่อผู้และมีผู้ถึงแก่ความตายจากการข่มขู่ต่อผู้ นั้น ตามมาตรา ๒๙๔ วรรคหนึ่ง ๒) ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา ๒๙๕ ๓) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา ๒๙๖ ๔) ความผิดฐานเข้าร่วมในการข่มขู่ต่อผู้และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัสจากการข่มขู่ต่อผู้ นั้น ตามมาตรา ๒๙๙ วรรคหนึ่ง ๕) ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตามมาตรา ๓๐๐ และ ๖) ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา ๓๓๔ ซึ่งเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนที่พระราชบัญญัตินี้บัญญัติให้กระทำได้

ในส่วนของ การขับเคลื่อน พระราชบัญญัตินี้ได้แบ่งหน่วยงานที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน ๓ หน่วยงาน คือ ๑) หน่วยงานภาครัฐที่จัดให้มีการไกล่เกลี่ย ๒) หน่วยงานที่มีการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน (สถานีตำรวจ) ครบทุกสถานีทั่วประเทศ ๓) ศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน (ศกช.) ต่อมา มีการยกระดับการบริการประชาชนโดยมีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนบนสถานีตำรวจ ซึ่งจัดตั้งไปแล้ว ๘๘๖ สถานี รวมสถานีตำรวจที่มีศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำสถานีตำรวจและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน จำนวน ๑,๔๕๔ สถานี คิดเป็น ๙๗% ทั่วประเทศ บริการประชาชนอย่างสะดวกและรวดเร็ว เป็นการบริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จ^๒

^๒ดูเพิ่มเติม ผลการศึกษาของคณะกรรมการอัยการกฎหมาย การยุติธรรม และการตำรวจ วุฒิสภา เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๗ ณ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

พิธีเปิดศูนย์ใกล้เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนประจำสถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น
เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ร่วมกับวัดใหม่ (ยายแป้น) เปิดศูนย์ใกล้เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย เป็นศูนย์กลางช่วยเหลือประชาชนใกล้เกลี่ยข้อพิพาท
เป็นแหล่งการเรียนรู้ พัฒนาสังคมสู่ความสามัคคีด้วยวัฒนธรรมการใกล้เกลี่ย
เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๖

ประเภทคดีที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติ

๑. คดีแพ่ง

คดีแพ่งที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ตาม “มาตรา ๒๐ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าเกี่ยวข้องกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ไม่สามารถกระทำได้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้ (๑) ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ (๒) ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก (๓) ข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา (๔) ข้อพิพาทอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท หรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา”

การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งตามข้างต้นสามารถกระทำได้โดยหน่วยงานภาครัฐที่จัดให้มีการไกล่เกลี่ย เช่น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม และศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน แต่ความแตกต่างกันอยู่ที่จำนวนทุนทรัพย์ที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ตาม “มาตรา ๔๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๐ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้ (๑) ข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา”

ถึงแม้ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้มีได้กล่าวถึงการไกล่เกลี่ยทางแพ่งไว้แต่อย่างใด แต่ตามพระราชบัญญัตินี้ได้มีการอุดช่องว่างทางกฎหมายไว้ตาม “มาตรา ๓๘ กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาใดซึ่งความในหมวดนี้มีได้บัญญัติไว้ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๒ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง มาใช้บังคับกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาโดยอนุโลม” และ “มาตรา ๓๗ หากคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว...”

ในความเห็นของผู้เขียน หากพิจารณาตามบทบัญญัติของมาตรา ๓๗, ๓๘ ของพระราชบัญญัตินี้แล้วเห็นว่า ถึงแม้ว่าทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่มีนโยบายในการไกล่เกลี่ยในคดีแพ่งก็ตาม แต่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ตามมาตรา ๔๑ (๑) (๒) (๓) นั้น ฐานความผิดดังกล่าวมักมีความรับผิดชอบทางแพ่งตามมาเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาและคู่กรณีมีความประสงค์ให้มีการไกล่เกลี่ยในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาและยังเป็นเงื่อนไขของการระงับสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องตามมาตรา ๓๗ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนจึงสามารถไกล่เกลี่ยทางแพ่งได้เช่นกัน

๒. คดีอาญา

คดีอาญาที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาให้กระทำได้ คือ ความผิดอันยอมความได้และความผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๕ อันเป็นความผิดอาญาอันยอมความได้คือ ความผิดอาญาประเภทซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อเอกชนคนหนึ่งคนใดเป็นส่วนตัว มิได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐหรือสังคม และความผิดอาญาอันยอมความได้นั้นกฎหมายจะต้องระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นความผิดอันยอมความได้

ความผิดอาญาอันยอมความได้นี้เจ้าพนักงานของรัฐจะดำเนินคดีได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์มอบคดีต่อเจ้าพนักงานตามกฎหมายเสียก่อน (วนิดา อินทรอำนวย, ๒๕๖๕)

คณิต ณ นคร (๒๕๕๑) กล่าวว่ากรอบความคิดในทางนิติบัญญัติว่า “ความผิดอันยอมความได้” ควรมีลักษณะดังนี้ ๑) เป็นความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมน้อย ๒) เป็นความผิดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเรื่องส่วนตัวอย่างมากที่พึงเคารพในเจตจำนงของผู้เสียหายหรือมีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล โดยแท้ ๓) เป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง ๔) ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าความผิดนั้นเป็น “ความผิดอันยอมความได้” ด้วย

ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดอันยอมความได้ เช่น มาตรา ๒๗๒ ความผิดเกี่ยวกับการเลียนแบบเครื่องหมายการค้า รวมทั้งมาตรา ๒๗๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๗๖ วรรคสอง ความผิดเกี่ยวกับเพศ หากเป็นการกระทำความผิดระหว่างคู่สมรสมิได้เกิดต่อหน้าธารกำนัลหรือไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย หรือมิได้กระทำต่อบุคคลดั่งที่ระบุไว้ตามมาตรา ๒๘๕ และมาตรา ๒๘๕/๒ มาตรา ๒๘๓ ทวิ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๘๓ ทวิ วรรคสาม เฉพาะกรณีที่ทำต่อบุคคลอายุเกิน ๑๕ ปี มาตรา ๒๘๔ พาหญิงไปเพื่อการอนาจาร มาตรา ๓๐๙ วรรคแรก ทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ มาตรา ๓๒๖ ความผิดฐานหมิ่นประมาท และมาตรา ๓๔๑ ความผิดฐานฉ้อโกง เป็นต้น

ความผิดอันยอมความกันได้ตามพระราชบัญญัติอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๑ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ แก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้น โดยจะพิจารณาเห็นได้ว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกระทำโดยเฉพาะนั้นได้รับความเสียหายมากกว่ารัฐ จึงควรที่จะให้ผู้เสียหายเป็นผู้วินิจฉัยหรือตัดสินใจว่าควรใช้บังคับกฎหมายอาญาแก่ผู้กระทำผิดหรือไม่ ถ้าผู้เสียหายไม่ตั้งใจจะดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิดก็สามารถยอมความกันได้

สำหรับความผิดลหุโทษตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้เพียง ๗ ฐานความผิด เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่มุ่งเน้นเพื่อไม่ให้บุคคลใช้สิทธิของตนที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นหรือแก่สังคมส่วนมากและเพื่อให้เป็นการป้องปรามมิให้เป็นความผิดอาญาเล็กน้อยที่ขยายผลหนักขึ้นเกินเหตุ จนเกิดเป็นเหตุลุกลามหรือเกิดความขัดแย้งในสังคมหรือชุมชน อาจทำให้เกิดอาชญากรรมตามมา ทำให้สังคมไร้ซึ่งความสงบสุข

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของหน่วยงานภาครัฐ

“มาตรา ๓๕ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

(๑) ความผิดอันยอมความได้

(๒) ความผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๙๐ มาตรา ๓๙๑ มาตรา ๓๙๒ มาตรา ๓๙๓ มาตรา ๓๙๔ มาตรา ๓๙๕ และมาตรา ๓๙๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

การใกล้เคียงข้อพิพาทตามวรรคหนึ่งเมื่อคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญากันแล้ว ให้ถือว่าสิทธิภาคีอาญามาฟ้องระงับเฉพาะคู่กรณีซึ่งทำข้อตกลงดังกล่าว”

ความผิดลหุโทษ หมายถึงความผิดที่มีโทษเบาหรือไม่ร้ายแรง ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

“มาตรา ๓๙๐ ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๕๘)

“มาตรา ๓๙๑ ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่น โดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๕๘)

“มาตรา ๓๙๒ ผู้ใดทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว หรือความตกใจ โดยการขู่เข็ญ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๕๘)

“มาตรา ๓๙๓ ผู้ใดดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๕๘)

“มาตรา ๓๙๔ ผู้ใดไล่ ต้อน หรือทำให้สัตว์ใด ๆ เข้าในสวน ไร่ หรือนาของผู้อื่นที่ได้แต่งดินไว้เพาะพันธุ์ไว้ หรือมีพืชพันธุ์หรือผลิตผลอยู่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๕๘)

“มาตรา ๓๙๕ ผู้ใดควบคุมสัตว์ใด ๆ ปล่อยปละละเลยให้สัตว์นั้นเข้าในสวน ไร่หรือนาของผู้อื่นที่ได้แต่งดินไว้ เพาะพันธุ์ไว้ หรือมีพืชพันธุ์หรือผลิตผลอยู่ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท”

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๕๘)

“มาตรา ๓๙๗ ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ ต่อผู้อื่น อันเป็นการรังแก ข่มเหง คุกคาม หรือกระทำให้ได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำในที่สาธารณะสถานหรือต่อหน้าธารกำนัล หรือเป็นการกระทำอันมีลักษณะล่อไปในทางที่จะลวงเกินทางเพศ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสองเป็นการกระทำโดยอาศัยเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจเหนือ ผู้ถูกกระทำอันเนื่องจากความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นผู้บังคับบัญชา นายจ้าง หรือผู้มีอำนาจเหนือประการอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท”

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของหน่วยงานศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนนั้น พระราชบัญญัตินี้ ได้กล่าวไว้ใน “มาตรา ๖๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๐ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้ ... (๓) ข้อพิพาททางอาญาตามมาตรา ๓๕” ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชนมีอำนาจหน้าที่เท่ากับหน่วยงานของรัฐ กล่าวคือเป็นคดีที่ยอมความได้และคดีพหุโทษ ๗ ฐานความผิด ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเช่นกัน

ส่วนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนนั้นสามารถไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัตินี้ คือ

“มาตรา ๔๑ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนให้กระทำได้ในคดีความผิด ดังต่อไปนี้

(๑) คดีความผิดอันยอมความได้

(๒) คดีความผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๙๐ มาตรา ๓๙๑ มาตรา ๓๙๒ มาตรา ๓๙๓ มาตรา ๓๙๔ มาตรา ๓๙๕ และมาตรา ๓๙๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบ ต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(๓) ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้”

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาตามที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ มีดังนี้

“(๑) ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุลมุนต่อสู้และมีผู้ถึงแก่ความตายจากการชุลมุนต่อสู้ นั้น ตามมาตรา ๒๙๔ วรรคหนึ่ง

(๒) ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา ๒๙๕

(๓) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา ๒๙๖

(๔) ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุลมุนต่อสู้และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัสจากการชุลมุนต่อสู้ นั้น ตามมาตรา ๒๙๙ วรรคหนึ่ง

(๕) ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตามมาตรา ๓๐๐

(๖) ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา ๓๓๔”

“

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนสามารถไกล่เกลี่ยคดีอันยอมความได้และคดีลหุโทษเช่นเดียวกันกับหน่วยงานภาครัฐและศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน แต่พระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถไกล่เกลี่ยคดีอาญาบางประเภทที่มีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปีเพิ่มเติมขึ้นมาในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้อีก ๖ ฐานความผิด ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนสามารถจัดข้อพิพาทให้กับประชาชนได้กว้างขวางมากขึ้น

”

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนสามารถไกล่เกลี่ยคดีอันยอมความได้และคดีลหุโทษเช่นเดียวกันกับหน่วยงานภาครัฐและศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน แต่พระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถไกล่เกลี่ยคดีอาญาบางประเภทที่มีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปีเพิ่มเติมขึ้นมาในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้อีก ๖ ฐานความผิด ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนสามารถจัดข้อพิพาทให้กับประชาชนได้กว้างขวางมากขึ้น

อย่างไรก็ดีในความเห็นของผู้เขียน พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ใช่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองแต่เป็นเจ้าพนักงานในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“มาตรา ๒ ในประมวลกฎหมายนี้

...

(๑๖) “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” หมายความว่าถึงเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม” และเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเป็นปกติอยู่แล้ว พระราชบัญญัตินี้จึงให้อำนาจหน้าที่เพิ่มเติมให้สามารถไกล่เกลี่ยคดีอาญาตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ อีก ๖ ฐานความผิดดังกล่าวข้างต้น

๓. คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหมายถึงคดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญา หรือความรับผิดชอบในทางแพ่งที่เกิดจากผลการกระทำผิดอาญาโดยตรง กล่าวคือหากมูลเหตุแห่งการทำความผิดอาญาใดทำให้

ผู้กระทำได้ต้องรับผิดชอบทางแพ่งด้วยจะถือได้ว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้นเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

อย่างไรก็ตามเชื่อว่าการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะนำคดีทุกประเภทมาไกล่เกลี่ยได้เนื่องจากกรอบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้น กำหนดให้ไกล่เกลี่ยได้ตามมาตรา ๓๕ คือการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่ยอมความได้และคดีลหุโทษ ๗ ฐานความผิดและคดีความผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๙๐ มาตรา ๓๙๑ มาตรา ๓๙๒ มาตรา ๓๙๓ มาตรา ๓๙๔ มาตรา ๓๙๕ และมาตรา ๓๙๗ เท่านั้น ต้องเป็นคดีอาญาที่มีผลโดยตรงที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งและอยู่ในกรอบของพระราชบัญญัตินี้ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนต้องปฏิบัติตามนั้น

ในส่วนการไกล่เกลี่ยทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในชั้นการสอบสวนจะกระทำได้กว้างกว่าหน่วยงานภาครัฐและศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน เพราะว่าหากคดีเข้าเงื่อนไขตามมาตรา ๔๑ คือเป็นคดีอันยอมความได้ รวมทั้งพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่มีโทษทางอาญาและยอมความได้ เช่น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๑ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นต้น รวมทั้งคดีลหุโทษ ๗ ฐานความผิด คดีความผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๙๐ มาตรา ๓๙๑ มาตรา ๓๙๒ มาตรา ๓๙๓ มาตรา ๓๙๔ มาตรา ๓๙๕ และมาตรา ๓๙๗

คดีอาญาที่มีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้เป็นคดีตามประมวลกฎหมายอาญาอีก ๖ ฐานความผิด คือ ๑) ความผิดฐานเข้าร่วมในการข่มขู่ต่อสู้อและมีผู้ถึงแก่ความตายจากการข่มขู่ต่อสู้นั้น ตามมาตรา ๒๙๔ วรรคหนึ่ง ๒) ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา ๒๙๕ ๓) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา ๒๙๖ ๔) ความผิดฐานเข้าร่วมในการข่มขู่ต่อสู้อและมีผู้ได้รับอันตรายสาหัสจากการข่มขู่ต่อสู้นั้น ตามมาตรา ๒๙๙ วรรคหนึ่ง ๕) ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตามมาตรา ๓๐๐ ๖) ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา ๓๓๔

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ ยังกล่าวถึงการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ใน “มาตรา ๓๗ หากคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่ง ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพื่อขอให้มีการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามมาตรา ๓๒ ได้ ในกรณีตามวรรคหนึ่งซึ่งมีข้อตกลงระงับข้อพิพาทให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์แห่งเงื่อนไขในการปฏิบัติตามข้อตกลง ให้นำความในมาตรา ๖ มาใช้บังคับในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง”

อาจกล่าวได้ว่าหากคู่กรณีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยสามารถเจรจาตกลงกันได้และมีการทำบันทึกข้อตกลงไว้แล้ว คู่กรณีฝ่ายที่เป็นผู้เสียหายที่สามารถใช้สิทธิฟ้องร้องคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ไม่ว่าจะมูลเหตุคดีอาญานั้นจะเป็นไปตามมาตรา ๓๕ (๑) (๒) มาตรา ๔๑ (๑) (๒) (๓)

และมาตรา ๖๙ (๓) ซึ่งเป็นการใกล้เคียงโดยหน่วยงานภาครัฐ การใกล้เคียงข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ศูนย์ใกล้เคียงภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัตินี้ สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องจะระงับต่อเมื่อได้มีการปฏิบัติ ตามข้อตกลงในส่วนแพ่งแล้ว

หากคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง หรือปฏิบัติตามข้อตกลงยังไม่ครบถ้วนโดยฝ่ายคู่กรณี ที่เป็นผู้เสียหายเรียกร้องให้ปฏิบัติตามแต่ยังไม่เพิกเฉย คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องนั้นอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาล บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นได้ แต่ต้องกระทำภายใน ๓ ปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับ ข้อพิพาทได้ ถ้าไม่ได้ร้องขอภายในกำหนดดังกล่าวให้มูลหนี้ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นเป็นอันระงับไป ดังนั้นหากคู่กรณีทำบันทึกข้อตกลงให้มีการผ่อนชำระค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายได้ ก็ไม่ควรเกิน ๓ ปี

ส่วนในเรื่องอายุความในคดีอาญาที่ยอมความได้หรือคดีลหุโทษต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ^๓ ในกรณีที่มีข้อตกลงระงับข้อพิพาทให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์แห่งเงื่อนไขในการปฏิบัติตาม ข้อตกลง เช่น มีการผ่อนชำระกัน ต่อมาไม่มีการปฏิบัติตามข้อตกลง และอายุความสิ้นสุดลงไปแล้วในระหว่าง การใกล้เคียงข้อพิพาทหรือจะครบกำหนดภายใน ๖๐ วันนับแต่วันที่การใกล้เคียงข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้อายุ ความขยายออกไปอีก ๖๐ วันนับแต่วันที่การใกล้เคียงข้อพิพาทสิ้นสุดลง ดังนั้นผู้ใกล้เคียงต้องระมัดระวังและ พิจารณาอายุความร้องทุกข์และอายุความฟ้องคดีด้วย

ประเด็นข้อพิจารณาการใกล้เคียงข้อพิพาทคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

จากการศึกษาหลักการใกล้เคียงคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาและพระราชบัญญัติการใกล้เคียง ข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ ตามข้อมูลในข้างต้นแล้ว พบว่ายังมีบางประเด็นที่ยังมีความเห็นทางกฎหมาย แตกต่างกันในบางประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก ผู้ใกล้เคียงจะนำคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งคดีอาญานั้นเป็นมูลเหตุ โดยตรงที่ก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งและเป็นความผิดต่อรัฐหรือความผิดต่อแผ่นดินและไม่อยู่ในกรอบ ของพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูก กระทำร้ายรับอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙๗ ความผิดฐานลักทรัพย์ในเวลากลางคืน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๕ และความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้หรือไม่?

มีความเห็นของนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า สามารถนำคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามาแยก ไกล่เกลี่ยได้ ถึงแม้ว่าคดีอาญาที่เป็นมูลเหตุโดยตรงที่ก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งนั้นจะเป็นรัฐเป็นผู้เสียหาย หรือเป็นความผิดต่อแผ่นดินก็ตาม ขอเพียงเป็นความประสงค์ของคู่กรณี และข้อตกลงนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่เป็นการพันวิสัยและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนสามารถใกล้เคียงได้

^๓คดีความผิดอันยอมความได้ต้องร้องทุกข์ภายในกำหนด ๓ เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและ รู้ตัวผู้กระทำความผิด ส่วนความผิดลหุโทษนั้น หากมิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายใน ๑ ปีนับแต่วันกระทำผิด ถือว่าขาดอายุความ

รวมทั้งยังมีความเห็นของนักกฎหมายอีกท่านหนึ่งเห็นว่า แม้ว่าความผิดทางอาญาที่อยู่นอกกรอบพระราชบัญญัตินี้ก็ตาม เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายสาหัส ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ความเสียหายที่เป็นผลกระทบต่อผู้เสียหายโดยตรงอาจเป็นความผิดทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ “มาตรา ๔๒๐ ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ดังนั้น จึงสามารถแยกส่วนเฉพาะความรับผิดทางแพ่งที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๐ มาไกล่เกลี่ยได้

ขอกราบเรียนด้วยความเคารพในความเห็นทางกฎหมายดังกล่าว ผู้เขียนกลับไม่เห็นด้วยเพราะตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดกรอบของคดีอาญาที่สามารถไกล่เกลี่ยไว้ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐและศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนตามมาตรา ๓๕ (๑) (๒) คือ ความผิดอันยอมความได้และความผิดลหุโทษตามมาตรา ๓๙๐ มาตรา ๓๙๑ มาตรา ๓๙๒ มาตรา ๓๙๓ มาตรา ๓๙๔ มาตรา ๓๙๕ และมาตรา ๓๙๗ เท่านั้น ส่วนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน มาตรา ๔๑ (๑) (๒) คือ ความผิดอันยอมความได้และความผิดลหุโทษเช่นเดียวกับมาตรา ๓๕ ตามพระราชบัญญัตินี้

ส่วนความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี ที่เพิ่มเติมเข้ามาชั้นการสอบสวนตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ได้แก่ ๑) ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุลมุนต่อสู้และมีผู้ถึงแก่ความตายจากการชุลมุนต่อสู้ นั้นตามมาตรา ๒๙๔ (วรรคหนึ่ง ๒) ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา ๒๙๕ (๓) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุฉกรรจ์ ตามมาตรา ๒๙๖ ๔) ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุลมุนต่อสู้และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัสจากการชุลมุนต่อสู้ นั้น ตามมาตรา ๒๙๙ (วรรคหนึ่ง ๕) ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตามมาตรา ๓๐๐ ๖) ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา ๓๓๔

ดังนั้นความผิดประเภทอื่นที่รัฐเป็นผู้เสียหายหรือเป็นความผิดต่อแผ่นดินที่ไม่ได้กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัตินี้จึงไม่สามารถนำมาไกล่เกลี่ยได้เพราะพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้ให้อำนาจไว้ ในเมื่อความผิดทางอาญาที่เป็นผลโดยตรงที่ทำให้เกิดความรับผิดทางแพ่งไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้แล้ว ความเสียหายทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในส่วนนี้ หากได้นำมาแยกไกล่เกลี่ยในส่วนแพ่งได้ไม่

ประเด็นที่สอง จากประเด็นแรกนั้น กรณีเป็นความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท เช่น ขับรถกระทำโดยประมาทเป็นเหตุเฉี่ยวชนทรัพย์สินผู้อื่นเสียหายและมีผู้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๔๓ (๔) และมาตรา ๑๕๗ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๙๐ สามารถไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้หรือไม่อย่างไร? และความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๙๐ ถือว่ามีบทลงโทษหนักกว่าพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔๓ (๔) ดังกล่าวข้างต้น เมื่อไกล่เกลี่ยความผิดบทหนึ่งกระប់ไปแล้ว ความผิดบทเบากว่าจะระงับไปด้วยหรือไม่?

กรณีเป็นความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท คือ ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔๓ (๔)^๔ และมาตรา ๑๕๗^๕ และความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๙๐

มีนักกฎหมายบางท่านมีความเห็นว่าความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๙๐ เป็นความผิดลหุโทษที่สามารถไถ่ถอนได้ตามเงื่อนไขตามมาตรา ๓๕ (๒) เมื่อมีการไถ่ถอนสำเร็จแล้ว เนื่องจากมาตรา ๓๙๐ มีโทษจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน ปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งเป็นบทลงโทษที่หนักกว่าความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ในเมื่อคดีอาญาที่เป็นบทหนัก ระวังรับแล้ว ทำให้ความผิดที่เป็นบทเบากว่าระวังรับลงด้วยตาม “มาตรา ๖๓ คดีที่มีการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท หากความผิดต่อกฎหมายซึ่งเป็นบทหนักที่สุดสามารถดำเนินการไถ่ถอนสำเร็จแล้ว ขอให้พิพากษาตามพระราชบัญญัตินี้ได้สำเร็จ ให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดบทอื่นระงับไปด้วย แต่หากความผิดที่สามารถดำเนินการไถ่ถอนสำเร็จแล้วขอให้พิพากษาตามพระราชบัญญัตินี้ได้สำเร็จเป็นความผิดที่มีโทษหนักกว่าหรือเบาที่สุด ไม่เป็นเหตุทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดที่มีโทษหนักกว่าหรือหนักที่สุดระงับไป”

ขอกราบเรียนมาด้วยความเคารพในความเห็นดังกล่าว ผู้เขียนกลับไม่เห็นด้วยเพราะว่าการไถ่ถอนคดีอาญาต้องอยู่ภายใต้มาตรา ๓๕ (๑) (๒) และมาตรา ๔๑ (๑) (๒) (๓) และรวมความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้อีก ๖ ฐานความผิดดังกล่าวมาแล้วเท่านั้น หากเป็นความผิดอาญาประเภทอื่นหาได้เข้าสู่การไถ่ถอนได้ไม่ ความผิดฐานขับประมาทฯ เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นคดีที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหายจึงไม่สามารถไถ่ถอนได้ ตามมาตรา ๓๙ “คู่กรณี” หมายความว่า ผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญา แต่ไม่หมายความรวมถึงคดีอาญาที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้เสียหาย

แต่อย่างไรก็ตามความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๙๐ เป็นความผิดลหุโทษตามพระราชบัญญัตินี้สามารถไถ่ถอนได้ตามมาตรา ๓๕ (๒) และมาตรา ๔๑ (๒) ผู้ไถ่ถอนสามารถนำคดีนี้มาไถ่ถอนได้และต้องไถ่ถอนคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาด้วย อันได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลหรือค่าสินไหมทดแทนอื่น ๆ ที่คำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ค่าความเจ็บปวดต่อจิตใจ เงินค่าทำขวัญ หรือค่าตกใจ เป็นต้น โดยมีเงื่อนไขตามมาตรา ๓๗ กล่าวคือคดีอาญาจะระงับต่อเมื่อคู่กรณีต้องปฏิบัติตามข้อตกลงส่วนแพ่งแล้ว

^๔ “มาตรา ๔๓ ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ

...

(๔) โดยประมาทหรือน่าหวาดเสียว อันอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน

...”

^๕ “มาตรา ๑๕๗ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๓๕ มาตรา ๔๓ (๓) (๔) (๖) (๗) หรือ (๘) มาตรา ๔๕ มาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ มาตรา ๔๘ มาตรา ๕๓ มาตรา ๖๕ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๒๕ ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สี่ร้อยบาทถึงหนึ่งพันบาท”

การพิจารณาถึงบทหนักและเบาตามมาตรา ๖๓ นั้น หลักเกณฑ์ต้องเป็นคดีกรรมเดียว ผิดกฎหมายหลายบท และทุกบทที่เกี่ยวข้องที่จะอ้างอิงใช้ประโยชน์ตามมาตรา ๖๓ นี้ ต้องเป็นฐานความผิดที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ทุกบทเช่นกัน ดังนั้น ถึงแม้จะสามารถไกล่เกลี่ยคดีอาญาตามมาตรา ๓๙๐ เป็นอันระงับไป แต่ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๖๒ หาได้ระงับไปไม่ แนวทางการปฏิบัติที่น่าจะถูกต้องคือต้องแยกคดีนี้ออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรกทำการไกล่เกลี่ยคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๙๐ เสียก่อน จากนั้นจึงให้พนักงานสอบสวนดำเนินการคดีตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๖๒ ตามกฎหมายต่อไป

ประเด็นสุดท้าย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้นสามารถไกล่เกลี่ยทุนทรัพย์จำนวนเงินเท่าใด?

หากพิจารณาตามมาตรา ๒๐ และมาตรา ๖๙ ตามพระราชบัญญัตินี้จะเห็นว่า การไกล่เกลี่ยทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญายังไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าสามารถไกล่เกลี่ยทุนทรัพย์จำนวนเงินเท่าใด ในความคิดเห็นของผู้เขียนเห็นว่า ในเมื่อพระราชบัญญัตินี้ยังไม่ได้กำหนดขอบเขตของวงเงินที่สามารถไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ จึงถือว่าไกล่เกลี่ยได้ไม่จำกัดวงเงิน จนกว่าจะมีการกำหนดในพระราชกฤษฎีกา

แนวทางการปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ไกล่เกลี่ยหน่วยงานภาครัฐและศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจจึงจะปฏิบัติได้อย่างถูกต้องดังมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

๑. เมื่อมีประชาชนเข้ามายื่นคำร้องขอให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ให้รับเรื่องไว้ และให้พิจารณาในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้ชัดเจนว่าคดีอาญาที่เป็นมูลเหตุโดยตรงกับความรับผิดชอบทางแพ่งนี้เป็นคดีที่เข้าข่ายสามารถไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ หรือไม่

๒. ส่งคำร้องพร้อมความเห็นว่าจะสมควรรับคำร้องนี้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือไม่ให้กับประธานศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือผู้บังคับบัญชาให้พิจารณาต่อไป

๓. หากพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานี้สามารถไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัตินี้ให้ส่งมอบคดีให้กับผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการต่อไปตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด หากไม่เข้าข่ายที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ให้จำหน่ายคดีและแจ้งให้ผู้ร้องทราบ

๔. หากการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่เป็นเหตุโดยตรงกับความรับผิดชอบทางแพ่ง คดีอาญาดังกล่าวอายุความร้องทุกข์หรืออายุความฟ้องคดีได้สิ้นสุดลงระหว่างไกล่เกลี่ยหรือจะครบกำหนดภายใน ๖๐ วันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ให้อายุความดังกล่าวขยายไปอีก ๖๐ วันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ต้องแนะนำให้ผู้เสียหายไปดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบและวิธีการที่กฎหมายกำหนด

“

ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้คดีแพ่งและคดีอาญาบางประเภทสามารถนำมาไกล่เกลี่ยได้ โดยหลักแล้วเป็นคดีอันยอมความได้ และความผิดลหุโทษ ๗ ฐานความผิด

”

๕. การไกล่เกลี่ยคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้นให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้วเท่านั้น หากคู่กรณีอีกฝ่ายไม่ปฏิบัติตามผู้เสียหายอาจดำเนินการขอให้ศาลออกคำสั่งบังคับได้ภายในระยะเวลาไม่เกิน ๓ ปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ หากไม่ร้องขอในระยะเวลาที่กำหนดให้มูลหนี้ตามที่ตกลงระงับข้อพิพาทเป็นอันระงับไป

อุปสรรค

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาหมายถึงคดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญา หรือความรับผิดชอบในทางแพ่งที่เกิดจากผลการกระทำความผิดอาญาโดยตรง กล่าวคือหากมูลเหตุแห่งการกระทำความผิดอาญาใดทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบทางแพ่งด้วย จะถือได้ว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้นเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลได้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๓ และต่อมาได้มีการแก้ไขเป็นผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา ๔๔/๑

ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดให้คดีแพ่งและคดีอาญาบางประเภทสามารถนำมาไกล่เกลี่ยได้ โดยหลักแล้วเป็นคดีอันยอมความได้และความผิดลหุโทษ ๗ ฐานความผิด ได้แก่ การไกล่เกลี่ยทางแพ่ง ตามมาตรา ๒๐ การไกล่เกลี่ยทางอาญา มาตรา ๓๕ (๑) (๒) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน มาตรา ๔๑ (๑) (๒) และ (๓) คือ คดีมีโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ อีก ๖ ฐานความผิดเท่านั้นและผู้เสียหายต้องมีใช้รัฐหรือหน่วยงานของรัฐ การนำคดีอาญาที่ไกล่เกลี่ยไม่ได้มาไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้ ถือว่าเป็นการผิดต่อกฎหมายสารบัญญัติคือ

ประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายวิธีสบัญญัติคือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างร้ายแรง ไม่สามารถทำได้ ถึงแม้คู่กรณีสามารถตกลงกันได้ ข้อตกลงเป็นโมฆะไม่สามารถบังคับได้ตามกฎหมาย เพราะเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยของประชาชน

การนำคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามาไกล่เกลี่ยนั้น ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพียงกล่าวไว้ในมาตรา ๓๗ คือกำหนดให้คดีอาญาที่เป็นต้นเหตุแห่งความรับผิดชอบแพ่งนั้นระงับต่อเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงส่วนแพ่งแล้ว และประเด็นสำคัญคือคดีอาญาที่เป็นต้นเหตุแห่งความรับผิดชอบแพ่งนั้นต้องเป็นคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัตินี้เท่านั้น ส่วนวงเงินในการไกล่เกลี่ยนั้นยังไม่ได้กำหนดไว้ ซึ่งขณะนี้ต้องถือว่าสามารถไกล่เกลี่ยได้โดยไม่จำกัดวงเงิน หากต้องการควบคุมคงต้องกำหนดวงเงินเพิ่มเติมไว้ในพระราชกฤษฎีกา

แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อกฎหมายอีกหลายประเด็นที่ยังเป็นข้อโต้แย้งของนักกฎหมายหลายท่านยังไม่มีข้อยุติ เช่น ถึงแม้ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกรณีผู้เสียหายคือรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัตินี้ก็ตาม หากว่าคดีอาญาที่เป็นต้นเหตุแห่งการรับผิดชอบแพ่งได้ระงับหรือยุติไปแล้ว จะนำคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานี้มาไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ ผู้ต้องหาขับรถโดยประมาทชนทรัพย์ผู้อื่นเสียหาย พนักงานสอบสวนได้ดำเนินเปรียบเทียบปรับเป็นพินัยตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. ๒๕๖๕ เป็นที่เรียบร้อย ทำให้คดีจราจรดังกล่าวได้ระงับหรือยุติไปแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถนำคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา คือค่าเสียหายจากทรัพย์สิ้นเสียหายเนื่องจากถูกเฉี่ยวชนมาไกล่เกลี่ยได้หรือไม่? ซึ่งประเด็นนี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายและยังเป็นประเด็นที่มีข้อโต้แย้งอยู่ ควรมีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ในหลักการ ทฤษฎีทางกฎหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมาย ให้เป็นที่ยอมรับและประกาศให้ชัดเจนถึงวิธีปฏิบัติโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

บรรณานุกรม

- คณิต ฌ นคร. (๒๕๕๑). *กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ธานีศ เกศวิทักษ์. (๒๕๖๒). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม ๑ ภาค ๑-๒ (มาตรา ๑-๑๕๖)*. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๕). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- รุจิรา กิติภัทรภูมิกุล. (๒๕๖๓). *ปัญหาการใช้สิทธิภาคดีแห่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา*. เอกสารวิชาการรายบุคคล หลักสูตร “ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล” รุ่น ๑๙ วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- วนิดา อินทรอำนวย. (๒๑ กันยายน ๒๕๖๕). *กฎหมายว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2970

กฎหมาย

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๘
- ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช ๒๔๙๙
- พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๒
- พระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒

การเข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงานรัฐสภา

เปิดให้บริการในวันทำการ

- ช่วงเช้า เวลา 09.00-12.00 นาฬิกา
- ช่วงบ่าย เวลา 13.00-16.00 นาฬิกา

ติดต่อขอเข้าเยี่ยมชม

- ล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วันทำการ
- เยี่ยมชมเป็นหมู่คณะ จำนวนไม่เกิน 100 คน/คณะ
(วันละ 4 คณะ : เช้า 2 คณะ และบ่าย 2 คณะ)

กิจกรรมการเยี่ยมชม อาทิ

- ชมห้องประชุมสภาผู้แทนราษฎร
- พิพิธภัณฑสถานรัฐสภา
- ชมวีดิทัศน์ “รัฐสภาไทย”
ฯลฯ

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : กลุ่มงานสารนิเทศ สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5451-54 หรือ Call Center 1743

สามารถจองเข้าเยี่ยมชมรัฐสภาออนไลน์ได้ที่ : <https://web.parliament.go.th/view/18/visit/TH-TH>

วารสาร รัฐสภา

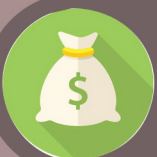
ขอเชิญชวนส่งบทความวิชาการ

วิเคราะห์ วิจัย หรือแนวคิดใหม่ๆ
ด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ
สังคม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

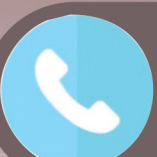
มีความยาวไม่เกิน 20 หน้ากระดาษขนาด A 4
และไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน

ค่าตอบแทนหน้าละ 300 บาท

การส่งบทความ
ส่งไฟล์ข้อมูลมาที่ sapasarn2019@gmail.com

สอบถามเพิ่มเติม กองบรรณาธิการวารสารรัฐสภา
☎ โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5480 - 2
☎ e-mail: sapasarn2019@gmail.com

ประชาสัมพันธ์การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารรัฐสภาสาร

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ขอเชิญชวนอาจารย์ ข้าราชการ นักวิชาการ นักการศึกษา สาขาต่าง ๆ และผู้สนใจทั่วไป ส่งบทความวิชาการด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ลงตีพิมพ์ในวารสารรัฐสภาสารของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีกำหนดออก ๒ เดือน ๑ ฉบับ

ข้อกำหนดบทความ

๑. บทความวิชาการ หมายถึง บทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจารณ์ หรือเสนอแนวคิดใหม่ ๆ จากพื้นฐานวิชาการที่ได้เรียบเรียงมาจากผลงานทางวิชาการของตนหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้สำหรับผู้สนใจทั่วไป
๒. บทความวิชาการจะประกอบด้วย ส่วนเกริ่นนำ ส่วนเนื้อหา ส่วนสรุป และเอกสารอ้างอิง สำหรับการอ้างอิงในเนื้อหาให้ใช้การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาระบบนามปี และหากมีการอธิบายความเพิ่มเติมสามารถใช้เชิงอรรถอธิบายได้
๓. บทความต้องมีความยาวของต้นฉบับไม่เกิน ๒๐ หน้ากระดาษขนาด A4
๔. เป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน

การเตรียมต้นฉบับเพื่อตีพิมพ์

๑. ตัวอักษรขนาดและแบบเดียวกันทั้งเรื่อง โดยพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ขนาด ๑๖ พอยท์ ตัวธรรมดาสำหรับเนื้อหาปกติ และตัวหนาสำหรับหัวข้อ โดยจัดพิมพ์เป็น ๑ คอลัมน์ ขนาด A4 หน้าเดียว และเว้นระยะขอบกระดาษด้านละ ๑ นิ้ว
๒. การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
๓. ต้องระบุชื่อบทความ ชื่อ-สกุล ตำแหน่ง และสถานที่ทำงานของผู้เขียนบทความอย่างชัดเจน

การส่งบทความสามารถส่งบทความได้ ๒ วิธี ดังนี้

๑. ส่งต้นฉบับในรูปแบบเอกสารจำนวน ๑ ชุด พร้อมแผ่นบันทึกไฟล์ข้อมูล ไปที่บรรณาธิการวารสารรัฐสภาสาร กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เลขที่ ๑๑๑๑ ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
๒. ส่งไฟล์ข้อมูลทาง e-mail ไปที่ rattasapasarn@yahoo.com, sapasarn2019@gmail.com

ค่าตอบแทน

หน้าละ ๒๐๐ บาท หรือ ๓๐๐ บาท ซึ่งกองบรรณาธิการรัฐสภาสารจะเป็นผู้พิจารณาว่าสมควรจะจ่ายเงินค่าตอบแทนในจำนวนหรืออัตราเท่าใด โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพิจารณาปรับอัตราค่าเขียนบทความในวารสารรัฐสภาสารได้กำหนดไว้

ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่

กองบรรณาธิการวารสารรัฐสภาสาร โทร. ๐ ๒๒๔๒ ๕๙๐๐ ต่อ ๕๔๘๐-๒

ช่องทางติดตามข่าวสาร

ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

www.parliament.go.th

สถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา
THE NATIONAL ASSEMBLY RADIO AND TELEVISION BROADCASTING STATION
TPchannel.org

หนังสือและสื่อเผยแพร่
e-book

สำนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร

เยี่ยมชมรัฐสภา
สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร

กิจกรรม
กลุ่มงาน
เผยแพร่ฯ

สภาสาร

รัฐสภาสาร

เป็นวารสารฉบับรายสองเดือนเพื่อเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อเสนอข่าวสารวิชาการในวงงานรัฐสภาและอื่นๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ

สถานที่ติดต่อ

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๑๑๑๑ ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โทร. ๐ ๒๒๔๒ ๕๕๐๐ ต่อ ๕๕๘๐ - ๒
e-mail: sapasarn2019@gmail.com